

**Francisci Burmanni Narratio de controversiis nuperius in
Academia Ultrajectina motis et depulsio eorum, quae contra
objecta fuerunt : in quibus praecipue de natura mentis
humanae et congenitae vitiositatis in infantibus agitur**

<https://hdl.handle.net/1874/21207>

V. 1677
UB. 844
M. B. M.

FRANCISCI BURMANNI,

S. Theol. Doct. & Professoris,

NARRATIO

DE

Controversiis nuperius in Aca-
demia Ultrajectina motis,

ET

Depulsio eorum, quæ contra objecta fuerunt.

IN QUIBUS PRÆCIPUE

*De natura mentis humanæ & congenitæ vitiositatis
in infantibus agitur.*

ULTRAJECTI,

Ex Officinâ Meinardi à Dreunen, Urbis & Academiae
Typographi Ordinarii, Anno clc lxxvjj.

NARRATIO

DE

Controversiis nuperius in Academia
Ultrajectina motis,

ET

Depulsio eorum quæ contra objecta fuerunt.

CAPUT I.

BREVIARIUM.

Institutum auctoris & divisio operis ac causæ conjunctio,

1. *Lis mota super binis respondentis ipsius corollariis, de latitudine sensus scripturæ & de amore qui in fide est,*
2. *Lis altera prima vice ipsi mota circa modum omnipresentiæ divinæ,*
3. *Lis tertia ipsi facta circa divisionem attributorum Dei in interna & relativa,*
4. *Lis quarta ipsi intentata super infantium cogitationibus actualibus & peccato in utero materno,*
5. *Lis secunda vice excitata circa modum omnipresentiæ divinæ, per Antagonistarum corollarium & mantissam.*
6. *Quibus oppositum ἐπιπεροῦ ipsius prius,*
7. *Instauratio litis de actualibus infantium cogitationibus eorumque peccato.*
8. *Cui objectum ἐπιπεροῦ ipsius alterum,*
9. *Huic repositum Antagonistarum corollarium & annexum,*
10. *Recapitulatio præcedentium & assertio innocentie Auctoris,*
11. *in causa Joh. Luytsii,*
12. *Fred. Oosterlandi,*
13. *Joh. Regii.*
14. *cum sublatione exceptionum pro hoc factarum,*
15. *& assertione juris denegandi ipsi testimonium Academicum,*
- 16.

§. 1.

Unquam equidem existimaveram fore, ut hoc præcipue tempore, quo litium dissensionumque adeo sæcunda est feget, & ager dominicus magna ex parte in spinas & senticeta sobolescit, cum ullo mortalium committerer; quippe, qui ab altercando naturæ quodam genio aversus, & quam difficulter in eo homo

4
exuatur, & absque peccati fermento bella illa depugnentur gnarus,
& insuper quam inglorios & Ecclesiæ parum proficuos illa habere
soleant plerumque triumphos edoctus, sollicitè me composui, ne
per me diuidiorum numerus augeatur; maxime cum illa vivamus
tempora, quibus non desunt qui fomentum ac pabulum huic igni
præbere videntur, non aliter ac si illis utile esset istud bellum, & hoc
ageretur ut majus ac reuera est, appareat illud sententiarum divor-
tium, & duplicatæ quasi in furtiva luce conspiciantur phalanges.
Cum tamen aliter, ac proponimus & desideramus, res interdum
excidat, & ipsum pacis studium subinde belli sit causa; ego saltem
non uno modo lacellitus, & modo novitatis, modo Sociniana hæ-
reseos infimulatus, & indignis modis habitus, & contemptui non
mei ordinis duntaxat hominum, sed & adolescentium objectus
sum: certe nisi famæ exstimationisque meæ, sine qua nulli Doctori,
præsertim Theologo, sua constat auctoritas, prodigus esse volue-
rim, & veritati, quæ per meum petebatur latus, deesse, non potui
non committere, ut postquam satisfeceram conscientię, non etiam ca-
lumniam satisfecerem, & ita, perinvitus licet, in hanc arenam descen-
derem. In qua memor sanctissimi moniti parcemialis cap. 17: 14.
*Qui aperit aquam, principium est contentions; & antequam misceatur lis,
dimitte eam*, expertusque quanto proclivius sit principium in hisce,
quam exitum reperire; ita temperabo stylum, ut veritati duntaxat
ac honori meo consulam, atque hac ratione litem hanc, si pote, ter-
minem, ut ne ulterius stiller hoc, quantulumcunque est vulnus, sed
obducta quantocyus cicatrice coalescat, & alma pax, filiis saltem suis,
reddatur. Cum vero non de ipsa duntaxat rerum controversarum
veritate, sed & facti historia mihi lis moveatur, & quod tanto cum
studio tantaque cum vehementia gestum est, nunc tanta cum arte
luci subducatur, & involucris ac ambagiosis evasionibus implicetur,
& fuligine exceptiuncularum obducatur, duplex mihi hujus certa-
minis erit caput; prius, ut quid de controversiarum motarum origi-
ne sit, pandam; alterum, ut quid de ipsa re controversa sit, doceam:
quorum illud pacis, hoc veritatis violatæ genuinam faciem exhibe-
bit. Prioris causæ conjectio in duplici controversiæ genere fere con-
sistit: primo quod molestia mihi mota est super binis respondentis
mei corollariis, quorum prius erat de latitudine sensus Scripturæ, al-
terum de amore, qui in fide est: secundo quod impetitus sum, nulla
data causa, Antagonistarum telis, & primo quidem circa divisionem
attri-

Contributorum Dei in interna & relativa : secundo circa omnipræsentiam Dei, an ea per modum diffusionis alicujus, an vero, ut spiritum decet, per modum actuosæ operationis, in qua spiritus essentia consistit, concipienda sit : tertio circa naturam mentis humanæ, an ea in cogitandi quadam potentia, an vero actuali cogitatione, sive in cogitando sita sit, adeoque in infantibus, etiam in utero materno, non desint actuales cogitationes; quæ cum iustitia primigenia destitutæ sint & carni mancipatæ, suo modo etiam actuale peccatum conficiant. Hisce gradibus lis præsens omnis decurrit, & ad hæcæ lineas dimicandum erit. In hisce prior oppugnatus sum, idque non ex disputatione aut thesi aliqua mea, sed ex libro meo, Synopsi Theologiae, qui longè à pulpito Academico remotus erat, neque erroris duntaxat, sed & Socinianæ hæreseos criminatione iterato pulsatus sum, & quidem initio ab adolescentibus, Professoris publici defricatoribus, quibus præda factus fuisset, nisi illis restituissem, deinceps à Collega Philosopho : quo jure ac qua veritate, nunc dispiciendum erit.

II. Ut igitur motuum horum proximas origines & causas (retroacta enim & remotiora, dum per antagonistas licet, refodere non est animus) repetam, hoc unum duntaxat memorabo, à restituta nostra urbe & Academia, electe autem à biennio aut triennio retro, præcipuum disputationibus publicis argumentum suppeditasse in Theologia & Philosophia, controversias, quæ sub magnorum virorum, Cocceji & Cartesii nominibus hodie gliscunt & fervent. Quod tanto cum ardore hic gestum est, ut queruli mihi interdum retulerint Theologiae consecrati, se ad oppugnationem istorum dogmatum, quæ Cl. Coccejo tribuuntur, à Cl. Collegiis Theologis invitatos, disputationes istiusmodi detrectasse, licet cateroquin iis obnoxii essent. In Philosophicis longo tempore nulla alia, nisi valde fallor, inspecta est disputatio, nisi quæ Cartesium & ipso disputationis corpore & Corollariis subjunctis, hoc est stamine & subtegmine, impugnaret. Quasi totius Philosophiæ latifundia jam in istas redacta essent angustias, & nullum aliud præclarum, quod ventilatione publica dignum esset argumentum, sese offerret. Quale cum etiam deinceps subinde eligeretur, ne quid tamen de fervore impugnandi Cartesium remitteretur, prolixo Corollariorum agmine cavebatur. Quibus modis & verbis hæc peracta sint, nunc non dicam, neque iudicium meum de ipsiis rebus interponam, cum majoris abollæ id foret. Facile

6
cuique sui relinquebam iudicii libertatem, prout & mei mihi factam
rectam optabam: quam & amplissimi Ordinis humanitate ac sapi-
entia mihi relictam hæcenus habui. Qua proinde ut ex æquitate &
prudencia, ad Academiæ incrementum & pacis conservationem
uterer, cautio fuit. Inde vix quicquam sub meo præsidio à studiosis
(à me ipso enim nihil omnino profectum fuit) disputationum confi-
ctui subjectum fuit, quod controversias hæcæ attingeret, nihil autem
quod ignem hunc fodicaret; quemadmodum id publice notum est,
& ex inspectione disputationum mearum ab aliquot retro annis ha-
bitarum videre est. Prævidebam enim ex levi scintilla grave subna-
sciturum incendium; quod nec Academiæ nostræ, neque universæ
Ecclesiæ commodum futurum existimabam. Et erat certe, ut mea
possem esse forte contentus, cui satis magnum erat in publicis dome-
sticisque scholis theatrum, appellentibus huc indies magno numero
ex omni Europæ parte, tanquam ad sapientiæ aliquem mercatum,
florantissimis & doctissimis juvenibus, quibuscum, licet id male ure-
ret (certa narro) alios, agere & proficere mihi vita & voluptas est.
Itaque tranquillum & placidum harum concertationum agebam
spectatorem, & egissem porro, dummodo me extra partes hæcæ esse
permisissent. At & ea mihi non solida aut diuturna fuit felicitas.
Prima σύγκρισις incidit a. d. 15. Martii anni proximi 1676. occasio-
ne unius aut alterius Corollarii, quæ disputationi, sub meis auspiciis
habendæ, subjecerat eximius juvenis Zacharias Causus, Cassellis Hæ-
sus, hæcæ verbis: *Quotquot inficias eunt, verba S. Scripturæ hoc omne signi-
ficare quod significare possunt, errant, nescientes Scripturæ & vim Dei.*
Item: *Vera autem fidei quemadmodum primus erga Deum in Christo amor est,*
(ita) *intimus & essentialis actus est, fames & sitis iustitiæ Dei, eumque in*
Christo unice diligendi προαιεσις. Quæ Corollaria ullum mortalium
offensura fuisse ego ne quidem somniaveram, cum prius eorum adeo
planum esset redditum magna satis illius per varios in variis locis ven-
tilatione, ex qua constabat, mentem illius hanc esse, verba Scripturæ
tantum significare quantum possunt, nimirum ex Sp. S. intentio-
ne, textus ratione & antecedentium & consequentium ἀναλογίαις:
posterius opinabar cum Cl. Collegarum mente convenire, cum,
præter alios magnos viros, qua antiquos, qua recentiores, ejusdem
sententiæ esse scirem doctissimum Amesium, quem in deliciis ipsis esse
noveram. Cæteroque, fateor, expunxissem utrumque istud Cor-
ollarium, non enim in illorum propugnatione fortunæ Theologiæ
nostræ

nostra fixa erant, & noluissem importuna illorum propositione pacem nostram turbari: qui semper ita mecum statui, non esse cur super pauculis quibusdam assertionibus inter nos configamus, ubi illud cum pace fieri non potest, cum in mille alias communes veritates, salva pace mutua, excurrere nobis liceat per Theologiæ nostræ latifundia & immensa spatia. Hic vero præter opinionem res excidit. Cl. Collegæ enim Academico senatus consulto intercedere nitentur illi disputationi, & juvenem illum à suggestu arcuissent, nisi ad illorum palatium locutus fuisset, si ego illorum decreto obsequi voluissem. Illud vero generose declinavi, cum iniquum videretur mihi id decretum, & collegarum nulla omnino in me aut disputationes meas sit jurisdictionio. Processit itaque disputatio, & placide quidem, cum respondenti de posteriori corollario, quod maxime videbatur offendere, & ab initio solum proponebatur in senatu, nulla moveretur in ipso conflictu lis. Quæ vero hic ulterius gesta sint, quæque narratu digna in iis sese offerrent, ea nunc non attingam, qui hanc litem præterire constitui, cujus etiam plane nullam hic facturus fuisset mentionem, si non in ea tranquillitatis publicæ fortuna aliquantulum vertisset. Ego tamen in publicum Academiae theatrum rem istam protrahere, licet id fieret ab illis, qui primi hanc controversiam moverant, & ut à me id fieret, requirere videretur necessitas tuendi respondentis mei corollaria, quæ jam graviter accusabantur, consultum fore non existimavi, solius pacis studio. In quo tamen nunc iudicium meum fere desidero, cum non solum ab aliis lis illa mihi primo moveretur, verum etiam resonarent deinceps non semel illis vocibus Academiae nostræ parietes: in quibus me meis defuisse partibus, nescio an è re mea fuerit. Sed durum mihi accidebat rubiconem hunc transire, & nervum hunc ulterius tendere, quem inde ruptum iri prævidebam; ut more aliarum Academiae aperto jam & non facile resarciendo bello committeremur, & Minerva nostra Egidem hastamque suam in propria converteret viscera: quod hætenus factum non fuisse, singularis fere illius, licet non sine studio magno exambita, erat felicitas. Si quid autem hac mea lenitate neglectum fuerit, solatio est, quod tutius saltem fuerit in hoc extremo deficere, quam in altero modum excedere. Transit ergo ista velitatio, & desitum est de ista re apud nos disputari, licet acies illa deinceps ab alio, quem Antagonistæ mei ultro, & quantum iudico minus prudenter, saltem præter necessitatem, certamini huic involverant, strenue instaurata fuerit & plenis

plenis phalangibus explicata; quin &, quantum deprehendo, neg-
dum plane depugnata.

III. Hac ergo lampade aliis relicta, videbantur consueto, quem
supra retuli, more omnia in Academia nostra fluxura, nisi quod a.
d. 1v. Aprilis hujus anni, præside Cl. Essenio τῷ μακαρίῳ, Johanne
Luyts, Horna West Frisius, in prolixo elencho xxx Corollariorum,
disputationi de *Beatitudine* subjectorum, quibus pagellas aliquot
implebat, & hodie vexatas opiniones tantum non omnes ad censuram
vocabat, non sine acerbitate & contumelia, inter alia etiam non se-
mel in me incurrerit: præcipue postquam corollario quinto de omni-
præsentia Dei egerat, corollario sexto, meis adductis verbis, quod in-
dignum, & in juvene intolerabile videbatur, ita inferebat: *Male itaque
desinitur quibusdam Dei omnipræsentia, esse nihil aliud, quam denominatio ex-
trinfæca, nata ex operatione Dei, qua in omnibus rebus corporeis operatur; &
ob eam operationem is præsens esse dicitur: cum nihil exprimitur in hac defini-
tione, quod non ambabus ulnis Sociniani lubentes amplectantur.* Cui pera-
cerbæ criminationi mihi intentatæ, juvenis eruditus & promptus,
Anthonius Martini, Vesaliensis, sub meis auspiciis disputationem A-
nalyticam de Prophetiis V. T. quintam habiturus, hoc corollarium
opposuit a. d. 2. Maji. *Deus per essentiam suam omnibus rebus præsens est,
contra Socin. Cum verò Deus sit adeo simplex, ut esse, & operari in eo non
distinguantur, recte omnipræsentia ejus dicitur denominatio extrinfæca, nata
ex operatione ejus, qua in omnibus rebus operatur, & propter illam opera-
tionem is præsens esse dicitur. Si hisce adjungas, quæ in Synopsi lib. 1. cap.
xxvi. §. vi, ix, x. xi. habentur, (de operatione hac, quæ ab essentia
Dei non differt,) facile liquebit, non ex vero à quoquam effutiri, nihil in
hac definitione contineri, quod non ambabus ulnis Sociniani lubentes ample-
ctantur.*

IV. Hanc primum & transitoriam velitationem instauravit alius
istius causæ partiarius, Adrianus Bowman, Broeca-Batavus, qui a. d.
9. Maji in disputatione, hoc titulo: *De methodo Rabbinnica interpretandi
S. Scripturam*, (quæ qualis fuerit, videri potest) sub præsidio Cl. Esse-
nii τῷ μακαρίῳ, habita, numerosis itidem copiis in aciem processit,
& vestigiis Luytsi insistentis, viginti corollariis, usque oppido prolixis,
Novatorum virus expurgare aggressus est: quorum corollariorum
ordine quintum hoc erat: *Cum S. Scriptura plurima (præter intellectum
& voluntatem) de Deo attributa, non ut meras negationes & denominatio-
nes; sed ut absolutas perfectiones, quæ ad Dei gloriam & nostram beatitudi-
nem*

nem pertinent, prædicet; quinimò ipsæ negationes & denominationes externæ, quæ Deo tribuuntur, reverà in Deo absolutum fundamentum habeant, & in ipso positivam perfectionem notent, ut infinitas, immutabilitas, &c. malè à nonnullis asseritur; Attributa Dei interna tantùm propriè duo esse, intellectum & voluntatem; reliqua tantùm denominationes externas, relationes, aut negationes, quæ ad essentiam Dei internam propriè non spectent; sed ei tantùm tribuantur in ordine ad hominem, aut alias res externas. *Dicta mirabilia, & minùs Novaturientium Hypothesibus convenientia: si enim Deus nihil aliud sit, quàm cogitatio, quæ est ipse intellectus actuosus, vel ejusdem operatio, quid ni potius nullam in Deo attributum concipiunt?* In quo corollario cum acri modo verbis me electe perfringeret, ipsis meis verbis rursus adductis; verum, quod præcipuum est, non bona fide ageret, sed dictis meis, quæ suo loco proposueram, omissis & præteritis, absurdam ex aliis meis verbis collectionem faceret; illi necesse habui, omissis reliquis istis longo ordine positis corollariis, quæ me minus tangebant, hoc brevi & modesto corollario, Disputationi Analyticæ de prophetiis sextæ subjuncto, occurrere, respondente a. d. 19. *Maji Wernero Koenig, Bremensi, juvene doctrina & gratis pariter exculto, hunc in modum: Externa & relativa attributa, quæ præter interna huic Enti (infinito) tribuuntur, absolutum fundamentum in ipsis essentia & perfectione habent: quod & in Synopsi l. 1. c. 26. §. 1, 2, 6, 10, 12. & c. 27. §. 1. & cap. 28. §. 2, 12, 13. disertis verbis docetur & asseritur. Qui ergo verba Synopsios l. 2. c. 19. §. 17. de hac distinctione attributorum Dei, excerpit, & us opponit, ipsas negationes & denominationes externas, quæ Deo tribuuntur, revera in Deo absolutum fundamentum habere & in ipso positivam perfectionem notare; ille certe, cum illud ipsum dictis locis evidentissime dicatur & ostendatur, non bona fide, sed præter veritatem & caritatem, agit.*

V. Hæ leves duntaxat & umbraticæ quasi pugne, justo prælio ansam necdum daturæ erant, nisi jam acriori tuba classicum cecinisset sub præsidio prædicti collegæ Cl. Essenii M. *Johannes Reginus*, qui disputationi suæ, *An reprobi in Inferno sint peccaturi?* cujus ipse auctor erat, varia subjecit, eaque virulenta satis corollaria, quorum ordine duodecimum, quo me petebat, hoc erat: *Dogma Novatorum, quo statuitur, infantes in utero materno actualiter peccare, est SS. Literis directè contradictorium. Vide Rom. 9. vers. 11. Coll. cum Genes. Cap. 25. v. 22. 23.* Cujus disputationis exemplar cum mihi offerret, & una testimonium facultatis nostræ peteret, habita sunt inter nos *apoi-*

Βασίς ista colloquia, quorum compendium deinceps in ἐπιμύθησι
 Disputationis a. d. 2. Julii à me habitæ, exhibui. Paucis ab isto col-
 loquio habito diebus, nimirum ipsis Cal. Jun. præside Cl. Gerardo
 de Vries, Philosophiæ Professore & Collega, ne refrigesceret hic ze-
 lus, aut controversia hæc adeo necessaria silendo evanesceret, ecce.
 Corollarium istud, quod M. Regius duodecimo loco posuerat, ite-
 rum inter multa alia ejusdem argumenti cum superioribus, reponi-
 tur & primo loco disputationi subnectitur à *Erederico Oosterland*, Rot-
 terodamensi, sed novo habitu & auctu exornatum: *Statuimus, quod*
passim docent Orthodoxi Theologi & Philosophi, Infantes in utero materno non
actu peccare; idque, cum iisdem, confirmari dicimus per Apost. Rom. 9, 11.
Coll. cum Gen. 25, 22, 23. Qui ergo hanc affectionem Heterodoxam dice-
re non veretur, ille certè præter omnem veritatem & charitatem agit. Quo
vocabulo Heterodoxam nimis aperte prodebat respondens ille, quem
fermonem, licet hætenus à me non propalatum, nimirum illum
ipsum, quem paucis ante diebus cum M. Regio habueram, respice-
ret. Quod inferius usui erit.

VI. Et ne animum abjecisse videretur *Joh. Luyts*, aut concedere iis
 quæ ex Synopsi mea a. d. 2. Maji adduxeram, en animosus miles, jam
 βεβαίως relaturus, in disputatione Inaugurali pro gradu magisterii
 a. d. 15. Jun. dissimulatis iis quæ in contrarium adducta erant pro me,
 eadem reponit corollarii vice verba, sed typorum figura ita variegata,
 ut, quod rebus non præstabatur, literis saltem uncialibus suppleretur,
 & purpureus late qui splenderet pannus afflueretur. Hac enim forma
 jam legebatur istud Corollarium: *Speciatim de Divinâ omnipræsentiâ te-*
nendum, Deum non tantum per operationes ad extra, sed etiam per essentiam
toti mundo, singulisque ejus partibus intimè præsentem esse, non tamen per
modum diffusionis; nam magnus est Deus (verba sunt magni Augustini)
sine quantitate, & ideo immensus: Unde patet malè definiti quibusdam
Dei omnipræsentiâ, eam esse NIHIL ALIUD, quam denominatio-
nem extrinsecam, natam ex operatione Dei, quâ in omnibus rebus
corporeis operatur, & ob eam operationem iis præsens esse dicitur:
cum nihil EXPRESSIMATUR in hac definitione, quod non ambabus ulnis So-
emiani lubentes amplectantur.

VII. Cui tam atroci injuriæ, secunda vice mihi repositæ, à
 juvene imberbi, & jam aliter monito, qui cum ad mea pisce mutior
 esset, tamen, ne deficere videretur contumacia, eandem maledicenti-
 am rursus occinebat, coactus fui occurrere, & diram criminationem,

17

in qua Socinianismus intentabatur (criminantem enim, sine hoc fuisset, infra iram meam habuisset) ἐπιπέτεω 2. d. 20. Junii, respondentem *Blasio Reutero*, Brema Saxone, florentis & modesti ingenii juvene, repellere, hoc modo: 1. Præsentia omnis, sive ea tantundem dicat ac esse præ sensibus, sive deducatur ab antiquo præsum, vel præsum, quod idem est ac præsto esse, cum sit relativa & τῶν πρὸς τι, & idem sit quod adesse alicui, & absentia opponatur, manifestum est, quod relationem dicat ad ea quibus aliquis præsens est. Cum enim aliquid relativum sit, oportet in ea existere relatum & correlatum: ac proinde Deo præsentia vel omnipræsentia tribui non potest ante res ipsi coexistentes; quemadmodum creator dici non potest ante res creatas. Nec magis ab ubiuitate aptitudinali, ut loquuntur, sive à potentia coexistendi aliis rebus, Deus ab æterno dici potuit ubique esse, quam à creatione aptitudinali, sive à potentia creandi, quæ in Deo fuit ab æterno, creator ab æterno dici potuit. Cum vero res omnes, prout vel corpora sunt, vel spiritus, sibi invicem præsentibus sint, vel contactu & motu corporeo, quod corporum est; vel operatione, quod spirituum est: Deus autem spiritus sit perfectissimus, qui inde etiam actus purus Scholasticis dicitur, recipientibus illud omnibus Theologis; hinc Dei præsentia in rebus aliter concipi non potest, quam quod pendeat ab efficacissima ejus operatione, quæ omnibus rebus, secundum variam ipsarum naturam, potentissime adest. Quæ ejus potentia cum ab essentia ejus non differat, inde non solum virtute & potentia, verum etiam essentia sua omnibus rebus vere & intime præsens est. Ita scriptura omnipræsentiam Dei describit, dicens, εὐ μὲν ἐνὸς ἐνὸς ἡμῶν ὑπάρχειν. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἔσμεν. non longe esse ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, movemur & sumus. Act. 17: 27, 28. Et certe qui aliter Dei præsentiam concipiunt, quam quatenus ipsius essentia est actiosa, seu intime operans in omnibus rebus, & inde iis intime præsens, necessario extensionem ac diffusionem Dei per omnes res, quocumque nomine illam appellent, coguntur admittere: quod spiritualitati & perfectioni Dei summe adversum est, utpote in quo nulla extensio ac diffusio, aut quod illi quocumque modo analogum concipitur, admitti potest, quin ipsius perfectioni maxime iniqui & injurii simus: quemadmodum ad hunc lapidem offendit (& utinam ille solus!) metaphysicorum Pater Suarezius, de Deo Sect. 7. §. 16. dicens, nos non posse illam divinam substantiam dispositionem &

immesitatem (qua intime & realiter est in quacunque re creata) concipere, nisi per modum cuiusdam EXTENSIONIS, quam necessario explicamus per ordinem ad corpora, &c. §. 11. Cui errori ut occurrerem, cum potius per denominationem ab intima Dei in omnibus rebus operatione, quam per denominationem ab hac aut simili extensione, in Synopsi Theol. lib. 1. cap. 26. omnipræsentiam Dei exposuissem, accusor male eam definire, quod NIHIL ALIUD sit, quam denominatio extrinseca, nata ex operatione Dei, qua in omnibus rebus corporeis operatur, & propter illam operationem in eis præsens esse dicitur: ratione hac data, cum nihil EXPRIMATUR in hac definitione, quod non ambabus ulnis Sociniani lubentis amplectantur. Quod totum ab imperitia aut malitia est. Jam enim ostensum est, non aliter secundum naturam Dei, in qua nulla extensio aut diffusio concipi potest, quin corporeus conceptus illi asfingatur, omnipræsentiam ipsius describi posse, quam ex relatione ad omnes mundi partes, in quibus potentissime operatur. Hoccine vero Sociniani ambabus ulnis amplectantur? Sicuti dictum est à me in eodem illo Capite §. 6. Deum simplicissimo & potentissimo cogitandi actu, quo immediate omnia creat, conservat & gubernat, quique ab essentia ejus non differt, mundo essentialiter & intime præsentem esse: & §. 10. ne cogitari quidem posse, quomodo Deus non ipse immediate per naturam & essentiam suam, sed sola aliqua potentia aut virtute à se distincta (quod Socinianum virus est) omnibus rebus præsens sit. Hoccine Socinianum est? Sed forte hoc vult calumnia, nihil EXPRIMI in hac definitione, quod non ambabus ulnis Sociniani lubentes amplectantur. Sed nec hoc imperitiam aut malitiam diluit. Nam 1. non illis verbis, citatis ex §. 12. Cap. 26. definitio omnipræsentiam Dei, quod in præcedentibus factum erat, sed assero duntaxat modum ejus. Cum enim §. 11. refutarem falsum conceptum, quo quidam omnipræsentiam Dei concipiunt per modum alicujus extensionis & quasi diffusionis essentia divinae per omnia, concludo §. 12. citato, & infero, omnipræsentiam Dei nihil aliud esse quam denominationem extrinsecam, natam ex operatione Dei, &c. quod manifestum est ex vocula illativa ergo, qua utor isthic loci: Est ERGO omnipræsentia Dei nihil aliud, quam &c. hoc est, cum non debeat concipi per modum extensionis aut diffusionis, ut §. 11. ostensum erat, nihil superest, nisi ut sit ratio ad omnes mundi partes, in quibus potenter operatur, sive denominatio extrinseca, nata ex illa operatione Dei &c. Ubi non erat locus dicendi operationem illam involvere essentiam Dei, cum illud jam dictum esset, & hic tantum dicitur

13

disceptaretur; an omnipræsentia concipienda esset per modum extensionis, an vero operationis. Quod posterius solum ibi concluditur. 11. Sed esto, sit definitio. An nihil aliud *EXPRIMO*, nisi quod Socinianum est, describens omnipræsentiam Dei per ipsius operationem, cum non semel in precedentibus docuissem, illam operationem Dei ab ipsa ejus essentia non differre? an non secundum eam mentem illa operatio Dei intelligenda erat? aut an singulis vicibus hoc reperendum erat? Imo in illo ipso §. 12. in fine addo, *Fundamentum omnipræsentia divina esse summam illam eminentiam Dei, qua omnes res corporales & spirituales ab ipso dependent, tam in initio sua existentia, quam in duratione, tam quoad substantiam, quam quoad operationes.* & §. 14. nominatenus Socinianam hæresin refuto, dicens: *Perverse igitur Sociniani Deum in cælo essentia sua præsentem esse, reliquis autem creaturis solum per potentiam & operationem suam adesse statuunt.* & quæ ibi plura contra eos dicuntur. Improbe ergo antecedentia & consequentia verborum meorum divelluntur, ut Socinianus videar, & nihil dicar *expressisse* in hac mea assertionem, quod non ambabus ulnis Sociniani lubentes amplectantur. Quid istiusmodi calumnia, quæso, non accuset ipsam Catechesin Heidelbergensem, quæ quæst. 27. providentiam Dei non aliter describit, quam quod sit *omnipotens & ubique præsens Dei VIS* (nulla essentia divina mentione facta) *qua calum & terram cum omnibus creaturis tanquam manu sua sustinet ac gubernat?* &c. Quæ omnia cum meis verbis accurate conveniunt eisque plane gemella sunt, ut conferenti pareat; nisi quod ego plura & Sociniani magis adversa in locis citatis dixerim. Nihilne ergo in hac definitione *EXPRIMIT* Catechesis, quod non ambabus ulnis Sociniani lubentes amplectantur? Apage. Tam atroci ergo calumnia & *διαβολῆ* quum contra omnem veritatem & caritatem, adde & modestiam, pudorem & reverentiam, à primæ lanuginis juvene, exemplo in omnibus Academiis inaudito; in publica disputatione mactet & conspuat, violentissime detortis ac divulsis meis verbis, licet eandem calumniam nuperius a. d. 2 Maji Respondens meus retudisset & mentem meam explicuisset; fas mihi esset coram Deo & hominibus hoc nomine (quis enim hæreseos impactæ patiens esse potest?) ex postulare; nisi magis arrideret illud Davidicum: *Sane maledicat. nam quia Jehova edixit ei, Maledic David, ecquis dicat, Quare sic facis?* Sine quo numine non exciderent juvenes tua modestia & verecundia, dum illis, ut Cornificii verbis utar, & quod liber, licet, & quod licet, possunt, & quod

possunt, audent, & quod audent, aliis molestum non est.

VIII. Cui meo *ἐπιπέτρῳ* cum proxima disputandi vice D. Collega Philosophus nihil regeret, videbatur una cum laboribus Academicis bellum hoc, iustitiam quoque consecuturum & inter spiramenta temporis intermoriturum. Illud vero ne fieret curam gessit modo memoratus Collega, qui cum ista non successisset, alia plane rem tentavit via, & omnia controversia de omnipræsencia Dei, hactenus mihi mota, quam *ἐπιπέτρῳ* profligare coactus fueram, ecce aliunde instaurat aciem, & aliam plane prior ac inopius objicit litem, nimirum illam quam nuperius moverat in virulento corollario M. Regius, & novissime repetierat Oosterlandus. Ea enim *προφάσις* quod heterodoxam pronunciaissem illorum juvenum assertionem, licet in privato colloquo, quodque eo sermone ipsum quoque petissem, qui & in hac & in Leidensi Academia non semel defendisset, *Infantes in utero materno non actualiter peccare*, trabile in me conjicit relum, Mantissa disputationi suæ a. d. 23. Jun. animi moderationis ac modestiæ parum observante, adjecta.

IX. Quæ omnia cum jam ad justam pugnam vergerent, & res aliquam illustrationem & defensionem requireret, ut illi satisfacere, *ἐπιπέτρῳ* altero, aliquantum prolixiori, iterum decertare a. d. 2. Julii coactus fui. quod hisce habes. 1. Vara vibiam sequitur. Nuperius cum maledicto res fuit, & dirum hæreseis crimen depellendum. Nunc, si vero rem signare vellem nomine, cum mendacio certamen erit. Fabulam potius appellemus, denegati nimirum testimonii orthodoxias, ob negatam hanc thesin, *Infantes in utero materno non actualiter peccare*. Ita enim orbi literato propinatur fabula & ficta historia, quæ tamen veros, ut fieri amat, ciet animorum motus. Non mirum, ducitur enim quisque suis opinionibus, quæ mundum fere regunt. Enarremus igitur in antecessum ipsum factum, veramque illius exhibeamus speciem, tum de jure dispiciamus. Accessit ad me a. d. xiv. Maji *ἡ δόξα*, (M. Regius) disputationem perendie habendam oblaturus & simul profectus Theologici testimonium rogaturus. Respondi, ut moris nobis plerumque fuit, consultius mihi videri, ut testimonium conscribat D. Collega, quo præceptore usus fuerat, quique proinde de profectu ipsius, mihi non cognito, rectius me statuere possit. Quos sermones dum cædimus, & ego interea disputationem oblatam obiter percurro, video illam caudam trahere corollariarum aliquot, non solum oppositorum sententiis quibusdam, à quibus

quibus, recte propositis, me alienum non esse sciebat; sed & inter ea quorundam acerborum valde. Miror hominem à me testimonium flagitare, quem tot telis impetit, idque humaniter illi indico, & simul primum, quod occurrebat, corollarium, prælego, ordine XII. cujus hæc erant verba: *Dogma Novatorum, quo statuitur, infantes in utero materno actualiter peccare, est S. S. literis directe contradictorium. Vid. Rom. 9. v. 11. Coll. cum Genes. cap. 25. v. 22, 23.* Rogo, cur tam acriter invehatur in istam sententiam, quam ex istis Scripturæ dictis refutari non videbam, quorum mentem, pro meo iudicio, aperiebam, explicans simul, quo sensu animam in utero etiam materno actualiter peccare quidam statuunt, quos Novatorum nomine traducit, non quasi peccet cum plena cognitione & iudicio, quemadmodum illud fit ab adultis, quibus eo nomine peccatum actuale κατ' ἐξοχήν tribuitur, sed quatenus anima, dum est semper actu cogitans, & imagine Dei destituta, & proinde motibus corporis obnoxia, omnia pro gradu perceptionis suæ agit per carnalem concupiscentiam, adeoque peccat: & cum actu ita cogitet & concupiscat, suo etiam sensu actualiter peccat. Ille negare animam actu cogitare in utero materno, cum corpore necdum ad id disposito ipsa cogitationes tunc temporis necdum formet; imo se existimare, vel ipsum infantem in lucem editum primis à natiuitate mensibus sine omni cogitatione esse. Regessi, hæc meis auribus mira & nova accidere: aliud enim esse, animam cogitationum in infantia habituram (& eadem est ratio in utero materno) non meminisse deinceps, quod nimix cerebri humiditati memoriæque defectui imputandum, aliud illam cogitationes illo tempore non habuisse; hoc enim fieri non posse, cum in cogitando animæ essentia consistat. Ille hoc inficiari, asserereque, nihil ad animæ essentiam requiri nisi cogitandi potentiam. Regerebam, illam potentiam cogitandi, cum relativum quid sit, requirere subjectum absolutum, cui insit: qualemam igitur illud esset, si actualis illi cogitatio isto tempore desit? Aut enim subjectum illius potentix fore aliam potentiam, & hunc processum infinitum futurum; aut actuale quid: quod cum extensum esse non queat, nihil superesse nisi cogitandi actum. Ille reponere, non necesse esse alterutrum horum subjectum esse istius potentix, cum Deus substantiam tertiam creare queat, quæ neque extensa esset, neque spiritus. Super quo aliquantulum differabamus. Dicebam inter alia, me stupere ad talia, cumque ipse novatorum nomine alios impugnaret, me mirari summis modis hanc no-

vitatem maximam & absurdissimam; meque ipsum obtestari, ut vel
 unum producat ex veteribus recentioribusve Doctoribus Theologis,
 qui istius fuerit sententiæ. Ille pallido ore & tremulis labiis, post ali-
 quam hæsitationem, nominare Theologum aliquem, qui animam
 per traducem propagari statuat. Respondebam, dubie illud ab eo
 Theologo proponi, & quæcunque sit, accenseri istud Theologi
 istius infirmitatibus, quod, sine hoc casu foret, vel ipse cum præce-
 ptoribus suis in isto Theologo condemnaturus esset, adeoque istud
 male ad causæ suæ præsidium nunc adferri. Quibus nunc addo,
 Theologum hunc traducem videri statuere, non seminalem, sed sub-
 tiliorem & spiritualem, ut loquuntur. Inde delabebamur ad bruto-
 rum cognitionem, quam ipsis eo modo tribuebat, ut quantum perci-
 pere potui, in anima ipsorum jam reapse statueret existere substantiam
 illam tertiam, quam antea possibilem tantum asseruerat, quæ neque
 spiritus esset, neque extensum quid. Licet etiam vel priori dicto il-
 lam reapse existere affirmare debuerit: cum enim illa potentia co-
 gitandi reipsa in mente infantis sit, illius autem subjectum nollet esse
 cogitandi actum, neque rem extensam, non poterat illum juvare,
 posse esse substantiam aliquam tertiam, nisi revera illa actu quoque
 existeret. Secus enim nihil ad animæ humanæ sustentationem con-
 ferre poterat substantia tertii generis possibilis; cum anima, quæ ipsi
 cogitandi potentia absolvebatur, actu existat, adeoque actuale po-
 tentiæ suæ subjectum requirat: quale si non putaret esse substantiam
 illam tertiam, nihil ad rem faciebat ista responsio. Ego humaniter,
 ut omnia, illi replicabam, me illi imputare nolle sententiæ hujus ab-
 surda & consequentias, meque credere, ipsum illa non videre, & si
 videret, non admissurum; sententiam tamen illam mihi, ut
 novam, ita absurdam quoque videri & periculosam ac heterodo-
 xam, meque adeo hinc valde offendi, & remoram inde mihi per
 conscientiam injici, orthodoxias testimonio eum exornandi, qui ta-
 lia assereret. Quæ proferebam, non quod peremptorie decrevissem
 testimonium illi denegare studiorum (contrarium enim paulo post
 me professum esse, reverendi quidam in ministerio collegæ norunt)
 verum ut explorarem, an tueretur illa, quæ ex tempore, constrictus
 forte argumenti mei vi, ut illam evaderet, sibi excidisse passus erat;
 expectans illum rem melius perpensurum, & concessurum veritati,
 adeoque mollius responsurum, aut saltem responsum suum excusa-
 turum: quo facto ipsum, siquidem institisset, testimonio idoneo, pro
 more

more meo, quo aliter ac ego in rebus problematicis sentientes tractare soleo, exornare non detrectassem. At ille, licet vultu confusus, pervicaciter tamen eandem cantilenam occinere perrexit, donec ad alios delapsi sumus sermones; quibus absolutis, ille ad disputationis actum, quem Cl. Præsidis mors interceptit, me invitans, nulla amplius testimonii mentione facta, & à me humaniter dimissus, discessit. Quæ omnia non hic retulisset, nisi importuni homines huc me adgressi, cum urbem vicinasque provincias pridem fabula hac, multum aucta, impleverint, nunc vero etiam à subsellis Academicis falsissimos hosce rumores abesse non patiantur. Ita vero rem gestam esse, prout eam fideliter enarravi, licet ipsa verba in omnibus repræsentare non potuerim, Deus Opt. Max. *καρδιουργίας* novit, cujus iudicio illum committo, qui sciens volensque falsum hic testimonium dixerit. 11. Ex quibus omnibus claret. 1. Quam ab omni veritate absit illa assertio, *crimen heterodoxia* ulli impactum esse, ob negatam illam thesin, infantes in utero materno actualiter peccare; cum toto isto sermone quo de infantium statu agebamus, aliis heterodoxiam non impegerim, sed Novatorum, ut traducuntur, opinionem, infantes in utero materno actualiter peccare, quæ, tanquam SS. literis directe contradictoria, in Corollario isto infamabatur, ab heterodoxias crimine impacto tantum vindicare studuerim. Quæ toto cælo distant. 11. Quam falsum sit, *testimonium orthodoxias* me denegasse, ab assertionem, infantes in utero materno non actualiter peccare; cum illud nunquam animum meum subierit, vel in hanc usque horam; qui facile aliorum opiniones fero, quibus peccatum originale explicant, modo illud, quale secundum Scripturam asserendum est, asserant. Neque verbulo de heterodoxia actum fuit occasione istius corollarii, sed dudum post demum, occasione crudæ illius & falsæ assertionis, dari posse, imo dari substantiam tertiam, quæ neque spiritus, neque res extensa sit, talemque substantiam (non aliter enim percipere potui secundum hoc membrum) esse in bestiarum anima cognoscente: cum omnes quotquot retro fuerunt Theologi, mihi saltem noti, omnem omnino substantiam, Deum pariter ac creaturas, spirituum vel rerum extensarum censu exhauriri pronunciarint. Judicent de eo orthodoxi & reformati omnes. Sed falso, imo mendaciter, illud ita disseminatum est, quasi nomine assertionis, infantes non actualiter peccare, testimonium detrectassem alicui dare, ut individua ita exponeret, dissimulata vera causa & hi-

storiam illius rei supra memorata, quæ narranti honorifica futura non erat. Ut si me respiciant illa verba, Nonnemini placuisse nuperrime thesaurum hanc, *Infantes in utero materno non actualiter peccare, rotundo ore pronunciare HETERODOXAM*, idque iterum & tertio; dico illa esse falsissima, imo, licet illubenter illud dicam, mendacissima. 1. Quicquid de eo fuerit, nescio quo jure Antagonista, ea in se dicta opinatus fuerit. An quia *non semel publice defenderit, Infantes in utero materno non actualiter peccare?* Sancte dico, me illud non scivisse, saltem memorem non fuisse, & cum super hoc negotio cum *rao deava* concertarem, de ipso aut ullo alio collegarum me non cogitasse. 1v. Dato, in ipsum quoque hæc me dicta voluisse, quod tamen falsum, indene illi jus natum, verba intra privatos parietes uni dicta, in suggestum Academicum producendi, & privatum iudicium publica censura perstringendi, idque non sine scommatis? quasi ab ipso sentiendi & loquendi lex nobis figenda esset, & si quis privatim ab ipso dissentiret, mox eo nomine publice flagellandus esset. v. Præcipue temerarium & viro sapiente indignum est facinus, ad nudam juvenis relationem publica charta per omnium ora assertum hoc & collegarum suum traducere, parte non audita altera; quam si audivisset, innocentissimam illam deprehendisset, & mendacia sibi obruta detortamque ac mutilatam veritatem vidisset. Dictum sibi credat tam temerarie agens, illud Nicodemi apud Johannem cap. 7: 50. *Num lex nostra iudicat hominem, si non audiat ab ipso prius & cognoverit quid faciat?* Ex ista nihilominus falsa narratione, è cathedra Philosophica defensum fuit Cæsar Jun. à petulante & audace studioso hoc corollarium: *Statuimus quod passim docent orthodoxi Theologi & Philosophi, Infantes in utero materno non actu peccare; idque cum iisdem, confirmari dicimus per Apost. Rom. 9. 11. coll. cum Gen. 25: 22. 23. Qui ergo hanc assertionem Heterodoxam dicere non veretur, ille certe præter omnem veritatem & charitatem agit.* Quod juvenilis cerebri fermentum cum riserim & contemptu refutaverim, ecce prodit nunc a. d. xx: 11. Junii ipsa D. Præsidis mantissa, aciem hanc instaurans & latius explicans. vi. Quodque inauditum hæctenus in Scholis Philosophicis, suffarta videmus corollaria Philosophica Scripturæ sacræ dictis, falcemque in messem Theologicam missam: quod ne fieret alibi, decreto Illustr. ac præpot. D. D. Ordd. Holl. & West-Frisiæ pridem cautum est: nec aliter omnibus toto terrarum orbe Academiis fieri consuevit; aut fieri etiam oportet. Hic vero omnia licent, & illa Theologiæ ancilla, ut volunt, familia-

79

miliariter satis cum domina sua confuescit, quin & imperiose valde ad præscriptum suum ipsam in ordinem cogit. vii. Quod patet. Quam apposite enim, ut negetur infantes in utero materno actu peccare, adducitur locus è Genesi cap. 25: 22, 23. ubi de gemello-
 rum in utero Rebeccæ calcitracione agitur? Bonum factum, Judaicis dogmatis imbutos non esse hos Philosophos, Ex illorum enim fide, inordinatæ istæ foetuum in utero materno calcitraciones, culpa, adeoque peccato actuali non catebant; quin & culpam hanc & anomalos istos motus vitio aut morbo aliquo corporis castigari sæpe statuebant; ex qua mente discipuli, ut quorundam opinio est, cæci istius à nativitate calamitatem deducebant, rogantes Dominum, *Quis peccasset, ille, nimirum in utero materno similibus motibus, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Joh. 9: 2. Sed Christianis telis pugnabunt fortius, quæ sic vibrant. Negat nimirum Apostolus Rom. 9: 11. *expressis verbis infantes nondum natos, quicquam boni malive commisisse.* dextere. Sed non cogitant, quis Apostoli fuerit hic scopus, nimirum negare discrimen, quod divina prædestinatio fecit inter hosce gemellos, ab illorum operibus profectum esse, sed ex proposito Dei, quod est *κατ' ἐκλογὴν*. Non negat ergo quicquam boni aut mali in istis infantibus fuisse, sic enim & peccatum originarium quoque negasset, sed nihil, quod ipsos discerneret, nihil actionum bonarum & malarum, quales deinceps, adulti facti, contrariis adeo studiis ediderunt, quæque Gen. 25: 27. & seqq. & cap. 27. prolixè recensentur. Ad *περιζήτησιν* ergo, quales illorum adultorum deinceps extiterunt, sibi invicem contrarias, *bonas vel malas*, ut manifestum est ex voce *περιζήτησιν*, respicit Apostolus, & eas præscindit à divino decreto: quid vero hoc ad cogitationes illorum carnales & concupiscentiæ mancipatas, dum in utero hærebant, quæ pariter malæ erant, nullum que inter eos ponebant discrimen, quas ideo præterit Apostolus, æque ac inhærentem ipsis habitualement labem? Tertium torquetur telum ex Rom. 5. 12. Quod *argumentum* Apostoli *enerrari* hanc clamant. *Cum enim hic adstruatur peccatum originis ex morte infantium, tanquam illius peccati pœna, ex hac hypothefi excipi potest, eos mori non ob peccatum aliquod originale, alienum, ac imputatum, verum propter demeritum peccati proprii, actualis & inherentsis, quod ipsi commiserunt.* Pari nimirum successu. Consentimus omnes, Apostolum isthic docere mortem per peccatum in omnes homines transisse, adeoque etiam in infantes, certe ob peccatum imputatum. Hoc vero salvo, an cum eo consistere non

26
 potest, infantes quoque actualibus cogitationibus sese reos facere?
 Negat duntaxat Apostolus, illos *peccasse ad similitudinem t̄is π̄εε-
 β̄άσεως transgressionis Adami*, com. 14. hoc est peccato, quod *κατ'
 ἐξοχήν* actuale dicitur, contra expressum Dei præceptum, plena
 cognitione & voluntatis studio commisso. Hocine vero tollit mo-
 tus illos animæ ipsorum in utero materno, sanctitate carentes, ad-
 eoque peccaminosos? Si ideo mori non possunt ob *peccatum alienum
 & imputatum*, quia moriuntur *propter demeritum peccati proprii, actualis
 & inhærentis*, negandum etiam erit ipsos mori propter labem origi-
 nariam, quæ certe *proprium* ipsorum *peccatum & inhærens* est, & una
 cum imputato peccato mortis ipsorum causa est, fatentibus hæc
 omnibus Theologis, qui duo hæc componunt, non vero, ut sic satis
 fit à Nostro, opponunt. Dicam plura. Peccatum hoc imputatum
 suo modo causa est peccati illius inhærentis. Non enim sineret Deus
 creaturam rationalem ita nasci, labe inhærente fœdatam, neque talem
 illam prodire juberet, nisi, propter peccatum Adami imputatum, illam
 imagine sua destitutam prodire debere judicaret. Tantum abest ut
 peccatum imputatum causa mortis esse negetur, asserto peccato inhæ-
 rente, etiam suo modo actuali; ut contra posterius hoc non nisi ex
 imputato deduci possit: priore vero admisso, necessario hoc inde pro-
 fluat. Creatura enim rationalis imagine Dei destituta (ob reatum
 Adami, cujus est hæres) & actu cogitans, non potest non inhæsiue,
 addo etiam suo sensu actualiter, peccatrix esse. Absit ergo, ut hæc
 doctrina intercedat Doctrinæ Reformatorum de peccato originali,
 cum illam fortius adstruat & evidentius demeritum illius exponat.
 Non enim aliter in anima actu cogitante labe originaria concipi
 potest, nisi in actibus illius iustitia originali carentibus, & carnis mo-
 tibus jam ab initio obsequentibus, iisque non resistentibus: unde dein-
 ceptus illud concupiscentiæ dominium & peccatum *κατ' ἐξοχήν* actua-
 le in adultis progerminat. Posset hinc porro deduci, si hoc ageretur,
 quo pacto peccati originalis habitus infantes non contaminaet, nisi
 præcedentibus suo modo actibus; quemadmodum etiam ipse Ada-
 mus primigeniæ labis habitum non contraxit, nisi ex præcedente
 actu, licet alterius plane generis & modi, sicut jam ostensum est.
 ¶ III. Desinat mihi humana nomina objicere, quod Pontificiorum
 est, cum soli verbo Dei magisterii honorem debeam: præsertim
 cum illud, quod Theologi omnes Reformati docent, nimirum pec-
 catum originale imputatum & inhærens, ex animo cum ipsis ex
 verbo

T

verbo Dei asseram, & nisi fallor, facilius & evidentius exponam, & ab adversariorum scandalo & objectionibus magis tutum prestem. Addo, quod & illi Theologi, quos citat Antagonista, mecum sentiunt, denegantes *peccatum actuale* infantibus, quale vulgo dicitur: quod & ego pariter assero; dicentesque, ipsos *iniquitatis fructus non protulisse*, manifeste de peccatis externis loquuntur, cum cæteroquin *peccati semen* ipsis tribuant, quod illud ipsum est, quod ego per motus istos animæ carnales intelligo. Ut licet fortasse in particulari hac explicandi ratione dividia aliqua sit, res ipsa tamen ad amulsum conveniat; sicut ipse D. Calvinus fatetur, *Infantes dum suam secum damnationem à matris utero auferunt, non alieno, sed suo ipsorum vitio obstrictos esse, habere enim in se inclusum semen.* Quod semen non in solo habitu, verum etiam, & primo quidem, in actu vitioso cum consistere doceam, fortius sane hunc nodum adstringo. 1. x. Sed Antagonista ipse fatetur, *assertionem de infantibus etiam in actu peccantibus fundari in eo, quod cogitatio actualis ab anima separari nequeat.* cui iudicio subscribo. in sola hac re enim proprie cardo controversiæ versatur: si enim infantes actu cogitent, cum iustitia originali careant, nemo eos actu peccare negaturus est. Agedum ergo satisfaciat argumento meo superius memorato, quo ostendi animæ essentiam non in cogitandi potentia, sed actu consistere: quod sic adstringo. Potentia omnis, cum relativa sit (dicit enim relationem ad agendum), fundari debet in absoluto aliquo, quod illius potentie subjectum sit, uti manifestum est. Nihil enim ut mera potentia existit, aut existere potest. Detur ergo subjectum istius potentie cogitandi, quæ animæ, præciso actu omni cogitandi, attribuitur, & in qua animæ essentia ponitur. Subjectum dico, non Logicum, sive prædicationis duntaxat, sed physicum & realis in hæfionis, quemadmodum ipsa potentia cogitandi physica est. Istud subjectum physicum non est aliqua potentia, illa enim ipsa subjectum requirit; sed actuale quid. Illud autem actuale, vel erit duntaxat substantia in genere concepta: quod fieri nequit, cum hic agatur de substantia speciali numerica, de anima hominis huius & illius: vel erit substantia specialis; quæ tum rursus concipienda est, vel per modum substantiæ extensæ, subtilis & fluidæ fortasse. quod admitti nequit. Substantia enim extensa, qualiscunque sit, subjectum esse non quit cogitationis, quæ spiritualis est. Nihil ergo relinquitur nisi actus spiritualis, hoc est cogitatio, quæ potentie illius subjectum est (imo ab illa non nisi ratione differt, ut latius ostendi hæc possent.) quod probandum.

bandum erat. Neq; oggeret hic quispiam somnium de substantia ter-
 tia, neque spirituali, neque extensa: illa enim, si vel esset, quod falsif-
 simum, cum alterius sit generis, utique subiectum potentia cogitan-
 di non erit. x. Cum ergo ita demonstratum sit, ipsam animæ essen-
 tiam in cogitando consistere (non quoad anima sit hæc, vel illa cogi-
 ratio particularim, sed cogitatio generaliter, quæ in omni cogitandi
 actu manet, sive substantia cogitans) videant quam periculosa sit as-
 fertio, negare omnem cogitationem ab illa separari posse. Quod si
 fiat, quid de anima remanebit? & quomodo non à corporis disposi-
 tione pendebit, non solum cogitationis rectus aut impeditior usus, sed
 ipsa prorsus animæ essentia? Præter cogitationem enim nihil in ani-
 ma monstrari potest: per corpus autem stabit, ut anima cogitet,
 aut omni etiam cogitatione careat, hoc est, ut sit, vel ut esse desinat.
 Et si aliquando esse desinat, ubi nimirum desinet cogitare, ulterior
 nascetur quæstio, unde fiat quod cogitare rursus incipiat, & unde co-
 gitatio illa profiliat, hoc est, unde anima illa iterum esse incipiat? si
 modo eadem sit anima, cuius nullum commune mansit subiectum,
 aut principium. Quid igitur fiet de animæ immortalitate & perenni
 existentia? xi. Ab alia parte nulla dari potest ratio, cur illa bestia-
 rum anima cognoscens & percipiens, immortalis non sit. Si enim
 tertia sit substantia, adeoque à corpore revera distincta, non pendebit
 à corporis dissolutione illius interitus, non magis quam à corporis hu-
 mani destructione pendet interitus mentis nostræ. Itaque ergo quod na-
 tura sua immortale est, interibit, mens vere spiritualis, exuta omni
 cogitatione: & mutatis vicibus, brutorum anima, à sanguine non di-
 stincta, secundum Scripturam, Deut. 12: 23. interitus expers erit,
 utpote tota substantia ab illorum corpore diversa: nisi corpori
 extenso & materia, qua tali, conveniat perceptio & cognitio, adeo-
 que & perceptionis ac cognitionis conscientia: sine hac enim nulla
 perceptio aut cognitio concipi potest. Dent hisce exitum qui ita phi-
 losophantur: aut si illum non reperiant, rectius sapiant. vii. Si vel
*nemo unquam ante nuperum Philosophum mentem semper cogitare debe-
 re* asseruerit, illud rei ipsi non præiudicat, cum res hæc ante hæc
 tempora non ita ventilata fuerit, ut forte nec unum nec alterum re-
 ceptum ita fuerit. Non defuisse tamen qui hoc viderint inter anti-
 quos, si hoc ageremus, ostendere possemus. Consule inter recentio-
 res Celeberr. Bisterfeldium contra Crellium l. 1. Sect. 2. c. 29. in fi-
 ne, ubi de vita animæ separatæ (& eadem est ratio animæ corpori u-
 nitæ)

unitæ) agens, ita argumentatur: *Si anima seu spiritus hominis post ejus mortem ACTU nec intelligit nec vivit; aut aliquid est in sua natura, aut prorsus nihil est.* Addit: *Essentialis ACTIO animæ est vita & intelligentia.* Item: *ACTUS animæ formalis est vivere & intelligere.* & quæ plura habet. Quæ facillime eluderent hi Antagonistæ & diffarent uno verbo, regerendo, superesse in anima separata cogitandi seu intelligendi potentiam. Si enim in ea consistat animæ essentia, dicant quæso, cur illa potentia non æque sola subsistere possit extra corpus, quam in corpore? Sed nolo hac vice pus istud amplius premere. XIII. Ad hæc ego lineas congregiantur, si quibus in veritatem ulterius inquirere lubentia est, sed sine magisterio, sine invectivis & dictionibus. Instilletur oleum, non acetum, quo raduntur mollicellæ auriculæ, quæque id pati recusant: aut si scalpellum vomicæ imprimere necesse sit, ignoscatur personæ, fervetur illa, & cum ea caritas & honor mutuus, quantum fieri potest. Desinant objicere, *mortuis Leonibus ita barbam v. licari*, cum totum hoc negotium collegas defunctos nullis periculis attingat: & vellem eorum urnas non concuti, ne quæ minus forte placebunt dicantur; cum cæteroquin mortuorum memoriam honorare non desinam, sicuti vivos amare non desinam. Desinant etiam inurbanum jacere scomina, de *adjicienda Amesi Casibus conscientia recudendis nova questione*, *An si quis defendendam sumserit hanc thesin, Infantes in utero materno non actualiter peccare, tali, per conscientiam, dare liceat testimonium Orthodoxias?* Cui illiberali dictione facile quæ convenirent reponi possent. Sed non hæc telis nobis opus. Si tamen monitorem ferre possint, perpendant, *An per conscientiam liceat animæ humanæ essentiam sola cogitandi potentia circumscribere, separato omni cogitandi actu (cum extra cogitandi actum nullum potentia illius subjectum assignari possit) salva animæ humanæ naturâ & religione Christiana?* An licuerit falsitati & mendacio immolari omnem hanc substructionem, salva veritate & sinceritate? An falsis relationibus niti liceat, parte non audita altera, salva æquitate & justitia? An suspicionibus indulgere liceat, & tanquam de se dicta exagitate, quæ ne per somnium quidem de illo dicere aut cogitare incidit, salva caritate & prudentia? An privatim dicta, si forte à magistri alicujus opinione recesserint, in publicam cathedram pertrahere liceat, salva modestia? An quæstionem Theologicam, de ratione & modo peccati originalis, licuerit decidere in cathedra Philosophica, & quidem Theologico modo, adducendo dicta Scri-

pturæ, & per ea theſin ſuam *conſymando*, ut loquebantur in corollario Cal. Jun. propoſito, ſalvo ordine Academico? An denique futilibus adæo, quin & fictis ac chimæricis relationibus aures ſubſtringendo, licuerit veros inde excitare tumultus, & turbare labantem hætenus & ægre ſuſtentatam Academiæ pacem, ſalva animi pacifici conſcientiæ? Hæc quaſtionum harum novarum, à novis caſuſtis caſibus conſcientiæ addendarum, *παρελαίπόμενα* eſſe poſſent. Hætenus *ἐπίμετρον*. Subjectum illud fuit diſputationi Analyticæ de Prophetiis V. T. decimæ, habitæ a. d. 2. Julii, reſpondente *Engelberto Stephani*, Kaldekircha-Juliacenſi, juvene, qui rerum notiæ ſingularem linguarum peritiæm adjunxit, eaque mentem ſtipavit.

X. Non ſilenter id tranſmiſſum à Collega, qui mox in diſputatione a. d. 4. Julii, de mundo Finito, parte poſteriore, ductu ſuo ab eodem *Oſterlando*, illius auctore, habita, hunc ipſum præmittere ſive voluit, ſive permisit, prodromi vice, hanc, poſt alia corollaria, coronidem: Præcedentis Diſputationis Corollaria, in gratiam illorum quibus tunc propter temporis anguſtias ſatiſſeri non potuit, defendenda iterum ſuſcipimus. Speciatiim etiam primum: cujus nomine an inurbano illo titulo *Petulantis & Audacis Studioſi*, cujus *cerebri fermentum deridendum ſit*, excipiendus fuerim, cuius judicandum relinquo; cum neminem lædendo, tantum hanc noſtram aſſertionem ab *Heterodoxia* contra *Quoſvis* vindicare ſtuduerim. Quem prodromum a. d. 7. Jul. ſequentem excepit Annexum, & prolixitate, & ingenii ac ſtyli vehementia, aliſque characteribus, de quibus lector judicet, mantiffæ minime cedens: quod hiſce quoque inferere ſtatueram; ſed cum nimia prolixitate (excurrit enim ad tres fere quaterniones) molem hujus opuſculi nimium aucturum eſſet, & præcipua illius (res quod attinet, dictis enim acrioribus non adeo inhæſi) ex vindiciis meis colligi poſſint, laborem illum hic compendiſaciendum duxi.

XI. Ex toto hoc proceſſu hiſtorico apparet, à quibus primi in hac Academia motus & pacis turbatio profluxerint. Quando nimirum ego ſpectatoris, non vero actoris vices ſuſtinens, dum illi *παιδείας δόξας* fervidiſſime propugnabant, univerſumque quaſi mundum illorum diſputationibus relinquens, quoque uno videbar fugientem poſſe tenere pacem, tacens; eo nihilominus ſatiſfacere, & extra telorum jactum agere non potui. Primum impetum ſuſtinui à Collegis, binorum innocuorum Corollariorum reſpondentis mei nomine,

nomine, an nimirum in fide, an vero post illam duntaxat sit amor, & quanta Scripturæ sit latitudo. quæ atro carbone notanda censebant collegæ. Illo impetu defæviente, altera mihi controversia facta, non de corollario, aut thesi aliqua, super qua in Academia configebatur, quod æquiori animo tolerassem; sed super doctrina libri mei, quæ in cathedram Academicam protrahebatur ab imberbibus juvenibus, modo divisionem meam attributorum divinatorum sugillantibus, modo circa omnipræsentiam Dei Socinianæ hæreseos me arcessentibus, modo conceptum peccati originalis, quale in infantibus est in utero materno, & à quo me non alienum esse sciebant, tanquam directe S.S.literis contradictorium accusantibus, geminaque è cathedra, Philosophica pariter ac Theologica, me perfringentibus, auctoramentumque à præsidibus suis, Collegis meis, à me ne verbo læsis, accipientibus. Quæ omnia etsi tam clarum reddant, à quibus turbata sit Academiæ nostræ pax, quam cælum esse, cum sudum est, solet: cum tamen hoc ipsum amoliri à sese conetur quam maxime collega Philosophus, multumque hic pulverem moveat in novissimo annexo; agedum breviter illum discutiamus, & veritatem in lucem suam nativam exhibeamus. Ne vero rebus facti utrinque disceptatis charitatem impleamus, breviter illustriora duntaxat premamus, levibusque stricturis reliqua percurramus. Negotium autem omne hoc in irium juvenum causâ præcipue versabitur, *Luytsii, Oosterlandi & M. Regii.*

XII. In *Luytsii* causa, à quo bis Socinianæ hæreseos infimulatus sum, exceptione non una utuntur, & ursum hunc operosissime lambunt. 1. *non assignatam esse personam quæ id dicat, aut textum, in quo ista occurrant.* 2. *quin ne quidem aliis typis verba hæc exprimi.* Candide admodum. quasi hicce opus sit, ubi ipsa mea formalia verba producuntur & ad incudem revocantur. Secus enim ne quidem amplius. Velthufium impetiissent, cum nec ipsius persona hic assignata sit, aut verba illius, quæ tamen fatentur se *verbotenus* ex ipso *descripsisse*, aliis typis expressa sint. Ut nesciam qua specie hæc dicantur. II. *Subjectam rationem nulli hæreseos crimen impingere; sed solummodo ab absurdo consequenti probare male sic definiri omnipræsentiam.* Nimirum hoc operæ erat pretium, Professoris Theologi verba, libro contenta, per juvenum ora trahi ob aliquem fortasse expressionis in definitione defectum duntaxat. At hoc agebatur, nihil illa definitione exprimi, quod non ambabus ulnis Sociniani lubentes amplecterentur, quodq; proinde non ambabus ulnis

lubens largiretur Reformatus Theologus; idque eo tempore, quo Socinianismi passim hæc omnipræsentiæ explicandæ ratio aperte à maleferiatis hominibus incufatur. Hic lusus duntaxat est, & hic nulla injuriæ species in opponentem, h. e. me, aut quemcunque alium, ut homines humanissimi loquuntur, 111. *Synopsin meam ad id usque tempus hac de re non inspexisse respondentem illum, sed verba illa extare in Doctissimi cujusdam Viri tractatu de initiis primæ Philosophiæ, Pag. 182. unde & hæc sua verbotenus descripsit Opponens.* Fateor, ex illo libro verba illa me mutuatum esse, cum perquam succincta & efficacia mihi viderentur, quod nescio an extra hunc locum de Deo uspiam facile in tota Synopsi ostendi possit; ut occasione tam paucorum verborum sarcastica illa Philosophi admonitione, monendos esse posthac sub ipsius præsidio defensuros studiosos, accurate perlegant Synopsin D. Opponentis, ne quid per infortunium contra alios authores corollariis suis inferant, quod ipse transcribendo fecerit suum, opus plane non fuerit. Sed videamus, quid illa ipsa exceptio solidi tinniat. Verba illa cum mea fecissem, in illis me impugnari certum erat. Neque hoc negant Antagonistæ. Neque enim negant sese sciuisse, in mea Synopsi illa contineri. id ne dicant apprime cavent. Sed tantum, *ad id usque tempus eam hac de re non inspexisse Respondentem.* Ita sermonem obliquare solent, qui latibula quærunt, & confiteri erubescunt ea, quorum sese conscios norunt; ut verba eorum ambiguitate fallaciola sint, aut reservationibus mentalibus suspensa. Potuerat inspexisse alius, qui ea suggererat, quocunque id factum sit modo, ut inferius videbimus, respondententi. Nec negatur eam inspexisse deinceps respondens, cum secunda vice eadem verba reponeret, quando respondens meus verba illa, tanquam mea, vindicaverat, citatis locis ex Synopsi mea. Tunc temporis ergo ane adhuc ignorabat Respondens (modo id unquam ignoraverit) illa mea esse verba? Siquæ me noluisse videri impugnasse, maxime cum videret me ita judicare, & de eo conqueri in respondentis corollario, cur non in secunda Disputatione, ubi eandem criminationem repetebat, verbulo monebat, se meam synopsis non respexisse; aut saltem, quam simplicissime agendo, duntaxat paginam tractatus Velthusiani apposuisse, ut me non peti mihi persuadere potuissem; potius quam ut tantum verba eadem reponeret *eo animo, ut si quis corollarium id suum movere voluisset, mentem pressus explicandi nancisceretur occasionem?* Sed quid si illam occasionem non nancisceretur, prout ipsum illam in ea disputatione non nactum credo, ne-

mo mentem ejus cognovisset, sed periti jure meritoque in hæc dicta, quemadmodum & factum, existimassent. Sed pellucet hoc artificium. Verba libri ab ipsis citati hæc sunt pag. 182. *Quasi Dei immensitas, sumta pro omnipresentia Dei, aliud quid in Deo esset, quam denominatio extrinseca, nata ex operatione Dei, qua in omnibus rebus corporeis operatur; & propter illam operationem iis præsens esse dicitur.* Verba Synopsis meæ sunt: *Est ergo omnipresentia Dei nihil aliud, quam denominatio extrinseca, nata ex operatione Dei, qua in omnibus rebus corporeis operatur, & propter illam operationem iis præsens esse dicitur.* Respondentis verba sunt: *Unde pammale definitur quibusdam Dei omnipresentiam, eam esse NIHIL ALIUD, quam denominationem extrinsecam, natam ex operatione Dei, qua in omnibus rebus corporeis operatur, & ob eam operationem iis præsens esse dicitur.* Tota emphasis hic ponitur in vocabis NIHIL ALIUD, quæ proinde uncialibus literis in disputatione Luytsii Inaugurali exprimuntur. Illa autem duntaxat in mea Synopsi occurrunt, non vero in libro citato, ubi dicitur: *quasi aliud quid in Deo esset.* quæ quoad rem eadem quidem esse fateor; sed tamen ubi alterius verba citantur, imprimis tanquam emphatica, maxime uncialibus literis expressa, ibi eadem omnino verba secundum omnes apices retinenda sunt, & si quæ alia addas vel mutes, conspicuum esse debet, quæ tua, quæ auctoris ipsius formalia verba sint. quod & hic fieri debuisset, ubi nulla omnino erat necessitas quicquam immutandi in citatis Ampliff. Velthufii verbis, quæ eodem modo ac apud ipsum leguntur omnino exhiberi potuissent. Illud adeo manifestum est, ut ego quidem nullus dubitare possim, quin mea verba uncialibus istis literis designaverint, & ita judicaturum universum literatorum orbem, si de hisce cognosceret, certus sum. Accedit, quod omissa sint verba, *in Deo*, quæ A. Velthufius habet, non vero ego habeo, uti nec Luytsius: quod rursus arguit, cujus verba descripserit. Sed quorsum probationes adducimus? Agamus *σοφασμῶς*. Extat & versatur in horum hominum manibus recentioris incudis liber D. Melchioris Leydekkeri, dictus *Fax Veritatis*, an Falfitis & Dissidii, mihi non lectus, nec, ut credo, unquam legendus; quantum tamen fugiente oculo illum perlustrare potui, pro meo captu, a nullo bonæ frugis dicto aut argumento, sed à diligente & laboriosa sophistice, ne alia dicam, mihi cognitus: in quo cum multam paginam conficiam, inter alia plurima ex mea Synopsi pag. 144. hæc citantur verba: *Est ergo omnipresentia Dei nihil aliud quam denominatio extrinseca, nata ex operatione Dei, qua in omnibus rebus corporeis operatur, & propter illam operationem iis præsens esse dicitur.* Quibus ita relatis, addit iste

auctor: *Quæ sunt ipsissima verba impuri* (cononet illi Deus hanc & similes calumnias!) *illius Velthufii, lib. de init. prim. Phil. p. 182. 183.* Hoc loco mea citantur & simul ampl. Velthufii verba. Vide quam id meis Antagonistis percommodum fit. Pone, verba Luytsii hinc desumpta esse, una cum appendice virulentissima de Socinianismo, quam etiam planissime suppedirare potuit idem auctor pag. 148, 149. Erunt sic illa eadem mea verba quæ citavit Luytsius; præcipue cum illa, quæ tanta cum emphasi & majore caractere, NIHIL ALIUD, citavit, ibi compareant. Ita ergo ego illis ipsis verbis impugnari poteram. Si quis tamen rogasset, an mea sic citarentur verba, *sanctè affirmare poterat Respondens, se meam Synopsis ad id usque tempus hac de re non inspexisse*: quin imo addi potuit, secundum auctoris illius vestigia, hæc esse ipsissima verba impuri illius Velthufii. Hæc oratio, in salvo res est. Ita exitus reperitur ex inextricabili cæteroquin, ut videretur, difficultate, quod ipsa mea, non vero ampliff. Velthufii formalia verba uncialibus literis citata appareant, & tamen mea non sit inspecta Synopsis: nimirum ita mea verba, allucente hac face, imo in ipsa, viderant, non tamen inspecta forte tunc temporis Synopsi. An vero non mea simul hæc esse verba, Facis istius, aliufve beneficio sciverint, an non me per illa, publica charta, & quidem iterata, impugnaverint, rogandum non est, neque enim ad hæc respondent ipsi, pro suo candore: hoc ergo Deo committendum, cui arcana omnia peccatoris humani patent, quique ex illis aliquando nos judicabit. Sed vel missis hisce, abunde evictum esse censeo ex præcedentibus, me fuisse, quem in hoc corollario petiit juvenis ille. Ut judicare hinc quis possit de vehementia Antagonistæ mei, qui ἐπιμετερον meum primum *acerbissimum* esse vociferatur, nulla alia acerbitalis nota prolata, quam quod *magistrum pridie solemniter ab ipso promotum, teum maledicum Simeï reum egerim atrocis calumniæ & διαβολῆς*. Operè esset pretium conferre cum his ἐπιμετερος verba, quod brevitalis causa facere omitto. Dixeram, *quam tam atroci calumnia & διαβολῆ μακτηρ & conspuar, fas mihi esset coram Deo & hominibus hoc nomine (quis enim hæreseos impacta patiens esse potest?) expostulare; nisi magis arrideret illud Davidicum: Sane maledicat &c. Quæ hic acerbitalis, aut ira effuso, uti superius loquitur? quid acerbius hæreseos crimine? cuius dicam juvenis immerenti & infonti viro scribit; neque licebit ei hic illud Davidicum memorare? Nulla hic omnino acerbitalis, à qua maxime me abstinui, qui neminem unquam dente Theonino rosi, aut leonino laceravi. Sed non mirum, quod hominibus qui contradictionem pati*
hactenus

hactenus sueti non sunt, dum dicenda & non dicenda in alios eructant, ubi obloqui aliquem tandem vident, & suum factum ipsis tanquam in speculo objicere, *πικρὸν πὶ ἀληθές* videatur, quodq; aures blandidicis adulatorum dictis demulceri solitas, salubris veri aciditate detergeri non possint pati. Quod addit (curat enim vel minima hic prætor) me *habita disput.* istius respondentis, *abuisse ex Senatu Academico* (ex Academia dixisset, & vere dixisset, absoluta nimirum disputatione, Senatui enim non interfui, adeoque nec ex illo abivi) *deinde etiam à DD. Professorum serie, Novellum Doctorem pro more, domum deducente*, præterquam quod ipsi hujus rei rationem reddere non teneat, judicet unusquisque, an, si vel nulla alia de causa ita instituissem, quam quod istum honorem bis maledico juveni non debebam, & elogio modestiæ (quod in doctoralibus testimoniis æque requiritur ac eruditionis) ipsum ornare non poteram, non sola illa causa iustissima fuerit? Eiusdem *περιεργίας* est, quod præscribat, non sine admixtis falsitatibus, quo ordine cum isto respondente agere debuerim, adjecto epiphonemate circa mei *ἐπιμέρης* editionem, *Quo scopo, Deus scit & ipse novit.* Quasi alium habuissem ullum scopum, quam infrunitam hanc calumniam, in facie totius Academix mihi innocentissimo à juvene objectam, repellere. De hac nimirum re citra compellationem nominis divini transigi non poterat.

XIII. Alter horum *συμμάχων* fuit Oosterlandus, de cujus *petulantia, & audacia, & juvenilis cerebri fermento, quod risi & contemptu refutari* (non quod *deridendum sit*, ut non bona fide repetitur) merito conquestus sum, cum ille prior ausus sit sermonem meum cum Regio habitum, privatum, ad ipsum plane nihil attinentem, addo & mendaciter ac falso narratum, me non audito, in suggestum Academicum protrahere, & sua, si Deo placet, censoria virgula notare. Die enim 14. Maji Regius mecum colloquitur, disseminat inde me heterodoxix damnasse assertionem hanc, *Infantes in utero materno actu non peccare.* Illa calumnia ab eo tempore maxime gliscit. Calendis Junii Oosterlandus ipsa fere verba corollarii Regiani repetit, subjungitque: *Qui ergo hanc assertionem Heterodoxam dicere non veretur, ille certe præter omnem veritatem & caritatem agit.* Ubi quot verba sunt, tot sunt argumenta, me hoc corollario insignite petitum esse. 1. Reponitur corollarium Regianum, de quo me conquestum noverat Regius, & per ipsum Oosterlandus. 11. Scribitur, *hanc assertionem Heterodoxam dici.* quæ erat ipsa calumnia Regiana mihi impacta. 111. Concluditur

tur, illum qui hoc dicere non veretur, *præter omnem veritatem & caritatem agere*. quæ erant ipsa mea verba, quibus, excepto vocabulo *omnem*, Boumanni calumniam a. d. 19. Maji argueram. quæ secundum horum gladiatorum elegantiam in me retorquentur. Ut omnia me directe petant & electe. Ille nihilominus *Oosterlandus*, in fine corollariorum, subjunctorum disputationi a. d. 4. Jul. petulantis & audacis studiosi notam expuncturus, plenis buccis clamat, *se neminem laedendo, tantum hanc assertionem suam ab Heterodoxia contra Quosvis vindicare studuisse*. O hominum fidem! Eum contra *quosvis*, mecum sentientes, simul assertionem suam vindicare studuisse dederim, sed *tantum* contra *Quosvis*, non vero directe, primario & electe contra me, quem tot modis in brevi isto corollario delineavit, hæc se posuisse, autem dicere, licet invitus, esse mendacium. A sinos & stipites se lectores habituros esse credidisse necesse est, qui tam perfricta fronte agunt. Quemadmodum nec testes desunt, qui ex ipsius ore perceperunt, adversus me hoc corollarium ab ipso conscriptum fuisse. Hic nimirum est *ornatissimus ille studiosus, cui quod ad singularem modestiam pares, raros novit universa Academia*, teste D. Præsidi ipsius. Qualis si sit, & etiamnum audiat, cum plane alium hic se præstiterit, oportet D. Præsidem nosse, à quo & qua ratione ab hac sua modestia depulsus fuerit, aut quomodo impulsus fuerit, ut talia patrans, nihilominus à singulari modestia laudari possit.

XIV. Hunc tamen superare crediderim *M. Regium*, tertium *περόμαχον*, & affabulationis de heterodoxia machinatorem & disseminatorem falsissimum. Qui licet millies testimonium suum deponat penes Actuarium, & si velit, vel Jovem lapidem juret, non tamen meam convincit conscientiam, optime horum omnium memorem, & per Dei gratiam tam castam veritatis cultricem, ut ne quidem, præscine dixerim, ullius temerariæ aut gravioris asseverationis, citra necessitatem prolata, per omnem vitam mihi sim conscius. Et licet nihilominus multorum falsiloquiorum me redarguat cor meum, quis enim lingua non impingit? Deus tamen à me abesse sinat ut sciens volentique perjurus evadam, cui in omni vita æque ac verbis, nihil adeo cordi fuit ac *προτιμῶν τὴν ἀλήθειαν*. Et ut utamur illo Calliano, Cui bono? quæ mihi quæso hujus mendacii necessitas aut quis fructus fuisset? Non erat ut subterfugerem fateri, me heterodoxias labe pultasse illam ipsius de infantibus assertionem, eoque nomine testimonium ipsi denegasse, siquidem id fecissem, cum mox ostensus

rus sim, quanto jure id facere potuissim, & Collegarum exemplis
 quam maxime me tueri: ut nulla hæc negandi mihi fuerit ratio, nisi
 quia facta ac dicta non erant. Huic vero juveni mendacii magna, ut
 homines sumus, constare poterat ratio, cum si ex vero narrasset
 omnia, parum sibi honorificam propalasset narrationem, uti ex re-
 sponsonibus ipsius in *επιμύθησιν* meo exhibitis constat. Et quid de
 candore horum hominum sentiendum sit, jam vidimus. Afferit in
 publica disputatione *Oosterlandus*, se corollario suo tantum assertionem
 suam ab heterodoxia contra *quosvis* vindicare studuisse, & procul du-
 bio requirente D. Gerardo de Vries, ut habet instrumentum Regia-
 num, illud publice deponeret, paratus quoque juramento id corro-
 borare. De fide tamen horum dictorum judicabit ex dictis orbis lite-
 raturæ. *Sancte affirmat Luytus*, se *Synopsin* meam ad id usque tempus hac de
 re non inspexisse. Ut nimirum videatur mea verba non oppugnasse. nec
 tamen dicit, se vel tunc, vel etiam deinceps, hæc mea verba esse, com-
 pertum non habuisse: prout necessario illud compertum habuit, si
 non ex Face Veritatis, aut aliunde, saltem ex respondentis mei co-
 rollario ipsi prima vice opposito. post quod eadem sua verba reponere
 est causus, & tamèn videri vult me non impugnasse. Judicet or-
 bis eruditus de testimonii hujus sanctimonia. Quin in hoc ipso in-
 strumento testatur *Regius*, sibi à me *immediate denegatum esse testimo-
 nium*, nullo alio fundamento, nisi propter corollarium de infantibus in utero
 materno non actu peccantibus, quod planissime falsum est, ut relatum ali-
 as. Dicit in prima depositione, me causatum esse, ipsum *assertione usum
 fuisse heterodoxa*, quod ipse multis usque humanis rationibus solverat. Ille
 vero causationem de heterodoxia assertionis suæ (ipsi non impacta) sol-
 vit, qui ne my Græcum pro assertionis sua produxit? imo cum ego
 pro orthodoxia meæ assertionis ratiocinarer, ne quidem meas rationes
 ullo modo solvit, prout in facti narratione docui: qui ad summum
 mirificam illam exceptionem de substantia sua tertia chimerica, cum
 inter duas substantias veras misere premeretur, reponere ad mea ra-
 tiocinia conatus duntaxat est. Hoc cine est multis, usque humanis ser-
 monibus, aut rationibus, solvere mea dicta? quod non dubiam vi-
 ctoriam exprimit, quam ut obtinuisse illum lector judicare poterit
 ex dictis, ita de veracitate verborum horum statuere ipsi licebit. Ad-
 dit, se post hæc *instuisse in petendo testimonio*; quod iterum ipsi denegavi.
 At probe mihi constat, semel duntaxat illi me testimonium denegasse.
 Prima enim petitione illud non denegavi, sed dixi, consuetius mihi

hi videri, illud à collegâ, qui vñ *en alyois*, conscribi. ad quod cum quædam de infirmitate Cl. Collegæ, & alia, exciperet, & interea, thesibus ipsius à me inspectis, differeremus de natura & cogitationibus animæ, & ille ad mea ratiocinia ora resolveret in absurda & periculosa illa asserta, quæ mihi heterodoxa sane videbantur, & tum demum difficultatem neciterem in dando testimonio talia asserenti, ille ne verbum ulterius de testimonio fatus est: hoc enim ipsum expectabam, sententiam emolliturus, si ipse emollivisset sua asserta, uti in facti narratione ostendi, ac proinde attentus ad hæc eram toto insequenti sermone, usque dum ante fores ipsum deducebam & dimittebam, cum ad disputationem me rursus invitaret, sed nihil plane de testimonio vel nullitaret. qua ergo fide, aut probabilitate hæc hic deponuntur?

XV. *Stupet narrationes has adeo sibi repugnantibus meus Antagonista, pronunciatque, se linqere totam narrationem suo loco & pretio: interim totam meam narrationem evertere conatur, & hæc annotat, tam acutum hic cernens ac si aquila esset, aut serpens Epidaurius; quia nimirum, 1. narratio mea non uno & continuo textu proponitur, excisa ex disputatione mea prima pagella, substituta alia: quam ob causam nescit, novi ego. Conjicito quisque ut volet. Hæc nimirum ejus caritas est. excisa pagella est, quia, illa jam impressa, incidit quid, quod additum volui, quod vel viris maximis ulitatum norunt omnes. Indene ergo textus non unus & continuus mansit? ostendatur id minimo indicio. II. quia fateor, me ipsa verba non repræsentare, nec posse, cum D. Doctor affirmet sancte, se probe probeque nosse ea ipsa verba pronunciata sic esse. Atqui hoc putabam mei candoris & modestiæ esse, fateri, me sermonis tam prolixi, ac referrebam, ipsa verba, in omnibus, ut dixi, non repræsentare, quis enim id posset? sed rem ipsam fideliter me dicere. Si Doctor hic totius sermonis verba formalia exhibuerit, cur quæso tam abruptam & brevem narrationem deposuit, & non totum sermonem nostrum ab initio ad finem, prout à me factum? Cautè sane. Cum enim in brevi hac depositione non bene cohærentia appareant, quid non in prolixiori narratione illi excidisset? Verum, fateor, de formalibus verbis denegati testimonii non est hic lis, sed de loco & tempore quibus ista verba pronunciata sint, & qua de causa denegatio ista facta sit. III. quia narrantur hic quedam, qua quamvis vera esse possunt, vix tamen veri speciem ullam habent. E. G. quod Philosophia Doctor, nec is obtusi ingenii, ad imbellem dilemma propositum de subjecto potentia cogitandi, aliter se expedire*

non potueris, quam confugiendo ad substantiam tertiam, qua nec spiritus sit, neque res extensa; &c. Quam veri speciem hæc habuerint, docebat isthoc tempore oris istius doctoralis species & figura, ad quam resolvendam *σοματομαρτία* opus non erat. Et forte non sine ritu aliquis hæc legat, mireturque negari, ab imbelli dilemmate Philosophiæ Doctorem, neque eum obtusi ingenii, se expedire potuisse, cum ab eodem imbelli dilemmate, post Philosophiæ Doctorem, Philosophiæ Professor, isque multo minus obtusi ingenii, ne quidem te expedire potuerit hactenus, & in cæteris verborum, hic verborum parvus, libratissimis gressibus incesse, & Parthi more quasi pugnam exercuerit fugitivam, neque tamen jaculis retro jactis, verum inanibus verbis, Doctor ille ad substantiam tertiam confugiens, eructabat tandem veram substantiam, mentem humanam, ex traduce, ut sciscere ajobat quendam, seminatum: Professor noster curatori meditatione formas hic produxit, quæ materiales, & tamen non materia sint, entia, non nisi ipsis Aristotelicæ Philosophiæ epoptis, imo ne quidem hisce, cognita: & illa tamen substantiæ tertiæ vicem supplebunt. *iv.* Addi potest hisce, quod inferius objiciat, *qua fronte dicam & quidem sancte*, me in ista concertatione de nullo collegarum cogitasse; nisi affectu abreptus, nesciverim me manu tenere disput. Cl. Essenii, quam ipsam impugnabam. Objecerat D. Antagonista, & satis aperte pronunciarat, me Collegis defunctis, mortuis leonibus, barbam vellicasse, heterodoxias insimulando assertionem illam M. Regii. Regesseram inter alia, me in ista concertatione de nullo collegarum, nimirum respectu hujus assertionis, cogitasse. Ita est. Mirabar equidem & dolebat Cl. Collegam, nunc *μαναείτην*, cum ipse gerneret sub manu Dei, & nos, electeque ego, gerneremus cum ipso, & ipsius gratia, nihilominus saxum hoc Sisyphi in ipsis extremis volvere, suumque præsidium maledicis istis juvenibus contra me tam directe commodare, nulla occasione aut causa data; attamen in concertatione cum Regio illum ipsum solum reprehendi, de Collega meo non agens, licet ipsius disputationem manu tenerem; non enim disputationem impugnabam, ut falsissime hic dicitur, sed Corollarium illud, quod non prædis, sed Respondentis esse sciebam, adeoque huic id omne imputabam. Judicet ergo lector, qua ratione subnixus pronunciet Antagonista meus, *Certe si & cætera sic sancte dicantur, nescio quid de iis sentire oporteat.* Putabam equidem, meam hic potiore debere videri causam, saltem mihi met ipsi, qui ipse de propriis congressibus

meo ore refero, cum alii non nisi ex alterius relatione hic loqui possint: attamen accurato huic rerum pensculatori, qui incredibilia ista juvenum trium subterfugia sancta esse iussit, tam incredibile videtur, me, manu tenentem præsidis disputationem, affectu non abreptum fuisse & ipsum non impugnasse, sed respondentis corollarium duntaxat, cum tamen de eo solo esset quæstio & sermo; ut hoc nomine omnem fidem tantum non mihi abroget eamque in lutum proturbet: cum ego optime mihi conscius sim, me audaciam istius juvenis mirantem & improbantem, ipsi soli hoc imputasse, non Collegæ defuncto. Sed quod alii volunt, videtur verum esse debere, sive ita gestum fuerit, sive non.

XVI. Ita nos evolvimus ex his tricis & minutis, quibus inhære-
re coacti sumus, ut rei suæ constaret veritas. Ita enim D. Antago-
nista, *Quæstio cum facti sit, sine illa exhibita nec sua D. Doctori veracitas,
nec mihi prudentia, hic salva esse potest.* Quomodo Doctori illi sua constet
veracitas, Deus judicabit. Ego jure meritoque mendacii illum arcessivi,
licet illubenter inhonesto isto vocabulo me usum esse dixerim; quæ
Antagonista meus pro sua civilitate ita reddit, quod *mendax impostor
publice proclametur.* Sed videamus nunc, quo pacto ipsi D. Collegæ sua
salva sit prudentia, qui ex hoc meo cum illo Magistro privato sermo-
ne, eoque male ac falso relato, ad ipsum præterea non pertinente, me
non audito, rem hanc publicam facit, in cathedram Philosophicam
trahit quæstionem Theologicam, & de heterodoxia sibi à me im-
pacta falso simul ac temerarie queritur. *Non asserit ista, quæ fingit
de heterodoxia, directe in se dicta, uti nec negat.* Non ergo causam ha-
bebat directe adeo & præter ordinem mantilla ista in me insurgendi.
*Dicta saltem in discipulum, qui istam doctrinam, à se passim publice traditam, hau-
serat.* Dicta jure maximo in discipulum, qui istam doctrinam, à me
publice traditam Synopf. l. 11. cap. 9. §. 20. tanquam Novatorum
dogma & S. S. literis directe contradictorium traducebat. Dictum
id ipsi privatim, quique, cum *obtus ingenii* non esset, ad id ipse respon-
dere poterat. *Dicta pariter in Collegam Cl. Essenum, disputationis præsi-
dem.* de eo jam actum. Cumque rogassem, unde jus illi natum fue-
rit, verba uni homini inter privatos parietes dicta in suggestum Aca-
demicum producendi &c. respondet, *quasi negotium privatum sit negare
alicui testimonium publicum facultatis, ab assertiones publice defensas?* Non
nomine facultatis negabam, sed meo, non publice, sed privatim, in
meis adibus, non in facultate Philosophica, cujus ipse membrum est.
fed

sed Theologica, & superiori, quæ nihil ad ipsum, nisi hic ædilitatem
 gerat sine suffragio populi. Rogat, *Et qui non publica habenda res,*
 cuius fama, *ut ait Opponens*, urbem vicinæque provincias pridem
 impleverat? *Publicata ergo de re publica calumnia publica apologia necessa-*
rio occurrendum fuit. Publicaverat ac disseminaverat illam rem nemo
 primus nisi falsissimi rumoris architectus ac machinator cum suis.
 Ego sermones eos, ubi habiti erant, neglexi & contemsi, tunc de-
 mum de iis locutus, cum ab amicis & obviis accepi plena istius men-
 dacii esse omnium ora. Sed vel publicatum meum de heterodoxia
 istius assertionis iudicium, si vel tale tulissem, illum heterodoxum
 non faciebat; multo minus calumniæ habebat speciem: quod qua
 fronte dici possit, scire averem. Non ergo hinc Apologia opus,
 non Academica disputatione, non certe ab ipso, qui istius fabulæ ne-
 que actor, neque pars in meis adibus fuerat. Sed pruriebant manus,
 captabatur occasio me petendi, & huc omnia aurigabant. Porro sese
 me *traduxisse* in mantissa negat. Attamen in ea primis verbis queri-
 tur *de impacto heterodoxia crimine*, & causatur mox, *jubere boni nomi-*
nis amorem, jubere in defunctos Collegas pietatem, amoliri paucis crimina-
tionem haud leviter in beatos eorumque manes injuriam. hoc nimirum est
 laudare, & non traducere. Vide mantissæ reliqua & præcipue acu-
 leatissimam illius caudam. *Temere se non egisse* ait, fide adhibita tot
 elogiorum, quæ in illum congerit, juveni, de quibus vidimus. *Nisi*
temere etiam agant illi, quos sibi, factum suo modo narranti credere vult
D. Opponens. Non volo ullum mihi credere ulterius, quam testimo-
 nium meum verum esse deprehendere possit. Quod & pariter ab
 altera parte faciendum fuerat, non vero ex incerta narratione mo-
 tus publici ciendi & quies Academię sollicitanda. *Dictum Ioh. 7: 50. sibi*
applicet Opponens, ait, *in negotio cum altero Doctore*, maledico scilicet, *cui*
ipse imprudentissime sese implicuit, non audita parte altera. Magistratiter,
 quæ nam quæso erat pars altera, an non ipse maledicus Doctor? il-
 lene non audiebatur, qui cum ultro & citra ullam causam verba Sy-
 nopseos meæ Socinianismi notasset, & quidem monitus & refuta-
 tus, eadem tamen reponerat, & quidem uncialibus literis? Ul-
 tra quæ irrefragabilia testimonia ab ipso suppeditata, quibus convin-
 cebatur mea oppugnasse, quomodo ulterius audiri potuerit nescio.
 Hoccine ergo est *non audita parte altera*? Sed ut ita acutissime *λεπτο-*
λογῶντα Antagonistam missum faciam, præcidam hæc omnia tan-
 quam securis ictu, & peremptorio Achillæoque argumento causa
 meæ

meæ justiciam luci exponam. Quæstio est, num Antagonista meus jure meritoque indignatus fuerit, testimonium Magistro isti denegatum fuisse à me, propter impactam, ut loquitur, heterodoxiam assertioni, quam ipse pariter cum Doctore illo tuebatur. Non dicam, quod toriens factum, falsa esse omnia. Sed eo nunc omisso, videamus quam injusta sit criminatio. Zacharias Cælius, qui Corollaria bina, superius memorata, de amore qui in fide est, & de latitudine sensus verborum Scripturæ scripserat, & sub meo moderamine defenderat, a. d. 15. Martii proximi anni, cum sub initium hujus anni, Academiæ valedicturus, pro more, testimonium Ecclesiasticum efflagitaret, nomenque ipsius huic fini publice coram concione sacra denunciatum esset, adeunt Rev. Synedrii Præsidem tres hujus Academiæ, (quos inter & noster) Professores, referente ita, licet nominibus suppressis, ipso Synedrii Præside, qui testimonio ejus, propter ista Corollaria defensâ, apud ipsum intercedebant. Inde juveni, ceteroquin optimo, gravis controversia facta de testimonio Ecclesiastico, & ultro citroque reciprocata hac terra, plus certe quam simplici vice, anceps illi stabat hæc causa, donec tandem rara Rev. D. D. Pastorum, uno demto, concordia, illa pro ipso decisa fuit. Pendente hac lite intercessit pariter testimonio ejusdem juvenis Academico, quod tamen ab ipso aut Facultate Theologica non expetebatur, ὁ μακαρίτης Essenius, scripsero & misso ad me hoc epistoliolo.

Reverende & Clariss. D. Collegæ.

Innotuit mihi, D. Zach. Cælium petere, Testimonium Ecclesiasticum sibi dari à Synedrio nostro. Nec dubito, quin etiam petat Testimonium Academicum, communi Facultatis Theologica nomine sibi dari (quanquam non curavit exhibendam etiam mihi scedulam, ex more recepto, quam auditoribus meis tempore solito prælegerem. Verum istud transeat:) Nolim tamen te inficium, ob Corollaria illa sic satis nota me non consentire, ut detur illi Testimonium communi Facultatis Theol. nomine. Interim vale cum tuis, Ultraj. 19. Febr. 1677.

A Collegæ, ad terminos veritatis, tuo, tuorumque observante.

A. ESSENIO.

Videat lector, quam hæc illustria sint Specimina & ἀποσπασµάτια. Non solum juveni disputatione obstiterant pridem hi ipsi Collegæ, sed insuper testimonio ipsius Ecclesiastico remoram injicere conantur, per Synedrium, cujus ipsi non erant membra, postquam

quam in Academia conatus non successerat; idque solido fere jam elapso anno. Adeo plumbeas gerunt iras; cumque nec ipsi, nec quisquam alius unquam de sacrae synaxeos usu litem illi fecisset, quod tamen factum oportuisset, nigrum theta illi inurere in testimonio ἀπεθάρησα denegando conantur. Quod factum quantam clementiam spiret, judicet quisvis. Cl. Collega Essenius diserte quoque ipsi testimonium suo nomine negat, licet ab ipso id non petenti, imò ne quidem petituro: ut tamen si peteret, frustra esset, præoccupat, repulsamque dat, non rogandus, miraturque juvenem non exhibuisse sibi scedulam, quam Auditoribus suis tempore solito prælegeret, cum tamen Cl. Collega sole publico abstinens, nulla & isthoc sequenti tempore haberet exercitia, nisi domestica, & juvenis ille præterea testimonium Facultatis non ambiret. Sed adeo sollicitè omnis spei rima illi præcludebatur, si forte peteret testimonium, sicuti petiturus judicabatur. Magnis meis ingratiis hæc dico, beatique viri, Collegæ mei honorandi, manes & manum in vitis hic sollicito. De quo optandum fuisse, illum præclaris suis virtutibus & pietati hoc unum adjunxisse, ut paulo majori alacritate & animi excitatione res tractasset, & ex nimia conscientia scrupulosa sollicitudine minoribus difficultatibus non nimium subinde sese alligasset, sed aliquanto cordatius novisset & sibi res, & se submittere rebus. Quæ certe de viro, dum vixit, præstantissimo, & nunc cælitibus & ἀνεύρασι δικαίων περιωμένων adscripto, quantulacunque sint, tacere maluissem. Sed quantopere huc compellat, & forte ulterius compellendus sim, quisvis videt. Nunquam ego ita illum à me opinionibus dissentientem studiosum excepit, ut, si reliqua recte se haberent, testimonium illi denegassem, utpote qui judicavi semper, non ex privatis opinionibus, sed receptis consensus formulis scribenda esse testimonia studiosorum, quibus æqua sentiendi ac dissentiendi libertas, æque ac nobis ipsis, relinquenda est. Dicit meus D. Opponens, *me teste hæc dici; an omnes sic experti fuerint, disquiri possit.* Disquirat ergo, & qui aliter expertus sit producat. Dicam ego amplius. Deprehendi & vidi Collegas meos, τὰς μακαρίτας, ab aliquo retro tempore ante obitum testimonii communi facultatis nomine dedisse quibusdam, quorum tamen ego ne minimam habueram notitiam neque indicium. Et hoc tamen tuli, licet facillimo negotio me opponere potuissem, uti notum est; cum non bini tunc temporis, sed terni facultatem nostram constitueremus. Conficiamus nunc ergo utriusque no-

strum facti parallelam. Testimonium Ecclesiasticum expetit Causus: ne eo exornetur, intervenit, una cum D. D. Collegis quibusdam, noster D. Opponens, apud præsidem collegii, cujus ipse membrum non erat; post notatum juvenem in Senatu Academico, quod, ut mollissime loquar, abunde erat; post elapsum retro annum fere integrum. Eidei testimonium Academicum denegat Cl. Collega Eusebius, eodem tempore, non rogatus, neque rogandus; neque id ore duntaxat denegat, sed, quod validius, scripto. Causa denegandi utrique eadem, propter *Corollaria illa sic satis nota*. Quæ hoc ipso aperte ut heterodoxa notabantur; nulla enim ceteroquin illorum ratione denegandi testimonii publici causa erat, cum juvenis omnium consensu, singularis pietatis & moribus castigatissimis esset. Corollaria autem illa quid heterodoxi contineant, necdum ostensum est, aut à quo collegio Ecclesiastico damnata sint. Ex adverso notum est, Viros maximos, recentiores veteresque, non inficienda sæculis suis nomina, in fide amorem agnoscere, & suo sensu illam amorem quendam esse asserere; notum, id consentire, saltem non pugnare cum formulis orthodoxiæ nostræ, ne de Scriptura nunc dicam. De latitudine sensus Scripturæ ita mentem suam explanaverat respondens ille, & in disputationis actu voce, & deinceps voce & scripto, ut qui vel maxime contra steterant, tandem acquieverint. Huic tamen juveni, ut heterodoxo, testimonium denegandum censuit, cum aliis, Cl. meus antagonista. Videamus & alteram faciem. Testimonium Academicum petit Regerius, mihi de profectu Theologico non cognitus. potuissim vel hoc solo nomine, uti audio aliis in Academicis fieri, assensum denegare. Non denego, sed judico consultius, ut Cl. Collega, præceptor ejus, communi nomine id scribat. In quo dum ille restitat, occurrunt virulenta corollaria, in quorum saltem uno ego tanquam Novator traducor, & opinio quam me tenere novebat, ut directe S. S. literis contradictoria proscibitur. Illius tamen auctor, quæ tenera ipsi erat frons, testimonium à me efflagitare sustinet, eo ipso momento, quo illius ipsius disputationis exemplar mihi tradit. Respondenti meo, quem credo ignarum mentis Cl. Collegarum corollaria sua proposuisse, testimonium denegaverant Collegæ Theologus & Philosophus. Quid hic mihi faciendum fuisse videtur lectori meo? Compello cujusque conscientiam, an judicet illum in Belgica nostra Doctorem ac Professorem, hujusmodi juveni, qui illum, à quo orthodoxias testimonium petit, & simul dum

perit.

petit, tam aperte heterodoxias condemnat, testimonio suo conde-
 coraturum fuisse? quin potius an non omnes iudicaturi sint, è re A-
 cademiarum esse, ut tam immodesti ac impudentes studiosi, tan-
 quam omni elogio indigni, notentur; præcipue cum tam incle-
 menter cum meo discipulo actum esset? Quæ cum ita sese habuerint,
 repetere hic possum, nullam mihi fuisse necessitatem mentiendi, si vel
 heterodoxum dixissem Corollarium istud, & eo nomine testimonii
 impetrandi spem non fecissem tam iniquo flagitatori, cum tot ratio-
 nibus & exemplis me tueri potuissem. Nulla ergo mihi id negandi
 causa, nisi quia non factum, non factum vero, quia jure meo cum
 isto rigore, quo alii egerant, quod nunquam probavi, imo minori
 etiam, uti nolui, sed potius iniquioribus & clementioribus consiliis lo-
 cum dare lubuit: in quo proposito persisti, donec absurdis suis & pe-
 riculosis ac mihi inauditis assertionibus me graviter offenderet Do-
 ctor ille & ad alia consilia impelleret. Nunc vero Antagonistæ mei
 conscientiam compello, fasne illi fuerit ex hoc meo cum illo Magi-
 stro congressu ita Tyria maria commovere & ultro ac priori loco
 Mantissa illa sua Academica hoc nomine in me sævire? Testimonium
 denegavi Academicum Regio, Denegaverat ille cum pluribus Collegis
 Caulio Ecclesiasticum, & ἑμμανηίτις Essenius Academicum. Dene-
 gaveram (de hoc) ob corollarium heterodoxum. Ille eadem de cau-
 sa denegaverat. Ego ob assertionem quæ me directe petebat. Nihil ta-
 le fecerat Caulius. Ego Novatores nomine tractus. Nihil istius ge-
 neris apud Caulium. Ego rogatus. Ille ultro ad Vener. Synedrii Præ-
 fidem accurrens. Ego in mea facultate & in meo munere. Ille fati-
 gens facultatis, non suæ, sed superioris. Ille criminationis heterodo-
 xias (si intentata fuisset) ex consensu tantum particeps, quia eadem
 cum Regio publice asseruerat, ut ait; quod mihi latebat. Ego di-
 recte hanc criminationem passus. Ille, quia rumor iste publicus, &
 longissime audita fama erat; quod non à me, sed ab illis factum fue-
 rat. Ego longe magis famæ auris deferendum per gentes committere
 potuissem iudicium Collegæ de corollariis respondentis mei, cum
 non controversus hic esset sermo, sed scripta litera expressus; quam
 etiamnum quibusvis exhibere possum. Ille in Cathedram Philoso-
 phicam traxit iudicium Theologicum, falsissime ad ipsam delatum,
 prout auditione illud acceperat. Ego in cathedram Theologicam tra-
 here potuissem Collegæ ἑμμανηίτις iudicium Theologicum, mihi sua
 manu missum. Iudicent autem æqui censores, an ego pru-
 denter

40
denter & pacifice egissem, si ex isto Collegæ mei iudicio ita mox ef-
ferbuissem, ut mantissis Academicis contra illud digladius fuif-
sem, & Corollarii Respondentis mei meæque simul opinionis ortho-
doxiam asseruissem, atque ita pacem Academicam turbassem;
an vero non rectius egerim, quod inter nos istud perire si verim, &
Collegæ afflictî infirmitati id condonaverim. Qua prudentia ergo
& æquitate ipse aliter egerit, Deo hominibusque prober. Videat igitur,
an ab una parte, *per allegata probaverit quod non sine sufficienti funda-
mento & gravi causa cogitaverit, de vindicanda assertione controversa à cri-
mine heterodoxia: & ab altera, quod ego horum motuum prima ac unica
causa extiterim; cum nimis operose forte hæcenus probaverim, &
omne bellum, & belli causam, ab ipsis profecta esse, quum prior acer-
bis telis, à juvenibus, sub ipsius & *μακροῦ* collegæ umbone in me
emissis, petitus sim, & cum illa modeste amentata reddidissim, pu-
gnaque hæc depugnata esset, novo & aliunde petito bello, ex *προ-
φασὶ* nimirum denegati testimonii Theologici & impactæ hetero-
doxias, respondentem, non suo, sed Cl. Essenii, ultro & prior ab ipso
opugnatus sim, oppugnerque hæcenus. Quæ denegatio testimonii
juveni bene merenti facta, *quasito inani Heterodoxia prætextu, si unica
malorum causa sit, ut sub sinem annexi loquitur, perpendat ipse co-
ram Deo, quis malis omnibus causam dederit, egone, an ille, qui du-
dum antequam Regius testimonium peteret, denegavit, quantum in
ipso fuit, testimonium Ecclesiasticum bene merenti juveni Caulio, qua-
sito inani Heterodoxia binorum corollariorum verissimorum prætextu,*
quasi inde sacra synaxi indignus esset factus, quod oppido gravius
est, quam testimonium Academicum alicui denegare: quod tamen ul-
timum eidem Caulio denegatum quoque, licet illud non petenti, fuit
à Cl. Essenio, ut supra offensum. Ex tuo ergo ore iudicaberis, qui
omnium primus, quatenus id tuarum erat virium, *juveni bene me-
renti testimonium denegasti, adeoque malorum omnium, re ipso iudice,
causa es; nisi hoc tibi liceat, quod mihi, majori, nescio an acrimo-
nia, an falsitate, exprobras. De quo Deus aliquando iudicabit.**

CAPUT II.
BREVIARIUM.

Transitus ad rem ipsam. Male Antagonistam auctori Opponentis nomen tribuere, quod ipsi jure meritoque competit, 17. An ex ordine Corollaria Philosophica dictis Scripturae S. sarciantur? 18. An infantes in utero materno actu peccent? Ανταρξων locorum D. Opponentis contra hanc assertionem productorum. An contra illam recte producatur 1. locus Gen. 25: 22, 23? 19. locus Rom. 9: 11? qui vindicatur, adducta ratione 1, 2. 20. cum sublatione contraria instantiae, unius, 21. & alterius, ubi simul discutitur questio, an labes originaria in omnibus equalis sit? 22. adducitur ratio 3, 4, 5, 6. 23. 111. locus Rom. 5: 12. & male D. Opponentis ex eo deducta consequentia, 24. non repugnare peccatum imputatum & inherens, imo suo modo actuale, in infantibus, 25. de bona auctoris fide in allegandis D. Opponentis verbis, 26. καταρξων hujus assertionis, infantes actus peccaminosos edere, ex variis Scripturae locis & rationibus, 27. cum remotione duarum difficultatum, 28, 29. de Theologorum Reformatorum circa hanc rem auctoritatibus & testimoniis, 30.

§. XVII.

Verum seposita omni de facto & motuum causa disceptatione, nunc tandem quid de jure sit, videamus: ut appareat, an non, si vel rei non recto modo gestae reus non esset Antagonista meus, ipsa tamen re triumphet. Hic primo in ipso limine impingit meus adversarius, inauspicatoque vice mutatur. Cum enim manifestissimum sit, primum Synopses alio verbis male tornata sua corollaria opposuisse adolescentes, inde mea sub pretextu procidisse mantissam suam, eamque mihi opposuisse ipsum D. Praesidem, quo cum mihi nulla lis fuerat: quibus omnibus ego proinde respondere necesse habui, ut jure meritoque respondentis personam sustinuerim; ille nihilominus mihi passim Opponentis nomen tribuit. Optem ego scire, vel uno verbo, ubinam Opponentis vicibus functus sim. Sed vel hac specie turbata pacis culpam, cum re ipsa non posset, verbis saltem in me transmotam voluit. Quod oppido ridiculum est. Suave autem est somnium, & nisi fallor ex eburnea porta, quod velit meos commentarios prolixitate sua evincere, non suis viribus caruisse duas ipsius pagellas. An non idem de secundo

ipſius ſcripto, ſive annexo, adeo prolixo, hac ratione mihi inferre liceret? Multa mihi narranda fuerunt, quædam etiam aſſerenda & confirmanda, alia explicanda, alia repellenda. ut raptim adeo deſungi hac ſparta non licuerit: quod an pagellarum ipſius vires, an imbecillitatem arguat, res ipſa docebit.

XVIII. Cum oſendiſſem, non ex ordine nos *videre ſuffarta Corollaria Philoſophica Scriptura ſacra dictis, falſamque Philoſophicam in me ſem Theologicam miſſam*, quod vere eſt *μεταβαίνεις ἀπὸ γένους*, ille *duo dumtaxat adducta comparere ait, atque ita ut iudicium omne de iis relinquatur Theologis*. Atqui in Corollario Ooſterlandiano, quinque linearum, ita adducuntur duo Scripturæ dicta, ubi nullum adduci oportuiſſet, ut diſerte dicatur, per ea *confirmari aſſertionem ibi poſſitam, nullo Theologorum iudicio exſpectato*. II. Acerbum autem prodiit, ut ubi vis, animum, dicens, *ita ſolere iudicare, qui publice proſtiterunt, Philoſophiam ſuam Ethnicam eſſe, & omnis religionis expertem*. Quo ſi me petat, oportuiſſet prius oſtendiſſe, ubi ego talia publice profeſſus ſim: quod cum nuſpiam fecerim, certe non citra gravem calumniam hæc mihi impingit: ſi alios, quid iſta ad me aut ad hunc locum? Philoſophiam omnem niti cenſeo lumine naturali, non revelatione; proinde Philoſopho, qua tali, abſtinendum Scripturæ dictis; non tamen ideo Philoſophia Ethnica eſt & religionis expertis, cum ipſa ad religionem per ſe ducat, & æque locum habere queat in Chriſtiano, ac Ethnico, ut notum eſt. Quod decreti III. ac Præpot. Holland. ac Weſt-Friſ. Ordinum mentionem feceram, non eo animo factum, quaſi illo aut illum aut me conſtringere voluerim, quod ineptum fuiſſet, ſed ut rei æquitatem ex illo decreto docerem: quod autem *non ita pridem negaverim, ejus in Academia hac noſtra mentionem injici debere*, plane non commemini, cum non ſciam, unquam de eo decreto agendi aut loquendi occaſionem nobis eſſe præbitam: hoc tantum memini, me negaſſe, apud nos ullum conſtringi debere viginti illis Capitibus ſive articulis in vicina Academia pridem vulgatis, nobis autem non præſcriptis; quemadmodum inde prætextum arripiebant quidam rigidius paulo agendi cum viro Reverendo, Petro van Balen, quum a. d. xvi. Febr. anni proximi teſtimonium eruditionis Medicæ à Senatu noſtro peteret, propter theſin quandam his verbis propoſitam: *Vita noſtra in ſolo corporeæ motu conſiſtit, eamque cum belluis communem habemus; non dependet à mente, quum hac non data, in automato, omni ſua opera potuiſſet deſungi*. Ex qua

qua thesi cum invidiam illi viro, vi viginti illorum Caputum, confia-
rent, ille uno verbo illam difflavit, professus, vitam hominis illic à se
spectari & considerari quatenus Medicinæ objectum est. quibus auditis
ad summos in Medicina honores admissus est. Extra hunc casum
plane non memini de libertate Philosophandi unquam apud nos
actum esse: cumque in illo ipso non ageretur de illo *Ill. Ordinum
Hollandiæ decreto*, cuius ego in Epimetro mentionem feci, sed qui-
dam præter rem urgerent Ampliss. D. D. Curatorum recentius de-
cretum, nescio qua specie mihi impropèrari possit: *Ita ambidextri sunt
quidam, prout res & tempus postulare videtur.* Sed quidvis dici posse, &
ambisinistros esse quosdam, prout res & tempus postulare videtur,
majori jure videor dicere posse. Quod ego *Philosophica Theologicis in-
farciam, tractemque, & publice quidem id faciam hoc ipso in loco non se-
mel*, factum occasione sermonis cum Magistro habiti, quem hic pro-
sequi me oportuit. Quid in *Germania & alibi* factum, parum me con-
cernit, qui scio ex ordine id nusquam fieri debere. Et si *vel domestica
exempla* rei aliter gesta adsint, quæ dudum meam notitiam effuge-
runt, illa, si ejusdem naturæ sint, in nullo à me probata sunt un-
quam, aut probantur, qui omnes disciplinas suis limitibus contineri
debere existimo.

XIX. Sed leviora hæc. Tandem ad ipsam rem ventum est. Dixe-
rant Antagonistæ, *dogma Novatorum, quo statuitur, infantes in utero ma-
terno actualiter peccare, esse S. S. literis directe contradictorium*, adduxe-
rantque hunc in finem locum Rom. 9: 11. Coll. cum Gen. 25: 22,
23. Nunc ergo ad locorum horum ἀνακρίσιν progrediamur. Ego
à posteriori loco initium feceram, non alio animo, quam quia ex
veteri instrumento producebatur, ideoque præmittendum censui.
Hic mox artificium mihi tribuitur, & candor meus in discrimen addu-
citur, *inversi ordinis simul & vis argumenti*, cum ille *textus jubeatur con-
ferri duntaxat*, quia nimirum *occurrit exceptioni frivola eorum, qui Apo-
stolum Rom. 9: 11. volunt loqui de infantibus plane nondum existentibus;*
quæ non capere dicor. Fateor, me istam subtilitatem non capere,
quomodo aut illud excipi possit, aut illa saltem exceptio ex loco Ge-
nes. 25: 22, 23. profigari necesse habeat, cum vel hoc ipso loco
Rom. 9. commate immediate præcedente Apostolus Rebeccam de-
scripsisset ἐξ ἐνός κοίτην ἔχουσαν. quod certe infantes jam existisse in
utero abunde docet. Quod de *dogmatis Judaicis* ad hunc locum ad-
duxeram, si putet eo animo à me factum, quasi illa probassem, id
certe

44
 certe argueret, illum ne ad verba quidem mea attendisse. Sed hoc abunde illi ansam dedit mihi objiciendi calumniam, nihil mihi placere magis, quam nuperum quod est & recens; etiamsi vel Talmudicis mitteretur fabulis. Et ne pulchrum istud dictum pratervolaret, sed ut acrius pungeret, stimulum addidit: *Novit D. Opponens Vocem, novit Virum.* Credo me vocem nosse & virum: credo plures illum nosse, & plures illum nosciturus, ubi mea apologia, quam dudum paratam habeo, in dias luminis auras prodierit, ex qua videre erit, quo pacto in Viri illius factis & dictis gemella plane huic humanitas, æquitas, justitia & veritas sibi occurrant & sese exosculentur; ut non mirum sit similes habere labra lactucas, & purpureum hunc panniculum à Nostro adfui; qui hac sua επιχαιρεκακία longe se alienum ostendit ab illa caritatis idea Apostolica, quæ ε̅ χαίρει δ̅π̅ι τῆ̅ α̅δικί̅α, συγχαίρει δ̅ τῆ̅ ἀληθεί̅α, 1. Cor. 13: 6.

XX. Sequitur ipse Apostoli locus Rom. 9: 11. Μήσω γάρ γεννηθέντων (άντων, juxta quosdam codices) μηδ̅ε̅ προξάντων π̅ ἀγαθόν ἢ κακόν, ἵνα ἢ κατ' ἐκλογὴν & Θεῶ̅ πρόθεσις μίμη, ἢ ἐξ ἔργων, εἰ̅ ἐν & καλῶντ̅. Locum hunc nihil ad rhombum facere dixeram, cum Apostolus non agat in eo de infantium illorum in utero materno cogitationibus, utpote quæ nullum hæctenus inter eos faciebant discrimen, sed de actibus illorum, quos patraverant deinceps adulti, qui magnam inter eos ponebant differitatem. Hos autem actus respexisse divinum oraculum negat Apostolus, quippe quod jam editum est, dudum ante quam hocce suos actus edidissent, utpote necdum nati infantes, & cum *boni vel mali nihil fecissent.* Quod, licet manifestissimum sit, tamen propter imperiti disputatoris importunitatem ulterius confirmari opus habet. 1. Scopus Apostoli est, ostendere promissionem non præsupponere voluntatem dandi regnum eis, qui ex operibus sunt; quales se Judæi æstimabant, observatores legis. Huic ergo fini istud gemellorum exemplum introducit, in quibus illud operum discrimen non obtinebat. opera ergo legis, quæ qualia sunt, notum est, hic proprie excluduntur, non vero cogitata tantum interna, qualia factuum in utero materno esse poterant. 11. Agitur de iis, cum necdum nati essent, neque bonum & malum fecissent. Boni ergo & mali factionem, ut ita loquar, qualem homines adultiores natu committere solent, excludit Apostolus, agens de infantibus *necdum natis*, quique proinde *bonum & malum facere* necdum poterant, ut adulti solent, & ipsi, cum adolevisent, deinceps quoque fecerunt.

erunt. 111. Huc facit vocabulum *περζάντων*. Non ergo de *διολογισμοῖς*, aut *νοήμασι*, sed de *περζέσει* illorum gemellorum agit, quas adulti ediderunt. quæ cum adeo diversæ fuerint, in Jacobo bonæ, in Esavo contra malæ, ne hinc profluxisse videatur discrimen divinæ prædestinationis, siue ex illis operibus & actionibus ante prævisis, siue ipsa re patris, docet Apostolus antequam pueri nati essent & actiones suas bonas vel malas edere potuerint, iam tum discrimen inter eos à Deo positum fuisse. Quid clarius ac verius? Certum est vocem *περζοσειν* vel *περζιττειν*, *περζέσαι*, & quæ affinia sunt, ita sumi ubique, tum apud exoticos scriptores; tum sacros. Luc. 23: 16. *ἔδεν ἀξιον θανάτου ἐστὶ περζογμένον αὐτῶ*, nihil dignum morte perpetratum est ab eo. com. 41. *ἀξια γὰρ ὧν ἐπερζάμεν ἀπλαυβάνομεν*, nam digna factis recipimus. Act. 5: 35. *πὶ μέλητε περζοσειν*, quid facturi sitis. & 19: 36. *μηδὲν προωπέτε περζοσειν*, nihil temetè agere. & 26: 31. *περζοσά* pro *περζαχε* perpetravit. 1. Theff. 4: 11. *περζοσειν τὰ ἴδια*, res proprias agere. Interdum & pro exigere accipitur, ut Luc. 3: 13. 19: 23. Sic & apud exoticos significat *facere*, *agere*, *administrare*, *tractare*, *item vivere*, *atatem agere*, *forte aliqua uti*: *item exigere*, *cozere*; & similibus significatibus venit, quorum exempla apud Etymologos & lexicographos videri possunt; nusquam vero pro cogitare occurrit.

X X I. Suave autem est quod Cl. Opponens obducatur duo loca, 1. Matth. 16: 27. *Reddet unicuique κατὰ τὴν περζειν αὐτῶ*. Sed hic quadam exemplaria legunt, *κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶ*: verba saltem illa diferte sic reddit Apostolus Rom. 2: 6. *ὁ δὲ ἀποδώσῃ ἐκάσῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶ*. & ipse Christus Apoc. 2: 23. *Καὶ δώσω ὑμῖν ἐκάσῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν*. conf. cap. 22: 12. & 2. Cor. 5: 10. Unde & Pasor locum citatum optime reddit, *κατὰ τὴν περζειν αὐτῶ*, *secundum FACTA ipsius*. Hæne sunt cogitationes in utero materno formatae, an actiones & opera in corpore gesta? Sic Rom. 12: 4. *τὰ ἢ μέλη πάντα εἰ τὴν αὐτὴν ἐχθὶ περζειν*, *membra vero omnia non eandem habent actionem*. Sic *περζέσαι ἀποστόλων*, *acta Apostolorum*, an vero, opinor, potius cogitata illorum significant? 11. Rom. 7: 19. *Ἄλλ' ὅ εἰ θέλω κακόν, τὸ πο πράσσω*. Videtur & hunc locum exertim in meam gratiam producere voluisse D. Opponens. Paulus ibi opponit *θέλειν* & *πράσσειν*, eodem modo ut com. 15. *κατεργάζεσθαι* & *γινώσκειν*, *θέλειν* & *πράσσειν*, *μισεῖν* & *ποιεῖν*, & com. 16. *θέλειν* & *ποιεῖν*. & com. 18. *θέλειν* & *κατεργάζεσθαι*. imo & illo ipso com. 19. *θέλειν*

& πειν; ut πρᾶσσειν; πειν & κεντραζομαι ab una parte, & γανώσκειν, θείλειν, & ex opposito μισείν, Apostolo parallela sint: sicuti & Phil. 2: 15. θείλειν & ενεργείν opponuntur. Unde & Pasor hunc locum ita reddit, *malum quod nolo, hoc AGO.* Hæccine ergo de cogitatis loquuntur, & quidem in utero materno? Sed hæc etiam de motibus primo primis, quales essent quasi cogitationes infantium, intelligenda haud dubie. Imo nullo modo. Ne enim nunc anquiramus, an infantium cogitationes motus primo primi (quos in iis esse cateroquin damus) tantum sint: quis enim hoc ita sciscere jussit Nostrium, cum voluntatem non semper prævertant illorum motus & cogitationes? sed his missis, dico, si vel ad istiusmodi motus respexisset Apostolus, ipsum illos sub actibus voluntatis comprehensurum fuisse: nunc vero cum τὸ θείλειν & πρᾶσσειν opponat, manifestum est πρᾶσσειν non ad motus voluntatis, qualescunque sint, sed ad actiones & opera externa ab Apostolo referri. Quid expectes ab hominibus, qui ita sordide ac indiligenter instituunt, ut ipsis sufficere videatur, aliquid dixisse, licet vel sibi maxime adversum?

XXII. Instat, *per explanationem meam non parum infringi robur Argumenti Apostoli*, ita enim discrimen aliquod inter infantes fuisse, si in utero habuerint cogitationes peccaminosas, quidni enim alia alius magis carnales esse potuerunt? at vel levissimum hic discriminis fundamentum si admittatur, concidit argumentum Apostoli in totum, quod stante nostra, ait, *sententia validissimum est.* Addit. *Act. ones ergo omnes excluduntur*, quippe quæ omnes patiuntur suos bonitatis & malitia gradus: cum labe originaria sua natura omnes peræque inficiat. Mira hæc est Philosophatio. Ait Philosophus, *si levissimum discriminis fundamentum hic admittatur, concidere Apostoli argumentum in totum: stante vero sua sententia illud validissimum esse, nimirum admittitur tantum labe originaria, cum illa sua natura omnes peræque inficiat.* Atqui assumo: vel admittitur tantum labe originaria, admittitur fundamentum alicujus discriminis, non levissimum, nec leve, sed grave satis. Cum enim labe originaria in habitu ab Antagonista nostro locetur, unde ipsi notum, habitum illum in omnibus hominibus equalem esse? an non inæqualis virtutis vitiique habitus sunt in adultis? quis ergo negare ausit, illos quoque inæquales in ipsis infantibus esse posse? An non natura unus homo magis propendet ad hoc illudve crimen, quam ad aliud? ad quædam tam fortiter, ut vix ipsi possibile sit, vel uno die ab illis vitiis & peccatis sese continere, prout quisque suos patitur manes, & familiaria cuique sunt vitia. Contemplare E. G. a-

varum,

varum, invidum, irrisorem, libidinosum, iracundum, malignum, similibusve criminibus coopertum. Et cum à corporis temperamento illiusque motibus animam iustitia originali destitutam, plurimum pati dixerim & corrumpi, an non qui malignum corporis temperamentum nacti sunt & infaustis sub penetralibus nutriti, magis sane corrupti sunt, & clavis magis trabalibus peccato affixi, quam qui felicius sunt nacti temperamentum? Licet ergo omnes inficiat congenita vitiositas, illam tamen omnes peræque inficere falsissimum est. Sicuti enim sanctificatio, quam habemus dono & gratia Christi, secundi Adami, in hac vita inæqualis est; ita etiam nativam corruptionem, quæ contagio primi Adami in nos transfunditur, inæqualem esse, nihil omnino obstat. Cur enim regenerationi longe plura obstacula ponuntur in uno homine, quam in alio? annon ex ipso hominis temperamento & nativa indole illa fere proficiuntur? Assentitur hisce Celeberrimus Henr. Altingius Problem. Theol. Parte 1. Probl. 27. ubi propagationem peccati originalis ex corpore quoque deducens, illud inter alia probat à temperamento corporis, quod homines sequuntur. Nam experimento compertum est, ait, sanguineos esse hilares & libidinosos, cholericos temerarios & iracundos; melancholicos suspicaces, tenaces odii: phlegmaticos bardos, voluptuarios. Si nulla labe in corpore ex semine, tum non alii alius vitii dediti essent, pro temperie corporis. Atqui sunt. Ergo. Quibus verbis manifeste inæqualitatem vitiorum & corruptionis originariæ à temperamento, hoc autem à corpore, derivat. Ita etiam præverat Martyr in locis comm. Classe secunda, loco 1, §. 38. hoc modo: Non dicimus Physicâ actione, animam corrumpi à corpore. Sed quum corpus vitiatum sit, resistit anima. Ea verò non confirmata illis dotibus, quas habuit ab initio, ejus inclinationi obtemperat, nec ut par fuit, regit. Sed ab eo regitur. Deinde etiam physica rationes docent nos, esse sympathiam inter corpus & animam. Solet enim anima variè affici pro temperatura corporis: nam qui abundant flava aut atra bile, solent animo esse iracundo aut mæsto. Hæc ad hypothesin si transducamus, cum toto genio vitæque studiis ac moribus disseparati fuerint Jacobus & Esavus, hic venator, vir agrestis, profanus, scortator, ille contra vir integer, habitans in tentoriis, Gen. 27: 27. Heb. 12: 16. unde nobis firmabit D. Opponens, non ab ipso utero materno discrimen aliquod, discriminisve fundamentum, & forte non leve, in hisce pueris fuisse? Objiciet ille, istud fuisse in cogitationibus magis aut minus carnalibus: regeram ego, istud pariter fuisse in ipsa cogitandi potentia vel habitu congenito: cum enim

cum enim infantes hi jam ad diversas adeo inclinationes propenderent, utique discrimen fuisse æque necesse est inter ipsos ratione habitus, secundum Opponentem nostrum, ac ratione actuum cogitandi, secundum ma. Æque ergo *fundamentum* Apostoli convellit ipse ac ego, si vera sint quæ dicit. Sed in eo errat. Licet enim vel veritas aliqua in infantibus nondum natis fuisset, sive secundum actus cogitandi, ab hujus vel illius temperamento varie profuenter, ut secundum meam hypothesein dici posset; sive secundum ipsum vitiositatis connatæ habitum, qui varie utriusque animam ad hæc vel illa potius peccata disposuerit, uti secundum ipsius hypothesein dici posset, quod nec ego nego; attamen non considerat illa hoc loco Apostolus, sed ab iis omnibus quæ in infantibus hisce fuerunt ante utriusque nativitatem, sermonem præscindit, intentus dumtaxat iis quæ deinceps adulti egerunt; negans, vel hoc discrimen inter ipsos fecisse: unde patet, multo minus discrimen inter eos fecisse illa, quæ ante nativitatem in illis esse potuerunt, qualiacunque essent, sive habitualia, sive suo modo actualia. Illa enim quæ in infantibus in utero conclusis fuerunt, 1. maxima ex parte communia fuerunt, cogitationes nimirum, quæ à corpore plerumque animæ illo in statu offeruntur, quibusque anima immergitur ac mancipatur, quæ fere ejusdem sunt modi ac naturæ, non vero tam diversæ, quemadmodum in hominibus jam natis, & præcipue adultis, per sensus & objecta sensibilia infinita cogitationum, & inde actionum bonarum vel malarum, series & differitas nascitur. 11. Si vel diversitas aliqua in iis fuerit, prout in ipso quoque vitiositatis habitu diversitas procul dubio aliqua est, ut vidimus, illa tam exilis est, saltem nostri ratione, ac tam obscura, ut particulatim assignari non possit; neque adeo ab ipso Apostolo distincte exhiberi potuerit adversus Judæos: nisi velimus Deum illi distincte revelasse, quæ ratio fuerit animæ Jacobi & Esavi, quis distinctus cogitandi in utriusque modus, aut etiam quæ distincta propensionis & concupiscentiæ in utroque ratio, quæ gratis & temere præsupponuntur. 111. Imo discrimen non faciebant inter duos hosce infantes gradus hi peccati in illorum cogitationibus, sive actualibus, sive habitualibus; cum, qualescunque hi gradus essent, semper malæ fuerunt illæ cogitationes, adeoque discrimen non fecerint in ordine ad prædestinationem, si vel huc respexisset Deus, cum pariter malos sic vidisset: Apostolus vero non de *πράξει* pariter malis agit, sed *bonis, aut malis*, juxta

juxta quas discrimē gemellorum desumi potuisset, ut mox videbimus. Considerati ergo gemelli in ordine ad æternam prædestinationem, maxime pares Deo objiciebantur, quemadmodū & omnes homines: considerati in ordine ad hoc oraculum, & intra tempus quo illud editum est, quum jam concepti essent, impares aliquo modo potuerunt esse, quod gradus vitiositatis congenitæ corruptionisque illius attinet; quod tamen Apostolus præterit, utpote incertum & obscurum; præcipue cum in eo iterum pares essent, quod simul peccaminosi essent, neque quicquam in iis esset boni: quod non majus respectu divini amoris aut odii in iis faciebat discrimen, quam discrimen facit ratione reprobationis adultorum, quod inæquales & impares sint plerumque malitiæ & peccati ipsorum gradus: considerati denique ratione actuum externorum, quos deinde adulti facti tanta cum disparitate exeruerunt, Jacobus in bonum, Esāvus in malum, hoc tempore omnino pares erant, & nullum inter illos, ne levissimum quidem, discrimen erat: & hac ratione eos considerat Apostolus, tanquam boni aut mali nihil hæcenus operantes, *πράξεις*, ut ipsa Apostoli verba docent. **IV.** Apostolus ergo producit manifestum & omnibus notum inter gemellos hosce discrimen, ex *πράξεσι* & operibus eorum externis; eodem modo quo in judicio ultimo, licet etiam de cogitationibus reddituri simus rationem, nihilominus opera duntaxat externa in medium producerentur, ut ex dictis jam vidimus, & Matth. 25: 32. seqq. electe exhibentur. Sicut ergo norma judicii visibilis desumitur ex actionibus visibilibus: ita Apostolus ex adverso docet, contra operarios Judæos, discrimen æternæ prædestinationis hominum non desumi primitus ab illorum operibus externis, sed illud ipsorum opera prævertere, prout in hisce pueris manifestum est. Sic & D. Calvinus: *Quum nondum nati essent, aut aliquid boni aut mali egissent, indicat Deum in statuendo discrimine non potuisse intueri OPERA, quæ nondum erant.* Notum autem quid per opera Theologi intelligere soleant. Sic & Venerab. Beza. Sic & clare satis Belgæ nostri, ad verba, *nochte sets goeds ofte quaads gedaen hadden / Num. 37. Danel. waer dooz sy van malhandren konden worden onderscheiden / want andersins waren sy alrede in sonden ontfangen / ende in moeders lichaem lebende / als dese Goddelijche antwoorde over haer geschiedde.* Frigidum ergo est quod excipit, *jejunum esse, ubi sermo est de pueris nondum natis, urgere nil eos commississe boni aut mali illius, quod fecerunt adulti.* Siccine? Jejunum

num quidem esset, si nihil amplius negaret Apostolus, quam ipsos, *nondum adhuc natos, nihil commisisse illius boni aut mali, quod fecerunt adulti*; sed non jejunum est, eos, cum nondum nati essent, adeoque nihil commisissent boni aut mali illius quod fecerunt adulti, nihilominus à Deo jam tunc temporis discretos fuisse, juxta propositum Dei electivum, com. 11, 12, 13. quod ostendere Apostoli scopus est. Hoc vero aut non percepit, aut dissimulavit D. Opponents, adcoque hæc, & quæ præterea adducit, præter scopum sunt, nec iis insistere opus est.

XXIII. 111. Hoc Apostolum voluisse claret quoque, quia dicit, *pueros necdum boni aut mali quid fecisse, cum dictum est, major minori serviet.* quod arguit, intelligi duntaxat actiones natorum, aut adultorum etiam, illæ enim solæ bonæ aut malæ fuerunt: quæ enim ante natiuitatem in iis cogitationes fuerunt, ex malæ duntaxat fuerunt, non bonæ, adeoque discrimen inter eos facere non poterant, licet forte plus minusve malæ fuissent. 1v. Patet illud porro, quia eodem com nate explicat, quas illorum *πράξεις* intelligat, dicens *secundo colo, ἡνὰ ἡκατ' ἐκλογὴν ἔχει πρὸς θέσιν μέρη, ἢ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ ἑ καλῶνται*, ut *propositum Dei, quod est secundum electionem, maneat, non ex OPERIBUS, sed ex vocante.* Opera ergo excludit, siue jam patrata, siue ut patranda prævisa, h. e. omnia opera simpliciter, illis enim vocantem opponit, ex cuius beneplacito propositum electionis fluxisse asserit. *Πράξεις* ergo gemellorum, de quibus loquitur Apostolus, erant illorum *ἔργα*, quæ hic excludit, non vero illorum in utero materno cogitata, de quibus hoc loco non agitur. v. Idem confirmant commata sequentia 12. & 13. *Dictum est ei, major serviet minori. Sicut scriptum est, Jacobum dilexi, Esavum autem odeo habui.* Ex illorum vero in utero cogitatis, pariter malis, ut ostensum, profuere non potuisset, quod Deus alterum *dilexisset*, alterum odio *habuisset*, com. 13. sed ad summum major vel minor duntaxat odii gradus inde natus fuisset. Agit ergo Apostolus de istiusmodi actionibus, ex quibus odium vel amor Dei nasci potuisset, nisi jam ante illas patratas, oraculum de servitute à majore minori præstanda, & de diverso odio & amore Dei editum fuisset. Planum est ergo, intelligi hic actiones externas, post natos infantes editas, quæ tamen discrimen, quod ad amorem aut odium Dei, primitus inter ipsos non fecere, sed potius divinum decretum, jam ante illas editas divino oraculo manifestatum, ut ostendit Apostolus. Ita Piscator ad
verba

verba, neque quicquam fecissent boni vel mali, dicit, quo scil. vel amorem Dei, vel odium, mererentur. vi. Denique quod com. 16. concludit Apostolus, *Non est volentis, neque currentis, sed misereus Dei*, manifeste respicere videtur voluntatem illam ac conatum Esavi impetrandi paternam benedictionem, quam adeo ambiit ac desideravit, cujusque ergo ita discurrit, sudavit, venatus est, Gen. 27: 6, 7. conf. com. 36, 38, 40. sed frustra, cum ex Dei miseratione Jacobo, minus laborioso, benedictio illa cesserit, uti ibidem videre est. Ad hunc Esavi operosum ambitum & cursum, ab una, & Dei in Jacobum benevolentiam, ab altera parte, manifeste alludere videtur Apostolus: dicitque ergo, *ante quam pueri nati essent, bonique aut mali quid egissent*, tam diversis suis studiis & operibus, jam dudum ex divino proposito discriminati erant, cum non sit volentis, neque currentis, sed misereus Dei. Ex quibus omnibus planissimum est, non agere hic de cogitationibus peccaminosis in utero materno formatis Apostolum, sed de operibus natorum illorum subsequenter duntaxat, quæ discrimen inter illos intulisse, quemadmodum operarii Judæi existimassent, negat: nec scio an discrimen illud, ab operibus externis peritum, clarius innui potuisset, si vel radiis solaribus scripsisset Apostolus.

XXIV. Succedit argumentum tertium, in mantissa productum, ex Rom. 5: 12. quem locum me vehementissime constringere ait, unde astute imprimis secum me agere fatur, & si dicere liceat, *fide minime bona*. Hæc solita ipsius modestia. Videamus primo de re, tum de fide mea. Magno ambitu & apparatu obtestatur me hic coram omnibus, ut instruam argumentum Apostoli sic ut (stante mea opinione) vim habeat efficaciter concludendi pro peccato originali in infantibus, ex eorundem morte in infantia. Accipio legem. Sequamur ergo ipsum, qui procul dubio argumentum Apostoli efficacissime instruit. Illud autem hoc modo facit. *Ubi mors imperat, ibi peccatum; idque vel actuale, vel originale & imputatum. Atqui in infantibus mors imperat, ergo & ibi peccatum. Id vero in his non est actuale, ergo originale & imputatum.* Sed non est hæc Apostoli collectio. ille ita instituit. *Ubi mors imperat, ibi peccatum; mors autem pervenit ad omnes, ergo & ad omnes pervenit peccatum, in quo, vel eo quod* (utrumque enim sensum diversimode tulerunt Doctores multi Reformati) *omnes peccarunt*, com. 12. Fuisse autem peccatum in mundo usque ad legem, ostendit com. 13. & inde imperasse mortem Adamo usque ad Moysen, docet com. 14.

52
etiam in eos, qui non peccaverant in similitudine transgressionis Adami, h. e. ut utrinque fateamur, in infantes. Mors ergo infantibus imperat. Ergo & ibi peccatum. Fateor. Id vero in eis non est actuale, ait. Non ita loquitur Apostolus, qui tantum dicit, illos non peccavisse in similitudine transgressionis Adami, h. e. non negat eos peccavisse peccato simpliciter actuale, sed actuale ad similitudinem Adami, id est, post acceptam legem, cum prævia notitia, deliberatione ac voluntate, & pleno rationis usu. Hæc enim omnia erant in transgressionis Adami. Licet quis ergo actu peccet, modo id non faciat cum pleno rationis usu, ille non peccat ad similitudinem Adami. Hoc autem non est in infantibus, licet actu cogitent. ergo licet actu cogitent, & suo modo actualiter peccent, non tamen peccant ad similitudinem transgressionis Adami. Plus non ponit Apostolus, neque plus ex verbis eius colligi potest. Quid vero noster? Assumit: Atqui peccatum est vel actuale, vel originale & imputatum. Dixisset secundum Apostolum, vel actuale ad similitudinem transgressionis Adami, vel non tale. Nihil enim amplius dicit Apostolus. qui hoc tantum dicit, omnes in illo peccasse, com. 12. & τὸ ἕξιμα meritorium judicii, reatum, ex uno esse eis κατὰ κρίμα, ad condemnationem, com. 16. & ex unius lapsu mortem regnasse per unum, com. 17. idque in omnes homines ad condemnationem, com. 18. qui reatus ex uno ad condemnationem in omnes diffusus, vulgo peccatum imputatum Theologis nuncupatur: quod tamen peccatum inhærens non tollit, sed ponit. Ita enim κρίμα reatus hic est ex uno eis κατὰ κρίμα ad condemnationem, com. 16. quia nimirum per unum illam, ex imputatione Dei, omnes peccatores sunt constituti, com. 19. & peccatum inhærens contraxerunt, uti inferius latius videbitur. Conficit ergo Apostolus, mortem regnasse in omnes, etiam in illos, qui non peccaverant in similitudine transgressionis Adami, sed qui tamen ex illo uno reatum habent ad condemnationem. Concludit vero noster. In infantibus non est peccatum actuale, ergo originale & imputatum. Concludere debuisset. Non peccarunt infantes ad similitudinem transgressionis Adami, ergo peccarunt alio modo (quia nempe moriuntur) nimirum quatenus ex illo uno homine reatum habent ad condemnationem. Hic reatus, dicit noster, non est peccatum actuale, ergo originale & imputatum. Hic vero ita instituit D. Opponens, ut collectione sua non solum evertat peccatum originale & imputatum (quæ duo ipsi idem sunt) sed & ipsum peccatum congenitum inhærens. Si enim peccatum hoc
actua-

actuale esse non possit in infantibus, ut in iis locum habeat imputatum, dicam ego pariter, ergo nec in iis erit peccatum inhærens (ut Theologi loquuntur) ut in iis locum habeat imputatum. Imputatum enim, prout id accipit D. Opponens, repugnat inhærenti, illud enim externum est & alienum, hoc vero internum & proprium. Sed vult noster nullum esse in infantibus peccatum nisi imputatum, ergo nec est in iis inhærens. Sic enim ait, *promptum semper fore excipere*, infantes *mori, non ob peccatum aliquod originale, alienum & imputatum, verum propter demeritum peccati istius proprii, actualis & inherens, quod ipsi commiserunt.* Mittamus nunc actuale, de quo controvertitur. Manebunt reliqua membra oppositionis: si moriantur ob peccatum aliquod originale alienum & imputatum, non moriuntur propter demeritum peccati proprii & inhærentis, sive illud ipsi commiserint, sive illud saltem in iis sit; hoc enim hoc respectu perinde est, cum alieno & imputato opponatur, non solum quod actu committis, sed quod tibi inhæret, & quod tuum proprium est peccatum. Manifestum ergo est, quod hac ratiocinatione ipse evertat peccatum infantium originale inhærens, ut imputatum asserat. Quod contra omnium Theologorum mentem & simul veritatem est. Non pugnat nimirum peccatum imputatum, & simul proprium ac inhærens: addo etiam, & simul actuale, modo in infantibus non sit tale, quod sit in similitudine transgressionis Adami. Hoc unum negat Apostolus, cetera simul admittit, imo ponit. Infantes enim, qui non peccarunt ad similitudinem transgressionis Adami, in ipso tamen peccarunt, com. 12. & unus lapsus mortui sunt, com. 15. & ex uno iudicium habent in condemnationem, com. 16, quod iudicium in eo est, quod Deus eos, utpote Adami peccatoris filios, non dignatur sua iustitia & imagine, sed propter impurum parentem impuros nasci sinat ad condemnationem: unde in iis est congenita vitiositas, h. e. peccatum inhærens; & simul, quia animæ natura operosa & actiosa est, illa nativa labe actibus sese exerit vitiosis, adeoque & suo modo actuale in illis est peccatum: quod tamen, cum contraxerint ex Adamo & propter ipsum, hæcenus simul ex imputatione est, qua voce non utitur Apostolus, sed appellat *χρῆμα ἐξ ἐνός, his κοινονομια iudicium*, sive reatum, *ex uno, in condemnationem*, quod iudicium in eo est, quod unius ob noxam tota illius posteritas destituta imagine Dei & inde condemnabilis nascatur. Quam imputationem in Synopsi l. 2. c. 9. §. 4. ita exposui: *Qua imputatio non tam in eo consistere videtur, quod ipsum Adami pec-*

catum, ipseque ille actus, vel veriti fructus degustatio, nobis irrogetur, cum nemo alterius voluntate nocens fieri possit: sed potius in eo, quod propter conjunctionem quam cum Adamo habemus, cum natura, tum præcipue fœderis Dei respectu, postquam ille peccavisset, jam rupto Dei cum universo humano fœdere, nos quoque, ejus liberi, cujuscunque illius fortunæ hæredes, extra Dei amicitiam nascamur, nec Dei amplius, sed Adami imaginem geramus; unde non nisi corrupti sumus esse possumus.

XXV. Hæc ita ex filo Apostoli paulo prolixius repetere debui, ut ostendam, efficaciter concludere Apostolum (stante mea opinione) pro peccato originali in infantibus, ex eorundem morte in infantia, & non pugnare cum illo peccato, ut loquuntur, imputato, peccatum simul inhærens, imo & suo modo actuale; hæc enim non opponit Apostolus, sed tantum opponit peccatum ex alio tractum, sive judicium ex uno in condemnationem, & peccatum factum ad similitudinem transgressionis Adami: hoc posterius non datur in infantibus, sed *reputa* duntaxat *id est*: illud autem judicium ex uno, quo condemnantur, admittit illorum peccatum inhærens, imo ponit: cum enim inde nascantur destituti justitia originali, quam Deus non tenetur dare peccatoris filio, inde inhærenter mali quoque sunt, & quia anima actiuosa est, suo modo actuose quoque mali, licet necdum ad similitudinem transgressionis Adami, h. e. cum pleno rationis usu. Ut hæc amicissime conspirent, into unum aliud inferat. At vero prout D. Antagonista instituit, conciliari hæc nequeunt: Ille enim, ut probet peccatum actuale nullo modo in infantibus esse, opponit, ipsos *mori* propter peccatum originale, alienum & imputatum, & *mori* propter peccatum proprium, actuale & inhærens, quod ipsi commiserunt. Secundum Apostolum non pugnat *mori* infantes propter peccatum quod ipsis congenitum est, adeoque originale, quodque simul suo sensu actuale est & inhærens, h. e. quod in actibus consistit, quodque proinde ipsi suo modo hætenus commiserunt; ita tamen ut fluat in ipsos ex imputatione peccati alieni, Adami nimirum, propter quem judicium illud sustinent, quod, cum non peccarint unquam ad similitudinem transgressionis Adami, h. e. cum pleno rationis usu, & ut loquimur in scholis, actualiter; tamen peccent antequam nati sint, h. e. vitiosi sint, & illam vitiositatem actibus statui illi convenientibus exerant. Hæc ergo non pugnant. At pugnat, juxta D. Opponentem; infantes, *mori* propter peccatum alienum ac imputatum, & propter peccatum proprium actuale & inhærens, quodque ipsi commiserunt.

cujus

cujus oppositionis vis in eo est, quod pugnet, juxta ipsum; peccare peccato alieno ac proprio simul: unde infantes, cum moriuntur ob peccatum alienum & imputatum, non moriuntur ob peccatum proprium, inhærens & quod ipsi commiserunt. Hinc vero sequitur, non dari in ipsis peccatum proprium & inhærens, æque ac actuale & ab ipsis commissum. Tam parum enim consistere possunt peccatum proprium & inhærens, cum alieno & imputato, ex hac hypothese, ac cum eo consistere potest actuale & ab ipsis commissum: siue enim sit actuale, siue habituale, modo proprium & inhærens sit, pugnet cum alieno & imputato, quod ipsi est originale peccatum. Et ex mente Antagonistæ nostri sic semper procedet argumentum. Qui moritur ob peccatum imputatum & alienum, non moritur ob proprium & inhærens. Atqui infantes moriuntur ob peccatum imputatum & alienum, ergo non ob proprium & inhærens. Et sic non dabitur in infantibus peccatum originale inhærens, sed imputatum duntaxat, quod falsissimum; & tamen ex illius hypothese id necessario sequitur. Fons autem erroris est, quod putaverit Apostolum opponere, peccatum imputatum, siue iudicium ex uno ad condemnationem, peccato proprio & inhærenti, siue habituali, siue actuali, quod Apostolus non facit; imo contra illud κριμα, *iudicium*, siue reatus, in eo est, quod propter unius peccatum multi, siue omnes, inhærenter peccatores constituti sint: sed Apostolus opponit duntaxat peccatum imputatum, siue iudicium ex uno ad condemnationem; peccato tali quod patratum est ad similitudinem transgressionis Adami, h. e. peccato patrato cum pleno rationis usu: quod in infantibus non datur, licet in iis detur, ex illa imputatione siue iudicio promanans, peccatum proprium inhærens, imo suo modo actuale. Falsa ergo est, quam unicam hic fingit D. Opponens exceptionem, infantes *mori, non ob aliquod peccatum originale, alienum & imputatum, verum propter demeritum peccati ipsius proprii, actualis & inhærentis, quod ipsi commiserunt.* Hæc enim duo non pugnant, cum ex peccato imputato habeant tale peccatum inhærens & actuale, & cum eo nascantur: quod secus factum non fuisset. Non magis ergo pugnant peccatum suo modo actuale & imputatum, quam peccatum inhærens & imputatum; quæ tamen in infantibus simul locum habent; adeoque & suo modo actuale cum imputato consistit, cum sine actuali inhærens peccatum non sit. Nec hæc pugnant apud Apostolum, qui non opponit peccatum imputatum & actuale,

se id peccatum imputatum, sive ex uno contractum, & tale quod patratum est ad similitudinem transgressionis Adami; quod plus est quam simpliciter actuale, sed certum actualis genus, quod cum pleno rationis usu patratum. Hoc posterius de negat Apostolus infantibus, non vero prius, cum sine discrimine illos eodem modo peccatores constitutos fuisse dicat, ac alios homines, verbis nimirum actuale peccatum pariter significantibus utens.

XXVI. Hæc de re. Ex quibus patet an vehementissime me constringat hic locus, quem, æque ac priorem, me quidem percepit D. Opponens. Nunc de fide mea. In qua hoc tantum desiderari video quod omiserim, ubi de infantium peccato proprio & inherente sermo fuit, verba, **QUOD IPSI COMMISERUNT.** atqui ego diserte illa verba expressi, ubi argumentum D. Opponentis proposui: deinceps vero ubi illud repetii, omisi illa ultima verba, præ studio brevilitatis, quia adduxeram illa verba, *propter demeritum peccati proprii actualis & inherenti*: putabam enim in voce actualis contineri vim verborum, *quod ipsi commiserunt*; quomodo enim peccatum proprium & actuale est, quod ipse non committas? Nota ergo acerbam, omni modestia & caritate vacuam censuram, me hæc verba pessima fide suppressisse, me astute imprimis, & fide, si dicere liceat, minime bona egisse: cum hæc verba non suppresserim, sed adscripserim, & deinceps in repetitione ea omiserim in simplicitate cordis, ex studio brevilitatis, quia putabam, prout res est, in voce actualis peccati illa contineri. Quod addidit, me *audacter asserere, Theologos omnes fateri mortis in infantibus causam esse proprium peccatum ipsorum & inherens, quod ipsi commiserunt, una cum imputato*: id si generaliter adeo asseruissem, falsus essem: sed injurias hac in re mihi est, cum ista verba proferens, diserte hoc tantum dixerim, ex hypothese D. Opponentis, *negandum esse, infantem mori propter labem originariam, qua certe proprium ipsorum peccatum & inherens est, & una cum imputato peccato mortis ipsorum causa est, fatentibus hæc omnibus Theologis.* Ubi diserte omisi vocabulum *actuale*, & tantum dixi, Theologos omnes, qui nimirum peccatum imputatum agnoscunt (de his enim duntaxat hic agimus) fateri una cum imputato peccato, inherens infantium peccatum mortis ipsorum causam esse; quod verum est, at Noster ex sua hypothese id facere non quit, ut ostensum. Præterea verba ipsius nescio quid absurdi tinniunt, ubi dicit non semel, peccatum esse *vel actuale, vel originale & imputatum*; quasi idem esset originale & imputatum, cum inter orthodoxos ἀνάμφοισθητων sit

sic, peccati originalis duo esse membra, imputatum peccatum & la-
 bem congenitam, sive vitiositatem inhaerentem: quam ultimam ipse
 male omittit, sicut ego utrumque membrum juxta Theologos ex-
 primens, actuale peccatum eo loco exertim omisi, ne viderer asserere,
*Theologos omnes fateri, mortis in infantibus causam esse peccatum ipso-
 rum inhaerens, quod ipsi commiserunt, sive actuale, uti ego id expresseram.*
 Ubinam ergo fides mea in minimo apice desiderari potest? Si atten-
 tus verba mea considerasset D. Opponens, tam temere non pronun-
 tiasset. Sed quid si mihi par pari referre lubeat? Dixeram, *Negare*
Apostolum duntaxat, infantem peccasse ad similitudinem τῆς παραβάσεως
transgressionis Adami, com. 14. h. e. peccato, quod κατ' ἐξ-
χὴν actuale dicitur, contra expressum Dei praeceptum, plena cognitione, &
voluntatis studio commisso: hoc autem non tollere motus illos anima ipsorum
in utero materno, sanctitate carentes, adeoque peccaminosos. Quid hic
nofter? Ille hæc tantum regerit: Quæ ex voce παραβάσεως arguit Opo-
ponens, nullius hic momenti sunt: Quicumque à lege recedit quomodocum-
que, eandem transgreditur, & contra. Ut idem hæctenus sonent παρα-
βάσεως & ἀνομίας. Sed hoc non agebatur, an idem sit παράβασις &
ἀνομία: verum hoc controversum erat, an Apostolus neget, infantem
peccasse actualiter, ut ipse vult, an vero tantum neget, ipsos
peccasse ad similitudinem τῆς παραβάσεως Adami, uti mihi videtur,
quod longe aliud est. Apostolus enim nusquam negat prius simpli-
citer, sed posterius duntaxat. Et in hoc totus controversiæ de hoc
loco cardo versatur. Nofter, quasi de similitudine τῆς παραβάσεως
Adami nullus sermo fuisset, in quo emphasis est dicti Apostolici,
quodque ego unice urseram, totum illud præterit, tantum ostendens,
quid vox παραβάσεως notet. Quæ aut supinissima negli-
gentia & ἀβλεψία est, aut, si studio factum, ut cum ipso loquar,
astutia & fides minime bona.

XXVII. Tanta cum industria & peritia quum ipse res Theolo-
 gicas tractet, non sine causa est quod testetur, *volupe sibi futurum pro-*
sequi hac pluribus, ut & excutere digressionem meam de peccato originali
inhaerente: quod non factum esse dolendum oppido. Supplet tamen
hunc defectum salutari monela, & quasi maximam fundo Theolo-
gico calamitatem pararem, imo quasi Hannibal ad portas esset, clas-
sificum canit, jubens aures arrigere Theologos, judicareque de hac mea as-
sertione, peccati originalis habitum infantem non contaminare, nisi præceden-
tibus suo modo actibus, quemadmodum etiam ipse Adamus primigenia labis ha-

bitum non contraxit, nisi ex precedente actu, licet alterius plane generis & modi. Non erat cur nunc demum ita evigilaret, cum eandem doctrinam ante plures annos in Synopsi jam tradiderim l. 2. c. 9. §. 20. hoc modo: Naturam autem ejus quod attinet, dicit peccatum istud totius naturae vitium & à recto ordine deviationem, à primo ortu primisque mentis cogitationibus, ei adnatam. Consistitque in eo, quod homo ita anima & corpore sit constitutus, ut à materno utero, primaque utriusque unione, non nisi stulta cogitet, & ad terrestria pronus vix quicquam ultra motus corporeos somniet, nec divina ac coelesti ulla re afficiatur. A qua actuali à Deo aversione & ad carnalia inclinatione, quam in ipsis operationis suae primordiis patitur, quamque repetitis jugiter actibus confirmat, talis vitiosus habitus, ac concupiscentia dominatus ac foeda illa anima macula exoritur, quam corruptionem originalem appellamus. Ita ut hic etiam locum habeat, quod homo prius actu quam habitu se corrumpat; & à primarum cogitationum labe omnis porro naturae corruptio derivata ac confirmata fuerit. & §. 27. Ista autem sanguinis ac spirituum intemperies, omnisque ista peccati armatura, naturali generatione profeminatur. Cumque anima mox ac creata est tabido isto sinu excipitur ac immergatur, recensens adhuc nec ullo cogitationum usu firmata, cognati corporis motus & impetus sentiat, atque absque illis in tenera ista aetate vix ulla cogitationes formet, hinc patet quantopere ipsa à corpore corrumpatur, ejusque tandem serva evadat; quod ipsissimum concupiscentiae regnum est. Ex quibus mihi videtur vera ratio exortus congenitae vitiositatis posse colligi. Cum enim anima procreetur à Deo destituta justitia originali (utpote anima futura filii Adami) & corpus humanum inordinatos praeterea habeat motus sanguinis & spirituum (cujus inordinationis causas nunc non damus) non mirum est, animam ab illis motibus sollicitari quasi ad malum. Non quasi motus isti sanguinis & spirituum, qui quae tales automatici sunt, in semet ipsis physice aut moraliter etiam inordinati essent, sed metonymice sic dicuntur, propter effectum nimirum inordinatum, sive vitium morale, quod in anima producant, per accidens, scilicet propter defectum justitiae originalis, qua destituta anima motibus istis obsequitur, & ita peccat: corpori enim obnoxia cum sit, supra illud sese attollere non potest, sed motibus ejus obsequiosa, nihil nisi carnalia cogitat, appetit & exequitur: unde nascitur concupiscentia; nihil enim nisi carnalia cogitare & velle, ipsa est concupiscentia. Omnis enim actus corporis vel mentis, hanc vel futuram vitam spectans, unde abest Deus rector, finis, principium, peccato commaculatus est, & non caritas est,

est, sed concupiscentia. Ut licet motus isti corporei, qua tales, non sint vitiosi, vitium tamen sit in anima quod motibus iis non resistat; cum corpus recte gubernare, & non ad sese & carnem omnia referre deberet. Ita ergo anima motibus inordinatis spirituum obsequens, corrumpitur, & vitiositatem congenitam contrahit, quemadmodum vicissim ipsa, ita peccato infecta & corrupta, istas spirituum impressiones producit & similiarum motuum causa est: sicut & nos, adulti facti, alternantes istas vicissitudines in nobis experimur, sentientes modo à corpore illiusque motibus vim fieri quasi animæ; modo vicissim animam concitare corpus, & rectorem sessoremque animum modo in præcipitia impellere vectorem suum; modo vicissim fræno lupatisque excussis in aëria ab illo rapi. Ita superius Martyrem audivimus peccati hujus originem inde deducentem, quod *quum corpus vitiatum sit, resistat anima. Ea vero non confirmata illis dotibus quas habuit ab initio, ejus inclinationi obtemperat, nec ut par fuit, regit, sed ab eo regitur.* Non potuissim melioribus aut accuratioribus ac brevioribus verbis mentem meam exposuisse. Hæc autem corruptio non mirum est, quod actibus animæ imbibatur, quodque ex illis demum habitum infantes acquirant. Anima enim cum creando uniaitur, ut receptum ab omnibus, non cogitat, ne vel momento ante sui cum corpore unionem, adeoque non potest habitum aliquem hactenus conquissivisse; habitus enim omnis præsupponit actum, vel plures. Anima ergo actum ante unionem sui non edidit. Dum ergo existit & actu cogitat, caret justitia originali, adeoque peccat; ex quo primo peccandi actu, sive solo, sive ex aliis etiam sequentibus, peccandi habitum contrahit. Cum enim ex unione cum corpore prima ejus cogitatio sit sensus, & quidem carnali plane modo; ex jugiter repetitis istis actibus nascitur carnalis ille animæ status & concupiscenti habitus; qui, prout actus illi ætate roborantur & cognitionis incremento dato, distinctiores redduntur, magis ac magis in anima radices agit, & inde insuperabilis fit: donec anima corpore soluta, perfecta demum sanctitate perfunditur, & habitum hunc exuit; cessando ab actibus illis inolitibus quos in corpore exeruit; quemadmodum corpori unita ad eos impulsa fuit, & inde habitum illum contraxit. Qua magis rationabili via corruptio illa concipi aut origo ejus explicari potest? quod autem Adamus per actum peccandi habitum contraxerit & solidaverit, notum est: illum autem alterius plane generis ac modi fuisse ab actibus ineditorum infantium, supe-

rius ex Apostolo ad Rom. 5: 14. vidimus. Ita ergo peccaminosus hic habitus non est sine actibus, utpote ex illis natus; quemadmodum sine actu nullus omnino concipi potest habitus, sive bonus, sive malus, sive innatus, sive acquisitus, sive infusus. Omnis enim habitus ad actum refertur, imo non est sine actu, vel ipse infusus. Infundit enim Deus actum (sicut ille cæteroquin exercitio naturali peragitur) cum magna facilitate agendi: qui est habitus, qui proinde vel uno actu requiri potest, magna vi, sive gratiæ divinæ, ut in habitibus infusis videre est, sive devastantis peccati, ut cum Adamo actum est. Saltem omnem habitum comitatur actus, aut potius natura eum præcedit. Non aliter ergo cum habitu hoc congenitæ vitiositatis res sese habet; sive ille unico animæ justitiæ originalis destitutæ actu illi imprimatur, sive pluribus, quod suo relinquimus loco, cum in eo parum situm sit. Habent ergo hæc sese fere velut calefactio & calor, velut mutatio actualis & mutatio habitualis, & uno verbo, velut actus & habitus. Concludit hinc suo more D. Antagonista, *Non jam ergo amplius peccatum originale est habitus innatus, sed acquisitus, uti prima Adami labe?* Sed hoc superflui & evanidi acuminis est. Scire jam poterat, esse habitum acquisitum, uti ipsa quoque Adami prima labe, sed acquisitum non ab homine rationis jam compote & in luceposito, sed infante, in ipso utero materno, adeoque simul innatum, imo & ante nativitatem jam acquisitum. *Præcedit ergo, inquit, natura sua peccatum actuale ipsum originale?* Si peccatum actuale intelligat quale adulatorum est, calumniosa simul & ridicula est quæstio, an illud originale præcedat: si actuale, quale suo modo in infantibus est, designet, illud originale non præcedit, cum ipsum originale sit, sed habitum tamen illum originalis labis præcedit, utpote inde natum. Quod pergit rogare de *animabus infantum, an sanctæ creentur, uti Adami, vel saltem in puris naturalibus*, id ex jam dictis dudum potuit cognoscere. Præcipue autem ipsum decebat me non dinittere, *præquam hoc unum solvam, an cognoscant infantes actu legem, ejusque sanctionem penalem, suamque ad eam obligationem. Si sic; quidni & alias quasvis veritates actu norint.* Lepide, at valeant illa absurda cum ipsa illa assertionem. Sed feritum altero cornu. *Si non; qui quis actu peccare potest, qui actu non cognoscit legem?* Et ne effugiam insuperabilem scopulum, caver, dicens: *Notari velim, me loqui de actuali notitia legis, non habitu ejus vel facultate innata, de qua Apostolus Rom. 2: 14, 15.* Ita nimirum sibi ipse omnem evasionis rimam præcludere debuit. *Infantes ergo actu non peccabunt*

priusquam actu & actuali notitia cognoscant legem, ejusque sanctionem pœnalem suamque ad id obligationem. Dicerem ferme, hanc secundum Cyclo-
pium magis, quam Reformatorum Theologorum & Philosophorum Logicam institutam videri ratiocinationem. Infantes, pueri bimuli, trimuli-ve, & provectoris ætatis, citra omne dubium actu peccant, ubi manifestissime actus ipsos iræ, invidiæ, vindictæ, concupiscentiæ, infinitorumque peccatorum edunt & exerunt. An vero ipse asserere ulla specie aufit, ipsos actu tunc cognoscere legem, ejusque sanctionem pœnalem suamque ad eam obligationem, quæ vix provectoribus inculcari queunt? Huiusquam abnormis est illa, & in scholis Reformatis inaudita sapientia? Hæc maxima iterum est novitas in illis qui novatorum debellatores audiunt. Luberet hic potius exclamare & suis ipsum verbis dimittere, *arrigant aures velim Theologi judicentque de hac assertione*; sed ineptiarum jam diu tædet pigetque. Confer hoc duntaxat cum effato divino, *omne figmentum cogitationum cordis hominis tantummodo malum esse omni die Gen. 6: 5*. Quanto rectius hic Philosophatus est Celeberr. Maresius System. Loc. 6. §. 53. *Quando autem homines incipiant actualiter peccare, haud facile est definire, nam in ipsis pueris etiam ante usum rationis, multa corruptionis & nequitie semina apparent, nominatim Idololatria in suis pupis, appetitus vindictæ si se laesos sentiant, & inanis gloria in suis ornamentis & mendacitatis, &c. & plerumque malitia supplet ætatem.*

XXVIII. Hæc quamvis ad *ἀνασκευὴν* ipsius argumentorum sufficere putem, adeoque hac provincia defunctus videri queam, age tamen, ut liberales simus, addamus etiam, sed breviter, aliquam *κατασκευὴν*, & licet hoc à nobis, qui respondentis vicibus fungimur, nemo exigere queat, experiamur tamen, an etiam illud quod hactenus circa activitatem vitiositatis congenitæ docuimus, in ipsa Scriptura fundatum sit. Non quasi illa exertim ita pronunciet; solet enim Scriptura generaliter plerumque res multas tradere, ad particularia autem & minutias omnes raro descendere, præcipue ubi Philosophici aliquid admixtum est, & à naturalibus veritatibus accuratior illa tractatio dependet, quas Scriptura magis præsupponere, quam tradere aut inculcare solet. Quemadmodum, ubi de Christo Domino ejusque anima & natura humana agit, hujus constitutionem specificam & functiones interiores non tam tradere, quam præsupponere solet, necessaria docere contenta. Ita & labem primigeniam hominum allerit clareque docet, specificam autem illius ra-

tionem, an habitu solo, an vero etiam actibus constet in infantibus, cum id à naturæ mentis humanæ accuratiori contemplatione pendeat & ad salutis necessitatem non requiratur, non ita diserte tradit. Sufficiet igitur, si cum expressionibus à scriptura usurpatis hæc, quam hætenus asseruimus, veritas nullo modo pugnet, sed cum ijs probe conveniat. Ordine igitur duntaxat præcipua Scripturæ loca de vitiositate hac agentia percurramus. Et primò quidem occurrit illustris ille locus, Gen. 6: 5. *Et vidit Dominus quod multa malitia hominis in terra, & omnis* יצרו *imaginatio, figmentum, formatio, cogitationum cordis ejus tantummodo esset mala omni die.* Cui parallelus est alter locus Cap. 8: 21. *Quia* יצרו *imaginatio, figmentum, cogitatio cordis hominis mala à pueritia sua.* Quorum locorum emphasin nunc non penfuculate examinabimus. Hoc tantum annotabimus, 1. agi hic de *figmento cogitationum cordis hominis.* quæ vocabula activa sunt & actionem notant, quemadmodum Cl. Buxtorfius vocem illam primam reddit, *Fictio, figmentum, cogitatio.* conf. Deut. 31: 21. יצרו *cogitationem ejus.* 11. dici illud malum esse כנערו *à pueritis ejus: proprie, ab excussibus ejus,* postquam nimirum ex utero materno excussus est, h. e. à prima pueritia ejus, ut ne infima quidem pueritiæ ætas excipi possit, *ne momentum quasi ejus aliquod excludas,* ait Celeberr. Hoornbeek Socinianismi Confut. l. 3. c. 3. Ita Jarchius נערום explicat his verbis *מִשְׁנֵר לְנֶפֶשׁ בְּמֵעַי אִמִּי אֲבוֹ נִתְּן בּוֹ יֶזֶר הָרַע* *statim ac excussus est ex visceribus matris sue, posuit in eo figmentum malum.* Recte, nisi quod figmentum illud à Deo positum male inuauat. Ita Abenesra de fragilitate humana, כנערו h. e. *à tempore eo quo prodit à ventre sue matris.* Hoc in priori loco exprimitur per verba כל היום *omni die.* quæ in rigore notant, omni die, quo homo existit, conceptus vel natus, illi convenire figmentum cogitationis, idque malum, quæ actuale figmentum cogitationesque malas arguunt. Demus autem, tantum de infima hominis pueritia, ex quo utero excussus est, hæc accipienda esse, nemo, opinor, negabit, non multo proveciorem ætatis statum esse primò à nativitate tempore, quam in ipso utero materno. Licet enim quibusdam utatur tunc sensibus, quibus non utitur utero conclusa, tamen quantum ad rationis usum eadem illius in utroque statu videtur esse ratio: unde etiam rationis nulla omnino indicia primis à nativitate mensibus in illa apparent; quemadmodum etiam M. Regius primis vitæ mensibus nullam illi cogitationem tribuit, ut supra vidimus. Contra Spiritus S. ab omni die,

ab omni pueritiâ illi figmentum & cogitationes tribuit. Unde etiam inter Judæos non desunt, qui **יצר הרע** figmentum malum docent dominari homini statim post absolutam formationem fœtus, ante nativitatem ipsam. In codice Sanhedrim fol. 91: 2. quærit Antoninus ex R. Ichuda, *Figmentum malum à quo tempore obtinet dominium in hominem? an à tempore exitus (id est, nativitatis) an à tempore formationis (quo in utero formatur?)* Respondet Rab: **כשעת יצרה** ab hora formationis. similem disputationem videre est in Beresch. rab. sect. 34. De figmento bono contra pronunciant, quod incipiat in homine existere demum post perfectionem intellectus ejus. Annotabo hic, quæ in hunc locum commentatur Celeberrimi nominis Theologus, D. Coccejus, Sum. Theol. c. 29. §. 31. hisce verbis: *Neque enim ociosa est in homine φθορά corruptio, sed, qua data porta, in matum hominem rapit. Neque aliter fieri potest. Necessè est enim, hominem aliquid cogitare & pro re nata appetere. Neque absque cogitatione esse POTEST neque voluntas ab appetitu abstinere. Atqui cogitatio hominis mali sive corrupti est mala in ipsa adeo pueritiâ: Gen. 6: 5. 8: 21. Emphatica etiam maxime sunt & egregia, quæ ad hæc loca adducit Ravanella in Bibliotheca sacra, ad Vocabulum Figmentum, ita differens: FIGMENTUM hominis, seu, cordis humani vocatur quicquid homo intus in mente seu intellectu, & in voluntate seu corde, tanquam figulus vasa in officina sua, fingit & format, atque adeo, sic vocantur omnes hominis, seu intellectus & cordis humani imaginationes, conceptus, cogitationes, inclinationes, motus, appetitus, affectus, molimina, & operationes: quo sensu omne figmentum cogitationum **יצר כושבות** cordis hominum tantummodo malum esse omni tempore pronunciauit Deus, tum ante Diluuium: Gen. 6: 5. tum etiam post diluuium (ut scilicet, ostenderet non esse restringendam hanc cordis humani pravitatem ad impios illos, quæ diluuiio perierant) cum dixit, figmentum cordis hominis esse malum à pueritiâ ipsius, 8, 21. ad quæ loca alluisse videtur Christus: Matth. 15: 19. illaque, ad extenuandam naturæ humanæ corruptionem, depravatè leguntur in versione vulgata, quæ Gen. 6, 5. habet: cuncta cogitatio cordis intenta est ad malum omni tempore, ubi videre est. 1. pro omne figmentum cogitationum cordis (uti sonant verba Hebraica, & ipse Pagninus vertit) eam vitiose habere: cuncta cogitatio cordis, omnia interpretatione vocis **יצר**, quæ figmentum significat, nempe ne aliquis existimaret, damnari non solum cogitationes qualescunque, sed & cogitationes ipsas accurate & summâ diligentia factas, imò etiam cogitationum fontem & initia. 2. eam nefariè quoque prætermittere particulam **רע**, id est,*

id est, tantummodo, qui magni momenti est ad indicandum nihil quicquam boni esse in istis cogitationibus, earumque fonte & initus. 3. cum רק רע vertere debuisset, tantummodo esse mala, reddidisse, intenta est ad malum, ingens enim discrimen est inter has locutiones: illa siquidem habitualem & actualem malitiam, ista vero dispositionem duntaxat, seu pravitatem quandam ad malum denotat: qua corruptela extat quoque altero loco: Genes. 8: 21. ubi, pro, mala est, versio vulgata habet: in malum prona est, & præterea ibid. וַיַּדְּבַר interpretatur, ab adolescentia sua, cum interpretandum fuerit, à pueritia ipsius: neque enim malitia seu pravitas illa de qua illic agitur, in adolescentia demum incipit. sed homini inest à pueritia prima, seu, ab infantia (quod tantumdem valet, ac omni tempore, ex collatione cum cap. 6. v. 5.) atque adeo, ab ipsa conceptione, ut patet ex Psalmo. 51. 7. itaque Sophista perperam concludunt ex illo loco: Genes. 8. 21. ita depravato, concupiscentiam demum rationem habere mali, seu, peccati proprie dicti in pueris baptizatis, cum illi adoleverint, seu, pervenerint ad adolescentiam, vel ad aetatem, qua homo ratione & libero arbitrio incipit uti, In qua erudita disertatione, i. vocem וַיַּדְּבַר per voces maximè activas, fingere, formare, imaginationes, conceptus, cogitationes, &c. reddit. 11. verbis istis habitualem & actualem malitiam pariter intelligi docet. 111. Illam non in adolescentia demum incipere, sed homini inesse à pueritia prima, seu, ab infantia, quod tantum valet ac omni tempore, atque adeo, ab ipsa conceptione, dicit. quid ultra desiderari posset? Huc etiam facit istud Davidicum Psal. 51: 6, Ecce in iniquitate genitus, formatus sum, & in peccato calefacta est de me, calefecit, fovit me, mater mea. Ubi non parentum, sed suam maculam ejusque originem ostensurus S. Vates, eam à conceptione & formatione sui in utero arcessit. verbis autem utitur, peccatum non solum habituale, sed & suo modo actuale natura sua significantibus. Ita Psal. 58: 4. dicuntur improbi aversi & errare ab utero, & Esai. 48: 8. vocantur pravariatores ab utero, verbis activitatem denotantibus, quemadmodum Joh. 9: 34. cæco isti dicitur, Tu in peccatis natus es totus. Ita etiam Matth. 3: 7. Pharisei & Sadducei à Joh. Baptista appellantur γεννηματα ἰχθυῶν, progenies viperarum: non, uti multis persuasum est, ex eo, quod vipera in lucem non prodeat, nisi corroso matris ventre eaque necata, quod summum ejus nocendi studium significaret; hoc enim fabulosum est: sed inde potius, ut videretur, quia, cum reliqui serpentes soleant ὠοτοκεῖν & ova foris edere, deinceps in terra fovenda & excludenda, quo, præter exoticos scriptores, E-

faias alludit Cap. 34: 15. 59: 5. quum interea temporis facultate a-
 gendi aut movendi sint destituti; viperæ hoc peculiare est, quod tota
 formata & vivens ex utero prodeat: unde certi homines viperarum
 progeniei conferuntur, ut indicetur, illos ab ipsa nativitate malitiam
 jam formatam habuisse & actu ab illo retro tempore virus suum cir-
 cumtulisse. Quin & omnes homines ex carne nati caro dicuntur.
 Joh. 3: 6. sicut ex opposito, quod genitum est ex spiritu, spiritus dicitur.
 Quam autem actuosâ sit caro, ut & ex adverso spiritus, videre est
 Rom. 7: 14. &c. 8: 4. 3. &c. Gal. 5: 16, 17, 22, 25. Ita rursus Ce-
 leber. Coccejus in Sum. Theol. cap. 29. §. 6. Homo peccator appellatur
 in Scripturis caro, vel pulvis, Gen. 3: 19. Psal. 103: 14. Esai. 65: 25.
 Gen. 6: 2. Joh. 3: 6. Quia voluntas ejus perpetam appetit aut fugit ea, quæ
 per carnis, sive corporis membra, oculos, aures, manus, palatum cognosci &
 percipi possunt. Quæ omnia actuales carnis motus exprimunt. Acce-
 dit hinc locus illustris Rom. 5: 12, 14. de quo & superius egimus, in
 quo Paulus non solum dicit, per unum hominem peccatum in mundum
 introuisse, & per peccatum mortem, & sic in omnes homines pervasisse mortem,
 propterea quod, vel, in quo, omnes peccaverunt: sed & addit, regnasse mortem
 ab Adamo ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverant in similitudine trans-
 gressionis Adams. Ubi non agit de peccato actuali aut imputato Ada-
 mi tantum, cum illi opponat reliquorum hominum peccatum, qui
 omnes peccaverunt, ut patet ex eo, quia mors in omnes pervasit.
 Unde Anselmus lib. de Concept. Virg. & peccato originali: Cum dicit
 Apostolus, quod supra posui, quia mors regnavit ab Adam usque ad Moysen,
 etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem pravavicationis Adæ, sicut
 significat infantum minus esse quam Adæ, peccatum, ita aperte monstrat ali-
 ud esse. & com. 19. addit, quod per inobedientiam unius hominis ἀμαρ-
 τωλοὶ κατεσθῆσαν οἱ πολλοί. Ubi recte Chamierus l. 1. de hom. cor-
 rupt. c. 5. §. 7. hoc vocabulum (ἀμαρτωλός) in Scripturis sumitur pro iis, in
 quibus est revera peccatum contrarium legi Dei. Et paulo post. Nunquam
 ἀμαρτωλοὶ dicitur de simplici reatu & absque ullo vitio aut peccato. Ergo,
 cum dixit Paulus, multos esse constitutos peccatores per unius inobedientiam:
 nihil aliud intellexit, nisi eo Adams peccato effectum esse, ut omnes
 homines re vera, & in sese peccatores essent. & recte Martyr: Quum dican-
 tur peccatores constituti, oportet ut ipsi aut peccatum habeant, aut saltem ha-
 buerint, nam alieno vitio nemo dicitur peccator. Inde & peccatum regnasse
 dicitur in morte, com. 21. quod maxime inhærens & proprium
 peccatum omnium hominum arguit. Cum vero Apostolus ubique

hic utatur verbis natura sua actionem significantibus, ἤμαρτεν ; ἀμαρτήσαντες, ἀμαρτωλοὶ (quæ etiam infantibus hic tribuuntur) non debent illa ad solum peccatum habituale, exclusis actibus, restringi : adeoque magnum in hisce momentum & pondus est pro actibus peccaminosis, qui suo modo in infantibus etiam reperitur. Huc etiam referri potest, quod ab opposito in bonum Johanni Baptistæ in utero materno adhuc agenti attribuantur, uti narratur Luc. 1: 41. quod quando audivit Elisabeta salutationem Mariæ, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος & subsiliit fœtus in utero ejus. Qui motus licet haberi possit pro automatico, etsi extraordinario, quia tamen Elisabeta ipsa illum memorans com. 44. dicit ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου, id est, juxta Vulgatum, exultavit in gaudio infans in utero meo, videtur non citra rationem dici posse, illum motum gaudii in isto fœtu plus quam automaticum fuisse, & ad animum ipsius referendum. Quamvis enim Doctiss. Grotius illum pro gesticulatione sive subsultatione, qualis lætantium esse solet, accipiat, aliud tamen suadere videtur vocis illius non solum passim alibi in N. T. sed & in hoc ipso capite usus, ut mox com. 47. ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμα μου, ubi ad Spiritum refertur, quæ hujus quoque loci plane videtur esse ratio. Et frustra quoque ab aliis excipitur, non infantis, sed matris ἀγαλλίασιν ab Elisabeta significari : non enim dicit, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει μου, ut mox ἐν κοιλίᾳ μου, sed simpliciter, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος : quod infantis exultationem in gaudio manifeste indicat. Notatu digna hic sunt Venerab. Bezae verba : Fortasse Lucas βρέφος quam ἔμβρυον scribere maluit, ut hunc filii adhuc semestris motum in utero inusitatum fuisse ostenderet & puero jam nato magis convenientem, quam adhuc intra uterum delitescenti. Nam aliquin minime novum est factum in utero subsilire. Sed tamen hunc motum à Spiritu sancto profectum esse, satis etiam per se testatur Elisabeta oratio de Christi conceptu, vaticinantis, cui non interfuerat, & quem aliunde cognoscere non poterat. Neque id mirum, mox enim à narrata hac infantis exultatione additur, repletam esse Spiritu sancto Elisabetam, ut motus istius fœtus in utero materno causa ita indigetetur. Imo de ipso fœtu dictum orat, com. 15. ipsum Spiritu sancto impletum iri, etiam à ventre matris sua. quid clarius & efficacius ? Sicut ergo infans hic, extraordinaria Dei operatione & gratia, motus & activitatis in bonum, pro mensura sua, capax redditus fuit, ita conceptu non est arduum, infantes omnes natura sua motuum & activitatis in malum & concupiscentiæ

tia pro viribus suis capaces quoque esse. Saltem ex hisce Scripturæ locis claret, 1. Infantes quoque peccatores esse. 11. Peccatum illorum nusquam solo habitu restringi, ita ut excludatur actuositas, nimirum ratione actuum animæ intimorum, & quales in isto statu ab anima edi possunt; aliud enim est de actibus plenæ rationis, aut externis, ut quando Ex. Gr. ipsis attribuitur, quod discrimen non norint inter dextram & sinistram, & similia. 111. Imo in contrarium verba activa usurpantur, ubi de illorum peccato agitur, quemadmodum exemplis ostensum est. Hinc ergo sequitur, si talis sit animæ humanæ ratio, ut natura sua actiosa sit, & à prima sua cum corpore unione omni actu non careat (quod inferius ostendetur) phrasologias istas Scripturæ sacræ non esse restringendas ad merum peccandi habitum, verum etiam ad actus aliquos peccaminosos, qualium anima in isto statu capax est. quod probandum erat. Huc ergo omnia aurigantur. Loca Scripturæ sacræ, quæ actualement corruptionem, sine exceptione, omni homini & omni ætati tribuunt, Gen. 6. & 8. Psal. 58. & similia plura. Nomina congenitæ vitiositatis, *concupiscentia regnans in membris*, ἀμαρτία καὶ ὑπερβολὴν ἀμαρτωλῶν, peccatum secundum excessum peccaminosum &c. Status conceptorum, qui sunt sub lege. conf. Psal. 51: 7. cum com. 8. *Ecce veritate delectatus es in rebus*, adeoque sunt sub præcepto dilectionis Dei, & in statu diligendi Deum, & ad ipsum omnia referendi per charitatem, aut ipsum non diligendi, & ad sese omnia referendi per concupiscentiam carnis. Natura mentis, quæ non est sine cogitatione. Natura omnis habitus, qui non est sine omni actu, adeoque habitus peccaminosi, qui non est sine omni actu peccaminoso. Natura motuum concupiscentiæ, etiam primorum, quos nostri vere peccatum esse tuentur contra Pontificios, id negantes: tales autem motus peccaminosi ex illo fonte corrupto semper promanant ac ebulliunt, & concupiscentia illis jugiter fruticat. Semen fidei, quod infantibus fidelium tribui solet. Pœna infantium non fœderatorum, quæ secundum Reformatos non damni tantum est, sed & sensus. Consequenter & labes congenita dicit actualement pronitatem & inclinationem ad malum, ut malum triste respondeat malo turpi.

XXVIII. Neque est quod alicui videatur, male istos animæ in infantibus motus & actus peccaminosos censerī, cum potius automatici videantur motus, notitia & libertate carentes. Quamvis enim lubentes largiamur, longe minorem esse in infantibus cognitionem

ac libertatem, quam in adultis, non tamen omni cognitione ac libertate animæ ejuscemodi destituta sint, cum & ipsa objecta illa, quæ à corpore illis proponuntur, cognoscant, & voluntate sua in illis appetendis consentiant, motibusque illis, quibus resistendum erat, sese ducendas præbeant; quod carnalitatis & concupiscentiæ est: quemadmodum illud manifestum est in adultis, qui ubi passionibus suis & motibus sanguinis obnoxii sunt, ut in senibus, mulieribus, ægrotis, iracundis, aliisque videre est, sic infirmitatem suam produnt graviterque peccant: quod etiam suo modo & gradu in infantibus obtinet. Saltem istis motibus obnoxium esse, à Deo non est, neque talem esse hominem decet, neque tali in statu creatus fuit homo primus, neque in eo fuissent productæ animæ filiorum Adami, si in statu integritatis ille perseverasset; quæ ut imagine Dei præditæ fuissent, ita quoque istos corporis motus expertæ non fuissent, aut certe iis non obsecutæ. Neque etiam in Domino Christo infante ista animæ ipsius corporisque, quod ad anomalos istos motus, fuit ratio. Cum enim è Spiritu Sancto fuerit conceptus, animaque & corpore sanctificatus, utique etiam anima ipsius sancta & in bono roborata, corporis spirituumque motus, quos inordinatos non habuit, recte gubernavit, ut spiritui subjecti essent, adeoque bene in omni infantia, pro mensura istius ætatis, cogitavit. Cum enim *πενήκοντον ἄρον* sanctum nasciturum ex Maria vocetur, jam vix conceptum Luc. 1: 35. & deinceps in prima infania describatur *repletus sapientia*, Luc. 2: 40. cujus illustre adeo dabat specimen duodecennis factus, com. 42. seqq. *proficiens sapientia & statura, & gratia apud Deum & homines*, com. 52. apparet ex illis, ipsum donis sapientiæ & sanctitatis admirandum jam fuisse puerum, & supra ætatem longe emicuisse: unde colligere est, ipsum à prima infantia, pro ætatis gradu, talem se præstitisse, anomalisque istis motibus ac concupiscentiis, quibus reliqui Adami filii subjecti sunt, deturpatum non fuisse. Sicut etiam hac de causa nusquam dicitur sanctitate aut bonitate profecisse, quemadmodum sapientia ac statura profecisse dicitur: perfecte enim bonus & sanctus, pro naturæ humanæ capacitate, à prima conceptione fuit. Quod cum in nobis omnibus aliter se habeat ab ipsa animæ cum corpore unione, certe peccaminosum & malum istud est: & licet aliter animæ nostræ, ut in adultis, ita nec in infantibus, agere non queant, non tamen hæc impossibilitas à peccato nos excusat, cum illa ab Adamo attracta sit (quibus modis, non est hujus loci nunc explicare)

re) & non extra voluntatem, sed in ipsa voluntate, adque vitiosa ac culpabilis sit.

XXIX. Unde etiam difficultas moveri non debet, quomodo damnationi istæ animæ subditæ sint. Illa enim difficultas longe magis premit aliter sentientium opinionem, qui merum duntaxat habitum in labe originali ponunt; qui certe, si comparatio hic instituenda sit, minus plausibilem reddit damnationem, quam habitui superadditi actus innumeri, illum præcedentes consequentesque. Quid ergo de stultis, fatuis, similibusque dicemus, ita natis, & quidem extra foedus Dei positis, siquidem & illi à facie Dei rejiciendi sint? quod tamen iudicium ego mihi non vindico, sed iudici mundi relinquo. Dicendum certe de hisce omnibus, licet tales nati sint, alique esse non queant, alios tamen eos esse debere: Deus ergo hanc inordinatam constitutionem, quæ ipsius opus non est, in creatura sua, non post non abominari, illamque sic conceptam ac natam ob istam inordinationem non post non à communione sui separare. *Ut enim (præclare ita loquitur Gualtherus homil. 26. in Epist. ad Rom.) lupi lupos generant, ita Adam peccator peccatores genuit: & ut luporum catuli lupinam ingluviem non obscuris argumentis produunt, ita in infantibus quoque peccatum tunc quoque vires suas exerit, quando per aetatem opus adhuc nullum possunt perficere.* Quibus verbis nihil ad rem nostram commodius potuisset dici. Quemadmodum igitur lupi catulos, aut viperæ progeniem, licet vix exclusam, licet re ipsa nemini adhuc noxam attulerit, necare & elidere nihilominus non desinit homo, & leonem dormientem de medio tollere non dubitabit, licet isthoc tempore neminem dilaceret, quia nimirum propensione naturalem nunquam deponit, sed vel inter dormiendum, simul ac somnus aliquantum remittit, præde aut carni sibi objectæ, licet somnolentus, inhiat: & quemadmodum nos ipsi furem, dormientem licet, semper averfamur, qui furandi animum nunquam deponit, sed vel in ipso somnio quantum pote, illius indicia exerit: ita multo magis sanctissimum numen viperæ nam istam hominum progeniem, tam infaultis natalibus editam, & in ipsis cunis animum & corpus à Deo averfa carnique dedita exhibentem, tanquam adulterinam & sibi plane dissimilem sobolem averfatur & repudiat. Quo sensu jure meritoque exclamat Paulus Eph. 2: 3. *nos, Judæos æque ac gentiles, natura filios iræ esse;* qui nimirum ita concepti & nati sumus, ut à prima mentis cum corpore unione, corporis & peccati servi fuerimus, & ratione, quam tenuis illius fue-

rit, ab ipsa infantia male usi; adeoque iræ divinæ obnoxii sumus.

XXX. Theologorum auctoritates quod concernit, cum hetero-
xias non damnaverim assertionem, infantes non peccare actu in ute-
ro materno, licet illam falsam habeam, cesset tandem calumnia, *socios*
iplos habere malorum viros omnibus habitos ὄρετοδοξωτάτης. Theologos
istos agere de peccato actuali, quale vulgo dicitur, ubi id infantibus
denegant, ex eorum verbis, quæ ipse citat, manifestum est. Sicut
huc Calvinus verba manifeste faciunt: *Nam tametsi suæ iniquitatis*
fructus nondum protulerunt, habent tamen in se inclusum semen. Annon
fructus illi peccata externa, matura & aperta, quales fructus omnes
sunt, designant, h. e. non quomodocunque actualia solum, sed matu-
riora provectioris ætatis peccata, quæ adultorum sunt? Ita ut D.
Calvinus de istis peccatis, suo modo actualibus, quæ in utero patran-
tur, & alterius generis ac adultorum sunt, non agat, neq; ea respiciat.
Neque dixi, ipsum per *peccati semen* motus illos actuales qui in utero
fiunt, respexisse; falsus enim sum, in hac particulari explicandi ratione
fortasse dividiam aliquam esse: sed hoc dico, hoc *peccati semen* illud ipsum
esse, *quod ego* (non vero D. Calvinus) *per motus istos anima carnales in-*
tellego. Hi enim motus semen sunt respectu actuum externorum, de-
inceps inde progerminantium, sive respectu *iniquitatis fructuum*, quos
deinde proferent, uti Calvinus loquitur. Quod vero ego, *actus* vitio-
sos in infantibus in utero doceam esse semen, originalem vero labem
fructum, cavillum est, responsione indignum, cum actus isti ipsam o-
riginalem labem constituent, & non solum illius habitum, verum
etiam cum maxime peccata externa, sive *iniquitatis fructum*, ut D.
Calvinus loquitur, pro fructu habeant. Et certe quando Calvinus
dicit, *habere infantes in se inclusum peccati semen*: imo *totam eorum naturam*
quoddam esse peccati semen, an non eo ipso actuosam illam corruptio-
nem & vitiositatem fatetur? quemadmodum non torpidum aut
inærs est semen, sed vivum, particulis actuosis constans, etiam tunc
quando *satum mortuum* est, ut *viviscat*, si cum Apostolo loquamur,
1. Cor. 15: 36. Et ut apposite loquitur doctiss. & Celeberr. Vogel-
fangius, in specimine confictus, *Semina morborum revera quoque morbi*
sunt: *atque illa certe possunt infantes congenita secum asferre in utero matrum.*
Quis autem morbum, licet operationis naturalis privatio sit, sine o-
peratione & actuositate, etfi prænaturali, concepit, aut concipere
potest? Idem & de hoc peccati semine est in infantibus. Et quid,
quæso,

quæso, aliud volunt Theologi orthodoxi, ubi vitiositatem hanc congenitam conferunt rapacitati in catulo lupi, licet neminem dentibus laceraverit, immanitati in leone, cui venenata in serpentibus vix exclusis? quæ dispositiones in illis ipsis bestiis non sine omni motu & actu sunt; & multo magis in homine, cujus mens longe magis actuosa est quam ullum corpus? Quid, ubi vitii illius contagium describunt instar pestis, vel veneni, vel fermenti, quæ maxime agunt ac sese diffundunt? Quid, quod ipsi Pontificii formale illius peccati collocant in aversione mentis à Deo, materiale in rebellionem partis inferioris? quæ voces actuale peccatum potius connotant. Thom. 1. 2. q. 82. a. 3. Bell. lib. 5. de amiss. grat. c. 5. Cl. Cloppenburgius, disp. 2. de peccato originis, dicit, non secus atque incensa fornax flammam & scintillas efflat, aut scaturigo aquam sine fine egerit; sic nunquam in nobis cessare, sed novos assidue fructus parere. Celeberr. Hoornbekius Socinian. Confut. 1. 3. c. 3. hisce verbis labem hanc describit: Facile nunc ex opposito iustitia originalis habitu describitur originale peccatum; quod nempe illius sit carentia, & privatio, debita messe, atque naturam humanam ad actiones obeundas omni perversitate morali corrumpat & deordinet, ad instar morbi, ac languoris spiritualis; ut non solum sit nuda carentia atque absentia boni & iustitia, vel otiosa privatio, qualis est quietis, ignobilitatis, sed privatio, qua activitati subjecti, in quo est, cujus ACTIONES omnino lædit, & distorquet, contrariam adfert inclinationem, irregularitatem, & potentiarum, ACTIONUMQUE omnium deformitatem, atque irreclititudinem, unde legem membrorum vocat Apostolus: virium anima ad bonum commutabile inordinatam conversionem, dicunt scholastici: quomodo se res habet in morbo, (quo simili, cum Thoma 1. 12. quest. LXXXI 1. Theologi hic commode utuntur) lepra, cum qua hoc peccatum componit Lutherus, aut lue pestifera, cæcitate, claudicatione, ebrietate, tyrannide, qua suarum virtutum, aut qualitatum quoque sunt privationes, sed multum ENERGETICÆ. Professores Leidenses in Synopsi Disp. 15. §. 25. ita statuunt: Non igitur significanter satis vim hujus peccati expresserunt, qui eam tantum in iustitia originalis carentia constituerunt, quia per illud, natura nostra non tantum boni inops est, sed etiam malorum omnium adeo fertilis & ferax, ut otiosa esse non possit. Itaque corruptionis hujus duas partes cum Scriptura agnoscimus, nempe defectum & privationem boni: & pravam ad malum inclinationem; cum præter ignorantiam in mente, & aversionem à Deo in corde, hæreat in omnibus, pronitas ad sapiendum & faciendum quæ lege Dei prohibentur. Hinc quidam è nostris, fomitem peccati non esse absque actuali

actuali peccato, imo PECCATUM ACTUALE esse dixerunt: quod auctoritate
quidem dictum, in calumniam tamen non debuit ab adversariis trahi, cum ni-
hil aliud voluerint, quam peccatum hoc esse actu, & ACTUOSUM etiam &
operosum, ut ne in parvulis quidem quiescat, quin vitiosos MOTUS excitet.
Quid clarius aut efficacius? Neque privatos duntaxat Doctores ad-
ferre mihi obvium est, sed & publicas quoque Ecclesiarum Reforma-
tarum confessiones. Augustana Confessio primæ editionis, art. 2. ita
habet: Item docent, quod post lapsum Adæ omnes homines secundum naturam
propagati nascantur cum peccato, hoc est, sine metu Dei, sine fiducia erga
Deum, & cum concupiscentia. Unde etiam ipsi Pontificii nostris obje-
rent, quod non distinguiamus peccatum originale ab actuali: at ma-
le, prout ipsi pontificii Hoffmeisterus & Virvesius recte observarunt.
Vide Consult. Cassandri, & Bellarm. l. 5. de amiss. grat. c. 4. Saltem
cum Augustino in concupiscentia vitiositatem illam collocant Augu-
stina confessionis focii: quemadmodum & ipse Magister Sententiar.
distinct. 32. idem facit, & de ea vitiositate intelligit Apostoli verba,
peccatum intravit in mundum, item, peccatores sunt constituti multi. Conf.
distinct. ejus 30. Quod vero concupiscentia illa, cui fibulam imponit
decalogi decimum præceptum, dicens, Non concupisces, sine omni
motu sit in infantibus, inter istam animi corporisque inordinationem,
neminem facile asserturum credo; contrarium saltem à nobis sequen-
ti capite probabitur. Conf. Rom. 7. Accedat & hæc ipsa nostra Bel-
gica Confessio, cui omnes nos adstrinximus, quæ Art. 15. ita habet.
Credimus Adami inobedientia peccatum, quod vocant originis, in totum genus
humanum sparsum & effusum fuisse. Est autem peccatum originis corruptio
totius naturæ & vitium hereditarium, quo & ipsi infantes in matris utero
polluti sunt, quodque genus omne peccatorum in homine progerminat, habens
se in ipso instar RADICIS ipsorum. Quodque ideo tam turpe & execrabile
coram Deo est, ut ad universi generis humani condemnationem sufficiat. Neque
illud per ipsum baptismum plane abolitum est, aut penitus extirpatum: quan-
doquidem peccatum ex eo ad instar ebullientis aquæ, semper exiit, tanquam
ex insalubri FONTE. Ita Calvinus præverat Instit. lib. 2. cap. 5. 6.
fuisse Adamum humana naturæ non progenitorem modo, sed quasi radicem, at-
que ideo in illius corruptione merito vitiatum fuisse hominis genus. & 7. radice
putrefacta rami putridi prodierunt, qui suam putredinem transmiserunt ad
alios ex se nascentes sarculos. Quid disertius pro me dici posset? quis
enim radicem vivam, quæ genus omne peccatorum in homine progermi-
rat, & unde rami putridi prodierunt, vita, efficacia, adeoque actuositate,
carere

tarere, negare potest? Licet enim radix & fructus tota natura, colore, sapore ac qualitatibus differant, viva tamen & efficax ac actuosa æque in suo genere est radix, ac ipsi fructus. Ita & licet plurimum differant peccata externa, aliaque, quæ actualia dicuntur in adultis, ab illis carnis & concupiscentiæ motibus, qui in infantibus deprehenduntur, non hoc tamen tollit, quin illa *radix* amara in illorum anima, quæ suppullulans obturbat eosque polluit, perpetuo actuosa sit, & ille *fons* jugiter *ebulliat*, & *fornax* illa *incensa flammam & scintillas efflet*, adeoque etiam suo modo actuale in ipsis peccatum sit, cum anima illorum vitioso actu non careat. Ne quis enim nos tam bardos aut absurdos fingat, ut actuale peccatum, prout illud ab Augustino, & inde à Theologis fere accipitur, pro dicto, facto, aut concupito, contra legem æternam, infantibus tribuere existimet. Novimus hæc solorum adultorum esse, cum dicta & facta infantibus plane desint, concupita autem ab adultorum concupitis multum quoque distent, utpote quæ longe majori cum notitia, judicio, libertateque in ipsis nascuntur & peraguntur, quam in infantibus: quæ causa est, cur peccata actualia à Theologis adultis duntaxat tribui soleant, ac infantibus tum demum, ubi ad aliquem rationis usum pervenerunt, quod & nos libenter amplectimur, qui de ejuscemodi peccatis actualibus hic non agimus; sed illa infantibus hoc duntaxat sensu tribuimus, quatenus congenita vitiositas in illis non plane torpida, iners & otiosa est, in mero habitu consistens & actione omni carens, quemadmodum Antagonistis nostris placet; cum ex adverso mens nostra semper actuosa & cogitans, & per unionis cum corpore leges ab illius motibus excitata (quibus tamen resistendo non est, utpote justitia originali destituta, & proinde illis obsequens, concupiscentiæque sese ita ab initio suæ existentiæ tradens) innumeris actibus sese polluat & carni magis magisque sese mancipet. Adeo ut peccatum hoc *activitati* subjecti sui, *cujus actiones ledit & distorquet, contrariam inclinationem adferat, actionumque omnium deformitatem, instar ebrietatis, huius pestifera, tyrannidis, quæ multum energetica sunt*, ut Cl. Hoornbekius loquitur, & *ACTUOSUM ac operosum sit, & ne quidem in parvulis quiescat, quin vitiosos MOTUS excitet*, ut D. D. Leidenses loquuntur; quod formaliter idem est quod nos dicimus, qui actus & motus vitiosos duntaxat infantibus tribuimus, & hæctenus tantum peccatum actuale: quo vero illo sensu, quo actuale est peccatum in adultis: quod si quis existimet, nos negabimus in infantibus actuale pecca-

rum esse. Hinc etiam illud mentis ita sese corrumpentis peccatum suo modo actuale dicimus, ut illud nimirum distinguamus ab actuali adultorum peccato, quod à Theologis sic appellari consuevit, cum hoc infantium peccatum hæcenus actuale duntaxat sit, quatenus non in mero habitu, aut dispositione, aut inclinatione consistit, verum etiam in cogitandi aliquo, eoque inordinato, actu & motu, licet ille maximo intervallo ab adultorum peccatis actualibus discriminatus sit. Non pugnant ergo hæc duo, esse peccatum originale, & tamen suo modo actuale. Originale enim peccatum proprie est, quod ab origine prima homini adhæret, ab Adamo transmissum. Illud autem actuale erit, simul ac homo, cui inhæret, actiones edet, & pro gradu illius activitatis plus vel minus actuale erit. Ita actuale erat in Adamo, plenis actionibus sese, utpote in viro, exerens, simul ac vitiositatem illam sibi contraxerat, quod peccatum ipsi originale erat, licet respectu nostri originans dicatur. In nobis, cum infantes nati sumus, debiliorem initio activitatem habet, minusque actuale est, quia rationis usus longe minor & alius est in nobis infantibus, quam adultis factis. Actuale tamen est suo modo, quia anima semper agit, semper cogitat, & quidem carnaliter ac male, ab initio existentia suæ, ut sapius jam ostensum est. Utrumque ergo infantium & adultorum peccatum actuale est suo modo, sed maximo intervallo & discrimine; quod non tam est in ipsis actibus & habitu, illa enim pariter sunt in utrorumque peccato, sed in principio, modo, efficacia & ἐνεργείᾳ actionum, quæ in infantibus tenuia sunt omnia, præ eo quod sunt in adultis: ita ut ratione cognitionis, iudicii, libertatis, ἰσχυροῦς, potentia, efficacia, quæque plura sunt talia, maximum sit discrimen inter infantium & adultorum peccata: actio cæteroque ipsa, qua talis, utrobique est; quæ cum ab ipsa origine in infantibus sese exerat, merito vitiositati illi congenita actus tribuuntur, cum absque actu, ut superius ostensum fuit, nullus detur habitus, adeoque eo ipso quo habitus ille originarius & congenitus statuitur, congenitus quoque & originarius simul admitti debeat actus: ut non solum non pugnent, originale esse peccatum, & sensu quo diximus, actuale, sed & originale, nisi hoc modo actuale sit, esse nequeat. Neque aliter sane peccatum originale concipi potest, considerata mentis natura, & ista labis illius efficacia & ἐνεργείᾳ, quam & Scriptura sacra & Reformati omnes Theologi ipsi attribuunt, ut modo vidimus, quod & omnes istæ similitudines, quas hic adhibent,

75
confirmant, utpote quæ sine actuositate intelligi non possunt. Ut certe nihil hic præter analogiam fidei & consensum Ecclesiarum Reformatarum, imo & testimoniorum præcipuorum ipsius Doctorum, qui uno ore (quidam etiam iisdem, quibus nos, verbis) istam activitatem labi huic congenitæ tribuunt, nos doceamus, sed illud duntaxat, quod omnes credimus, hic profiteamur; hoc unum conati, ut Reformatæ Ecclesiæ de congenita hac vitiositate doctrinam, qua potuimus accuratatione, secundum intimam mentis humanæ naturam exponeremus, & distincte quomodo illa in nobis sese habeat, doceremus. Sicuti enim sapius sub generali qualitatum vocabulo & notione in vulgari Philosophia delitescere solent scholarum Doctores, quas tunc demum clare percipimus, ubi particulares rerum figuras motusque ex quibus istæ qualitates nascuntur, intelligimus: ut Ex. Gr. calor & frigus qualitatum nomine insigniuntur, & recte. Ubi vero ad interiorem qualitatum istarum naturam attendimus, percipimus, calorem & ignem in vario materiæ subtilis motu, frigus vero in contraria illius quiete consistere. Ita, ut infinita alia mitam, congenita vitiositas qualitatis notione, & recte quidem, exprimitur. Illius vero qualitatis interiorem naturam rectius & distinctius intelligemus, ubi non generali duntaxat habitus alicujus vocabulo eam nobis repræsentabimus, sed distincte attendemus, quomodo in motibus corporis & actionibus mentis inordinatis vitiositas illa consistat, & è quam parvis & tenuibus motibus actionibusque primitus exurgat, & ab ipso usu annisque robur sensim sumat. Quod ad veram doctrinæ hujus fidem, hominis inde depressionem maximam, Dei autem justitiæque ipsius & iræ adversus creaturam, adeo ab ipsis incunabilis scædam, & actionibus inordinatis sese ab initio existentia suæ descendentem, glorificationem, qui doctrinæ Reformatorum unicus est scopus, plurimum confert. Ut nobis de Ecclesiarum nostrarum doctrina non male meriti hoc modo videamur. Abeant ergo & oclament nobis, ad hæc omnia non attendentes, adversarii nostri, Novatorum hanc esse doctrinam, SS. literis directe contradictoriam, dirisque modis pro sua peritia in nos debacchentur: rectius judicaturos non dubitamus, qui consideraverint, quam solide doctrina hæc verbo Dei intimæque mentis nostræ naturæ superstructa sit, quantumque à tot præstantibus Theologis Confessionibusque Reformatis testimonium referat: licet cæteroquin humanis nominibus illubenter certem, aut doctorum auctoritate pugnem. Illi enim, si opiniones

tuas ex Scriptura & ratione non hauserint, quid est, cur eos sequamur extra eas errantes? si vero inde sua petierint, quid est cur idem & nos inde non petamus, aliisque ostendamus? si vero illorum dogmata pugnent cum S. literis & ratione, audiendi non sunt, qui illa docent, etiam si doctores, etiam si patres sint, aut, ut loquitur Apostolus, Angeli de caelo. Imo si vel omnes, quod plane aliter est, a me dissentirent, non putarem tamen illorum dicta anteponenda esse scripturae testimoniis argumentisque; ex illa & ratione petitis, quibus nitor, quantum quidem capere possum, plane necessariis: cum ex adverso viderimus quam facile substructio eorum, qui loco auri, argenti & lapidum pretiosorum stipulam hic aedificaverunt, admoto igne sacrarum literarum & rectae rationis, flammam concipiat & comburatur: ut si sapiant, ita admonitos in posterum operam daturos sperem, ne eadem stipula aedificium suum dehonestent. Atqui haec de ista controversia. Ex cuius vera intelligentia nunc patere arbitror, quo pacto mecum hic actum sit, dum I. primi illam mihi moverunt Antagonistae, & in theatrum produxerunt verbis istiusmodi, quae ad invidiam & odium mihi constandum composita erant. II. Novatoris titulo hoc nomine me traduxerunt, & qui *dogma* quod *sacris literis directe contradictorium est*, assererem. III. qui testimonium orthodoxias aliter sentienti denegaverim. Cum contrariam opinionem heterodoxam esse sermone meo non asseruerim, sed hanc ipsam opinionem ab heterodoxias crimine, illi impacto, vindicare duntaxat studuerim: neque eo nomine testimonium alicui denegaverim, sed alterius monstrificae opinionis ergo, uti superius ostendi. Ut merito de gravi injuria mihi illata hic conquerendi justam causam habeam, dum & praeter veritatem opinionem meam hic impugnarunt Antagonistae, & sermonem meum mendaciter adeo ac falso disseminarunt. Mendaciter dico, hic & alibi, quatenus falso: an enim contra mentem & conscientiam haec ita relata sint, Deo committo, qui omnium dicta & cogitata novit, & suo tempore de iis iudicaturus est.

C A P U T III.

B R E V I A R I U M.

Progressus fit ad fundamentum prioris sententiae, de actibus infantium peccaminosis, an nimirum mentis essentia consistat in perpetuo cogis

cogitandi actus? ubi 1. discutitur, an mens possit esse mera cogitandi potentia? 31. 11. quomodo in mentis essentiali actu sit potentia & habitus? 32. 111. An omnis actio vel actus requirat principium, vel subjectum à se distinctum? 33. 1V. quomodo mens sit cogitatio, sive res cogitans? 34. Hæc mentis actuositas, sive perpetuus hic cogitandi actus, probatur insuper variis argumentis, 1. ex natura actus & potentia, 35. quod argumentis quatuor ad hominem confirmatur, 36. 11. ex natura mentis quatenus est spiritus, 37. quo facit ipse sua vita, 38. qua ceteroquin à mente tollitur, 39. sicuti ab alia parte brutis immortalis vita ex contraria opinione tribueretur, 40. Facit huc quoque mentis collatio cum aliis spiritibus semper cogitantibus, 41. imo cum ipso Deo, 42. Idem etiam arguit mentis ipsius propria conscientia, 43. 111. ex ejus cum corpore unione, 44. qua illius essentialiam non tollit, sicuti ceteroquin fieret, 45. quo facit & labis congenita per corpus propagatio, 46. & passionum ab ipsa ejus cum corpore unione ortus ac regnum. 47. removetur difficultas ex eo peita, quod cogitationum in infantia habitatum non meminerimus deinceps, 48. removetur itidem invidia novitatis, & novam non esse hanc sententiam pluribus testimonis ostenditur, 49. & vindicatur testimonium D. Bisterfeldii nuperius citatum, 50. Refutatur monstrosa opinio dari posse substantiam tertiam, mediam inter spiritum & corpus, 51. & ostenditur istiusmodi substantiam non esse brutorum animas, aut formas substantiales Peripateticorum, 52. sententia hujusmodi & periculi plena absurditas, 53. Epilogus, 54.

§. XXXI.

Vidimus hæc tenus qualem D. Opponens sese in Theologicis præstiterit; ubi illa docuit, quæ necdum satis didicisse sese ostendit. Sed nunc in arcem ipsius Philosophicam invadamus, experturi quam fortiter sua sit tuturus. Con-
veneramus in eo, *assertionem de infantibus, etiam in utero actu peccantibus fundari in eo, quod cogitatio actualis ab anima separari nequeat.* Si enim infantes actu cogitent, cum justitia originali careant, nemo eos actu peccare negaturus est, ut dixeram, ideoque ostenderam, animæ essentialiam non in cogitandi potentia, sed actu consistere: quod hoc argumento, & coram M. Regio, & in epimetro deinceps demonstraveram: Omnis potentia, cum relativa sit, fundari debet in absoluto aliquo, quod illius potentia subjectum sit. Detur ergo subjectum illius potentia cogitandi, quæ animæ, præcisò omni cogitandi actu, tribuitur, & in qua animæ essentialia ponitur. In hac quaestione cum

78
totius controversiæ cardo versetur, D. Opponens, cæteroquin multum verbosus, aridus admodum est, & tanquam illam attingere horrens, argumentum meum, licet bis propositum & pressius adstrictum, non nisi admodum truncatum repetit, & ad illa ipsa quæ ex illo proponit, tribus verbis duntaxat respondet. Quæ huc deveniunt. 1. *Quasi statuamus, dicit, eam potentiam ab anima essentia distinctam, quod in subjecto physico & in hæsiōnis requiritur. Est, ô bone! ipsa essentia anima prona ex se ad actus secundos eliciendos.* Sed non est quæstio, an animæ essentia ex se prona sit ad actus secundos eliciendos, hoc enim facile damus de omni potentia, quæ prona est ad actus sui generis eliciendos, verum quæstio erat de subjecto istius potentiæ, sive in quo subjecto illa sit, aut hæreat. Secundum principia Peripateticæ Philosophiæ, in qua facultates & potentiæ qualitibus accensentur, necessario prævium earum requiritur subjectum. Consule Tileni Syntagma Disp. 29. §. 5. ubi ita inquit: *Fieri non potest, ut quæ genere differunt, re inter se non differant. Quamobrem facultates anime, qualitates cum sint, plane idem esse non possunt cum anima, quæ est substantia. In solo enim Deo potentia non differat ab essentia.* Inde in illa Philosophia discrimen semper factum est inter esse, posse & agere. Quin & non desunt Theologi inter nostros, ex illis principiis procedentes, qui ipsam Dei essentiam concipere solent tanquam subjectum prævium attributorum Dei. Novitas ergo est in ista Philosophia, facultates appellare substantiales, & pro substantiis illas habere. Quod hic facere videtur D. Opponens, negans cogitandi potentiam ab anima essentia distinctam esse. Cum enim animæ essentia in mera cogitandi potentia consistere non possit, ut jam probabimus, dici nullo modo potest, cogitandi potentiam, prout ab actu cogitandi distinguitur, ab anima essentia distinctam non esse. Verum ita esto. Si igitur illa cogitandi potentia ab ipsa animæ essentia distincta non sit, ut supponit Antagonista, superest ipsam animæ essentiam nihil esse nisi cogitandi potentiam. Hinc jam difficultas nascitur, non solum quomodo animæ essentia prona sit ex se ad actus secundos eliciendos, ubi nullus actus primus ostensus est, sed ubi tantum est mera cogitandi potentia, & quidnam præterea sit, quod illam potentiam actuat, actusque secundos ex ea eliciat, cum ipsa mera potentia id facere non possit? sed præcipue manet insuperabilis difficultas, quodnam istius potentiæ subjectum sit. Sive enim illa potentia ab anima distincta ponatur, sive non, requirit subjectum. Esto ipsa anima re ipsa idem cum illa cogitandi potentia; illa

illa nihilominus cogitandi potentia requireret subjectum, saltem attributionis, quod ratione ab ipsa distinctum ostendi debet: imo ipsa anima, quod majus est, tum requireret subjectum aliquod, cui insit. Anima enim potentia erit, precisa ab actu, juxta hanc philosophationem. Mox enim Noster exclamabit ad Philosophos, non admittens actionem esse subjectum potentia. Hanc ergo distinctam vult esse ab actione. Assignare ergo debet subjectum illius. Omnis enim potentia subjectum requirit, cui insit. Nuda enim potentia sine subjecto intelligi nequit, ut in omni potentia, corporea, spiritali, manifestum est. Potentia enim, sive facultas omnis, sine substantia aliqua, cui insit, intelligi non potest, nec proinde etiam absque illa existere: potentia, sive facultas corporea, non sine substantia corporea, sive extensa, facultas, sive potentia cogitandi non sine substantia intelligente, sive spiritali. Tolle à facultate corporea extensionem, & quid supererit? tolle à facultate cogitandi cogitationem, & quid supererit pariter in mente, cui illa facultas conveniat? Imo esse potentiale, ut recte Cartesius Medit. tertia, proprie loquendo nihil est: omne enim quicquid aliquid est, actu est. Requirit ergo hæc cogitandi potentia subjectum, cui insit. Hoc subjectum ostendatur. Dicere, non requiri subjectum physicum & inhesionis, ubi potentia ab anima essentia distincta non est, nil est. Nam primo, non hic agitur de subjecto logico, sive attributionis, cui res in prædicando tribuitur, sed de subjecto physico, sive inhesionis: quale subjectum physicum & inhesionis requiritur, non solum in accidentibus, quæ realiter à substantia differunt, verum etiam in proprietatibus, facultatibus, potentiis meris, & illis omnibus, quæ substantiæ alicui physice inherere concipiuntur; illa enim omnia, cum nihil qua mera potentia subsistat, subjectum necessario & actum substratum requirunt: potentiam enim ab actione quam maxime distinguit Noster, ut mox videbimus. E. G. facultas percipiendi, movendi, & quicquid tale est, animæ inherere dicitur, adeoque subjectum datur illarum facultatum, quod est anima. Ita & potentia cogitandi, cum physica sit & realis, quæ animæ physice insit, subjectum requirit & actum, cui tribuatur. Si regeras, ipsam animam esse cogitandi potentiam, redit iterum difficultas, quodnam istius potentia cogitandi subjectum sit. Omnis enim potentia actum prærequirit sibi substratum & cui insit. Cum ergo anima ipsa in potentiam convertatur, quæ actio esse non potest, juxta Nostrum, assignari debet utique ille actus, sive illud potentia cogitandi subjectum.

ctum. Non sufficit dicere, subjectum illius potentiae cogitandi esse animam; hæc enim bruta vox tantum erit. Cum enim animæ essentia eadem ponatur esse cum illa cogitandi potentia, non poterit illa huius subjectum dici, nisi voces & inania tantum verba velis dare, aut ad summum confusum duntaxat conceptum: anima enim, quæ à potentia cogitandi non supponitur distincta, adeoque *sitram* illam concepta inane nomen aut confusus conceptus tantum erit, ponitur potentiae illius cogitandi subjectum. Adeoque anima erit subjectum sui ipsius. Quod in subjecto logico & prædicationis ferri posset, si potentiam illam cogitandi idem concederent esse cum cogitandi, vel cogitativo actu. Hoc verò diserte Nostrium mox negantem audiemus. Ergo illa potentia cogitandi, siue illa eadem sit cum essentia animæ, siue non (periude enim est, cum ab actu cogitandi distinctam & separatam esse velit) necessario subjectum requirit cui insit, & quidem non logicum, sed physicum, est enim revera ab actu, ut vult, diversa. Hoc ergo subjectum, iterum dico, & semper dicam, donec mihi satisfiat, assignetur. Cum enim sub esse potentiali solo nihil existat, potentia omnis, adeoque & ipsa anima, si in mera potentia cogitandi constituatur, diversa ab actu, certe subjectum requiret. Tum animæ vox concretum quid est, quod in conceptu suo & essentiam animæ, & proprietates eam consequentes, & actus, & omnia quæ in anima sunt, complectitur. Exprimi ergo debet distincte illud primum & radicale, in quo essentia animæ consistat, cuique reliqua insint. Eodem modo, sicut non sufficit dicere, subjectum figure esse corpus. Corpus enim ipsum concretum quid est, quod omnia, quæ in eo sunt, complectitur, & essentiam ejus, & proprietates eam consequentes, & figuram, sub qua existit, & reliqua. Monstrari ergo debet primum aliquod attributum, & quod reliquorum radix est, cuique omnia illa insint; quod sola deprehenderetur esse extensio. Ita ostendi oportet, quodnam in anima primum sit subjectum, cui cogitandi potentia ac facultas insit. quod non est cogitandi potentia (illa enim aut sola existere, aut sui ipsius subjectum esse nequit) sed cogitandi actus. Secus aut anima sine essentia debet concipi, aut si ea consistat in cogitandi potentia, illa in se ipsa erit, sine actu, adeoque mera potentia & relatio sine actu erit; aut aliquid corporeum illius actus erit; aut certe, quod nos volumus, in cogitandi actum omnia resolvi debent; à quo actu cogitandi potentia re ipsa non differt, uti mox ostendetur. Illum vero cogitandi actum cum adversarii necessarium negent

negent ad mentis essentiam concipiendam, sed abesse plane posse a-
 jant à potentia cogitandi, utique non rationis tantum discrimen erit
 inter actum & potentiam cogitandi, sed reale, adeoque in mera co-
 gitandi potentia natura mentis consistere non potest, sed necessario
 cogitandi actus ad illam constituendam requiritur.

XXXII. 11. Respondet, concidere hinc meam conclusionem, quod anima essentia sit actus spiritualis, b. e. cogitatio; que sit subjectum istius potentia: addideram ego, imo que ab illa non nisi ratione differt. Cum certe potentia omnis subjectum requirat, utique potentia cogitandi nullum aliud subjectum esse potest, nisi res actu cogitans, si-
 ve actus cogitativus: nisi ipse mavelit potentia spiritualis subjectum esse posse actum corporeum. Exclamat hic, tanquam super re mon-
 strifica, quasi ad senarum Philosophorum: *Audite, Philosophi! Actio est subjectum potentia; illa igitur & hac prior, ordine natura.* Si Philosophum se hic, ut profitetur, præstitisset, non certe hæc dixisset. Quid enim? an potentia spiritualis aliud esse potest subjectum, quam actio, vel actus, uti locutus ipse eram, & uti loquuntur scholæ, cum res spiri-
 tualis nihil aliud sit quam actus? Præcipue cum actus spiritualis ab illa potentia non nisi ratione differat, uti dixeram. Apparet id in angelis, in anima separata, quas creaturas semper actuosas & cogitantes ipse agnoscere debet: quodnam enim potentia, quæ in ipsis, est subjectum, nisi substantialis eorum actus? idem ergo de mente humana obtinet, quum unio cum corpore spiritualement ipsius naturam non aboleat. Potentia ergo omnis in mente nostra subjectum est perpetuus ipsius actus. Quia enim in præsens ago, inde in futurum dicor posse age-
 re: actus enim actui porro successurus est, & inde quod ratione ope-
 rationis præsentis dicitur actus, idem ratione futura concipitur ut potentia, seu facultas. Ita ergo sibi invicem succedunt actus, poten-
 tia, si-ve facultas, & habitus. Actus dicitur prout præsens est; poten-
 tia, si-ve facultas, prout actus ille concipitur tanquam futurus; habi-
 tus, prout actui, & per consequens potentia, addit quandam facili-
 tatem. Hactenus ergo, ne miretur, actio, si-ve actus, potentia *ordine natura prior est*; nimirum actio, vel actus prior, qua mens initio suæ
 existentia constituitur, quæque adeo potentiam ejus antecedit: cum
 cæteroque alii actus, vel actiones, sequentes, quatenus ex illa poten-
 tia fluere concipiuntur, illa etiam hactenus posteriores sint. Unde
 iterum patet, potentiam cogitandi, cum actu natura posterior sit,
 necessario subjectum requirere, adeoque animam mera cogitan-

di potentia circumscribi non posse, cum potentia illa actum, ex quo profluit, presupponat. Ille vero cum hoc neget, nolitque actionem esse subjectum potentia, sed potentiam ab actu semper velit diversam esse, & tamen mentis naturam mera cogitandi potentia absolvat, eo ipso in inextricabiles difficultates sese conjicit, cum potentia istius cogitandi, ab actu diversa, subjectum assignare teneatur; quod in æternum, nisi fallor, non est præstiturus.

XXXIII. 111. Cum stimulo desinit, & κατὰ τὸ βίαιον ita ratiocinatur. *Omnis potentia, uti inquit D. Opponens, supponit subjectum; da ergo subjectum potentia cogitandi. Retorquet. Omnis actio supponit subjectum; da ergo subjectum actionis cogitandi. Si regeat, actio hæc à subjecto non distinguitur, regeat & ego, potentia hæc à subjecto non distinguitur. Si instet, at omnis potentia est quid relativum ad suum subjectum, insto & ego; etiam omnis actio est relativum quid ad suum principium. Iam sumus ergo pares. Peracute. Experiamur breviter quid de hisce sit. Aut argumentatur ita D. Philosophus universaliter, aut particulariter. Si particulariter, nihil concludit, ut notum est: si universaliter, fallit ipsius propositio, quod omnis actio supponit subjectum, & quod omnis actio sit relativum quid ad suum principium. Apparet in Deo, qui est spiritus, & actus, uti loquuntur scholæ, purus, imo purissimus. An autem divina actio requirit subjectum, aliud nimirum quam attributionis, sive prædicationis, & relativum est ad suum principium, nimirum à sese distinctum? Absit; cum Deus sit actus purus, subjecto carens, sed qui ipsa ejus essentia est, & ipse principium omnium eorum, quæ à Deo proficiuntur. Et ita quoque cum omni spiritu res sese habet, quod nimirum operetur per suam essentiam, sive quod essentia ejus, quæ in actu substantiali consistit, sit immediatum principium operationum ejus. Cum enim essentia spirituum actu substantiali absolvatur, & nihil aliud in ea concipi possit, sequitur spiritum, adeoque mentem nostram, operari immediate, sive per suam essentiam. Quod longe magis verum est, quam quod apud Peripateticos accidentia sunt immediatum operandi principium. Multo magis enim substantia actuosa, qualis est spiritus, immediatum actionis sue principium esse potest. Ab illa enim immediate est omnis operatio, cogitatio, omnisque illius varietas ac diversitas: imo sicut ab illa est omnis actio, ita & actionis facilitas, sive habitus. Ita ut spiritus agens per suam potentiam, quæ idem est in ipso cum essentia, revera agat per essentiam suam: quod etiam locum habet,*

ubi agit per habitum. Ille enim cum actum sive potentiam tantum facili- ter, rursus eo recidit res, ut agat spiritus per essentiam suam. Materia autem cum per semet ipsam actuosa non sit, sed per motum, qui ab illius natura differt, per semet ipsam non agit: aliter vero spi- ritus, qui per essentiam suam actuosus est, imo cujus essentia in actuo- sitate consistit. Ita ut non absurdum sit, substantiam aliquam identifi- cari cum sua actione, sive actu & operatione, cogitatione nimirum substantiali, quæ revera est substantia cogitans ac operans. Ita ut omnes spiritus hac in re conveniant. Hoc tamen discrimen interce- dit inter spiritus creatos & increatum, quod hic omnia agat per su- am essentiam, tanquam per actum unicum, simplicem, immutabi- lem & non modificatum: spiritus vero creati agunt per essentiam suam, sed tanquam per actum non unicum, simplicem, immutabi- lem, sed successivum, modificabilem & variabilem: unde in illo- rum potentiis modo habitus insunt, quibus illorum actus fa- cilitantur, ut ita loqui liceat, modo non; qui plane à Deo absunt. Neque cogitet quis, causam cur Deus agat per essentiam suam, petendam esse ab infinita ejus perfectione, quæ cum spiritui creato desit, hinc quoque sequi, illum non agere per suam essentiam. Perfectio enim Dei non est causa cur Deus sit actus, agatque per es- sentiam, sed quod sit actus purus: quod autem actus sit & per es- sentiam agat, dependet ab ejus spiritualitate: quæ cum omni spiritui insit, hinc quoque necessum est, omnem spiritum, utpote actuosum, per ipsam suam essentiam agere. Ex quibus nunc clarum est, non omnem actum, nimirum in spiritibus, supponere subjectum, neq; re- lativum esse ad suum principium, tanquam à sese diversum, cum ipse actus sit spiritus essentia & ipsum operandi in eo principium: aliud ve- ro est de potentia, quæ concipi non potest sine subjecto & principio, utpote in mera relatione consistens. Adeo ut hic minime simus pa- res, sed maxime dispares. Hic tamen, ubi maxime illum labo- rare & nunquam mihi satisfacturum censeo, ille, qua est modestia & verecundia, me præclara illa compellatione, *ô bone!* alloqui digna- tur: quæ cujus sit apud *ἁγίων*, de quo in Evangelio, Matth. 5: 22. cujus præcepti Domini tui si memor fuisset, non hujus peccati se re- um fecisset. Lubet hæc illustrare verbis viri, ingenii, eruditionis & pietatis singularis; *D. Petri Poineti*, qui in Cogitationibus rationali- bus de Deo, anima & mente (qui liber postquam hæc scripta sunt in

lucem prodit) l. 2. c. 2. §. 3. ita loquitur: *Pari modo solvi potest tertia difficultas, qua mentis natura cogitatio ideo esse negabatur, quod hæc actio esset, non res agens. Nam (ne jam immoremur in eo quod non omnis cogitatio actio sit, sed sint etiam multe illic passiones) notandum est, vocem actionis etiam applicationem rei ad singulare aliquod objectum commuiter de signare, quo sensu dici nequit cogitationem late sumptam, ut mox monitum est, notantemque mentis naturam, esse actionem: cum potius sit, tum principium agens, tum etiam subiectum passiones admittens. Hoc cateroquin non impedit, quominus cogitatio, quatenus consideratur ut applicatio specialis ad aliquod objectum, actio sit vocanda: ac tum ea, ut visum, non est de essentia mentis sive cogitationis fundamentalis: non enim idcirco est in nobis perceptio seu conscientia, quia ad tale quid objectum est applicatio, sed contra. Igitur hoc sensu natura cogitationis non est actio. Caterum quemadmodum verba ex semetipsis valde sunt indifferentia, nihilque consideratu dignum præter voluntariam, qua eis assignatur, significationem obtinent, si quis præter usum communem velit cogitationem, ut ea hic asseritur esse mentis natura, actionem vocare; vocet quantum libuerit: at tum negandum est id, quod ita actionem appellabit, deponere aliam rem diversam, unde tanquam à principio actio ea emanare concipiatur.*

XXXIV. 17. *Subtilis illi videtur animæ delineatio, quod ejus essentia in cogitando consistat: non quod anima sit hæc vel illa cogitatio particularis, sed cogitatio generaliter (idea Platonica forte, ait) quæ in omni cogitandi actu manet, sive substantia cogitans. Sed si paulo subtiliori esse illi placuisset, vidisset hic ideam Platoniam nullo modo esse. Cogitatio nimirum prout animæ essentiam constituit, non est cogitatio hæc vel illa particularis, quæ animæ modus est, sed substantialis illa cogitatio, quæ in omni cogitatione est, quæque nexum facit omnis cogitationis particularis. Quæ cogitationes particulares non sunt ipsa animæ essentia, sed determinationes dumtaxat sunt substantialis illius cogitationis, quæ in omnibus cogitationibus particularibus manet, sive actus illius substantialis, in quo animæ essentia consistit. Ita ut non tam in cogitatione, quam in cogitando, ut ita dicam, essentia animæ consistat. Hæcne idea Platonica est? Ex. Gr. In corpore perit hæc & illa ejus figura, sive extensio particularis, & mutatur perpetuo; manet tamen in eo semper extensio: non quasi ideo maneret tantum extensionis idea Platonica, aut extensio generalis sine particulari. Ita quoque mutantur hæc & illæ cogitationes in anima, manet vero semper cogitatio in genere considerata, sive potius*

tius cogitatio indefinita, in qua natura spiritus consistit quæ: cogitatio in genere, sive indefinite ita considerata sub omnibus cogitandi formis, ut extensio in genere sive indefinita concepta sub particularibus extensionis modis, plane aliud est quam cogitatio aut extensio generica, sive communis, hoc est, quam idea Platonica. Manet ergo, mentis humanæ essentiam consistere in cogitatione substantiali, non vero substantiam ejus priorem concipi debere ante omnem cogitationem. Hoc enim fieri nequit. Qui enim substantiam mentis ante omnem cogitationem percipit, deprehendet, se loco spiritus, subtile corpus concipere. Tum nec cogitare hoc aut illud particulatim, locum haberet in mente, nisi illius essentia consisteret in substantiali cogitatione. Cogitare enim vires materiæ superat, adeoque necessario a spiritu, cujus essentiam constituit, provenire debet. Et sic mens non est prior omni cogitatione, quamvis prior sit illis omnibus, quæ primam cogitationem sequuntur: quemadmodum corpus, sive res extensa, non est prius omni extensione, licet prior sit omni particulari extensionis modo, qui primigeniam illius extensionem & constitutionem sequitur. Ut ergo recte Cartesius in notis ad programma loquitur, in mente *solum cogitationem, cum variis cogitationum modis agnoscimus*. Hæc tamen omnia pro nugis illi habere lubet, non aliter ac si ipse, uti ait, animam definiisset, quod ejus *essentia in cogitandi potentia consistat: non quod anima sit hac vel illa potentia cogitandi particulatim, sed potentia cogitandi generaliter, quæ in omni cogitandi potentia manet, sive substantia potens cogitare*. Quam vere ille ita nugaretur, hæctenus ostensum est, neque hæctenus ad illud responsum. An autem ita revera animam non definiat, ipse viderit, qui nihil in ea nisi cogitandi potentiam relinquit, quæ certe non particularis, sed generalis sive indefinita cogitandi potentia esse deberet: nisi mavelit, ut loqui eum audio, ratiocinandi potentiam loco cogitandi potentiæ substituere. Quæ ego adhuc minus capio. Ratiocinari enim lato ambitu acceptū, idem est ac cogitare, seu ratione uti: stricte vero acceptum specialem cogitandi modum dicit, nimirum quo ex noto ignotum inferitur. Cur autem anima à speciali cogitandi, h. e. ratiocinandi potentia describi magis debeat, quam à generali cogitandi potentia, siquidem per potentiam describenda sit, divinet qui potest. Excellentioris genii sunt quæ habet doctissimus D. Poiret in Cogitationibus rationalibus de Deo, anima, & malo, ubi lib. 2. Cap. 2. §. 2. ita loquitur. *Quod secundo loco est oppositum, ab ambiguo vocis cogitationis.*

gitationis sensu, qui modo generalior, modo specialior est, ortum ducit. Et enim si ea voce variam perceptionis nostræ ad varia objecta, puta modo ad corporea, modo ad spiritualia, ad terram, ad cælum, ad Deum, ad nos ipsos, applicationem intelligere velimus, tunc quidem multas cogitationes, easque interruptas, in qualibet mente esse verum est: at hoc sensu nequaquam profutum est mentis naturam cogitationem esse: neque enim est de ejus essentia in genere & confusius spectata, ut certo alicui objecto, percipiendo præ alio, applicetur, et si illa, cum natura sit finita, & omnia simul percipere impotentis, necessario applicetur alicui ex omnibus illis, imo determinatius (quod ad formam specialiore[m] infra referemus) in certum anum præ aliis tendat. Quapropter ut per vocem cogitationis mentis natura non ambigue notetur, intelligenda est cogitatio, ut limitata quidem, quia omnia simul percipere non potest; at non ut determinata ad certum quid, quia nullum habet in quovis actu, ut res simpliciter conscia, cum ullo objecto specialiori, imo ne quidem secum, quatenus in se ipsam reflectere posset, necessarium nexum. Et hoc sensu cogitatio generalius quid est quam priori, & unica in mente dici debet, est enim perceptio intima eorum, quæcumque ea sint, quæ in illa sunt: nam ut objecta diversa sunt, ut etiam diversimoda percipiuntur applicatione, ad hoc unum tamen redeunt, quod sint perceptio, hoc est, cogitatio una, diversis modis variata. Res simili persacile comprehendetur, nempe certum, exempli gratia, cere frustulum quam plurimis figuris variari potest, naturam autem suam unam idcirco mutare dici non potest: fiat ex triangulari rotundum, quod ratum, aut interno calore aliam quamlibet assumat figuram, eadem natura tamen permanet ac persistit. Eadem prorsus ratione una fixa manet mentis natura cogitatio, diversitate objectorum, & applicatione sui ad ea subinde mutabilis.

XXXV. Ita argumentum nostrum pro perpetua mentis humanæ actuositate vindicavimus. Quibus licet possemus acquiescere, lubet tamen in honorem veritatis alia quædam argumenta priori illi nostro, quod hactenus asseruimus, superaddere; quæ desumemus è triplici potissimum capite. 1. ex natura actus & potentia. 1. ex natura mentis quatenus est spiritus. 1. ex ejus unionem cum corpore. I. Notissimum est natura, nullum effectum superare suam causam, neque plus esse in effectu, quam in causa. In mente autem nostra notum est, si non semper, plerumque tamen esse & ab ea profluere actuales cogitationes. Jam vero ulterius notum est, illud quod actu est, plus esse, quam quod potentia duntaxat est, cum, ut antea observavimus, esse potentiale proprie nihil sit. Cum vero mentem duntaxat definiant aliter sentientes cogitandi potentia; dicant mihi ve-

lim,

sim; quomodo mens, quæ cogitandi potentia duntaxat est, actum cogitandi producat? an potentia mera cogitandi producat cogitandi actum, cum actus ille potentia major sit, adeoque illius vires superet, ut si à potentia mera producendus sit, hætenus à nihilo sit? Ostendant ergo, à quo principio actualis cogitatio in mente profluat. Non à nihilo, ut notum: non à solo Deo immediate, anima enim inter causas secundas est principium suarum actionum: non à corpore; illud enim principium cogitandi non est: non à mera cogitandi potentia, illa enim actum producere non potest, contradictorium enim est meram potentiam actuare aliquid, secundum jam dicta. Superest ergo solus cogitandi actus, sive substantia cogitativa actuosa, à qua omnes cogitandi actus proveniant.

XXXVI. 11. Hoc argumentum confirmemus alio ad hominem dicto, uti loquuntur. 1. Secundum Aristotelem, cujus principia nunc Philosopho nostro, cæteroquin, ut videri vult, Eclectico, arident, materia & forma idem habentur & unum quodammodo sunt, hoc discrimine duntaxat, quod materia potentia sit, forma actu. Metaphys. l. 8. c. 6. Inde materiæ nullus tribuitur actus, nisi entitativus duntaxat, qua solummodo existat. Optem ergo doceri, quomodo mens humana, quæ forma hominis à nostris adversariis esse supponitur, mera sit cogitandi potentia, & non actus. Debet ergo ipsa esse actu, corpus vero humanum potentia illius ratione. Actus autem formalis, sive qualis forma est, non tantum entitativus esse debet, ille enim convenit quoque materiæ, multo magis corpori: ergo operativus h. e. cogitativus quoque sit necesse est. Quod probandum erat. 11. Idem quoque ex iisdem fundamentis asseritur, quatenus mens humana habetur pro anima corporis humani & vitæ animalis principio. Anima enim omnis, uti notum ex Aristotelicis principiis, est actus primus corporis organici, potentia vitam habentis. Aristot. lib. 2. de anima Cap. 1. Mens ergo actus est corporis humani: non vero entitativus tantum, talis enim actus ipsum quoque corpus est: ergo alterius & superioris generis, operativus nimirum, ut volumus. Hoc nisi admittant, mens humana spiritus quidam informis, ut ita dicam, erit, certe qui formæ animæque officium corpori nullo modo, ut supponitur, exhibere poterit. Actuare enim non poterit, sive corpus, sive hominem, quocunque modo illam formam ac animam hominis esse concipias, nisi cogitando. Quomodo vero illud efficiet, cum ipsa non cogitandi sit actus, sed potentia duntaxat.

taxat, aliunde actuanda? 111. Aliud argumentum ejusdem generis adjiciam. In schola Peripatetica, quam sequitur hic D. Opponens, potentia sunt qualitates, præcipue potentia operandi: qualis operatio est cogitare. Animæ vero humanæ essentia, juxta nostros, consistit in potentia cogitandi. Ergo in qualitate. Vide quo essentia mentis humanæ apud hosce Philosophos, si scholæ Peripateticæ principiis convenienter loqui velint, non recidat. Quid magis inauditum iterum & novum, & quis ita unquam instituit, nisi illos excipias, quibus mens est modus corporis? qui quantopere à qualitate differat, me subtiliores viderint. Et ne hæc nostras duntaxat conjecturas quis esse putet, præterquam quod ex Tileno id superius §. xxxi. probavimus, vide ipsum Antagonistam nostrum in Logica compendiosa, parte 1. ubi, cum §. 3. num. 2. categorias recensuisset, dixissetque harum *unam esse substantiarum, novem accidentium, quæ sunt, quantitas, qualitas, &c. subjungit s. 5. qualitatem; cujus quatuor vulgo statui dicit classes* (nec illas ullo modo improbat) *potentiam naturalem &c. hujus autem exemplum dat potentiam ratiocinandi, in spiritu.* Potentia ratiocinandi ergo (hoc enim vocabulo uti solet loco potentia cogitandi) OppONENTI nostro est qualitas, est accidens: & tamen in annexo §. 3. num. 1x. diferte negat, *se statuere potentiam eam* (cogitandi, ut ego dixeram, ratiocinandi, ut ipse diceret) *ab anima essentia distinctam.* Spero mentem ejus saniozem esse ac verba quæ adhibuit, quæ tamen diferta & plana sunt. Animæ ergo essentia, cum à cogitandi potentia non sit distincta, qualitas erit, & accidens. Da rimam evasionis. Hoc modo contra Novatores certandum est. Horreo hæc legens vidensque, & mecum horriturum credo omnem lectorem, cui gutta melioris sanguinis sub læva papilla salit. 1v. Accedat hisce denique, quod nullus omnino habitus sine actu concipi possit, ut superius ostensum est, & res ipsa docet. Facilitas enim ad agendum, qui est habitus, actum omnino præsupponit. Quæ autem agendi facilitas in mente, ubi nullus actus est, neque in illo statu mentis infantili, sive intra uterum maternum, sive extra eum agat, esse potest ubi omni cogitatione caret, ut ipsi opinantur? Concipe ergo habitum labis congenitæ in mente, quod ipsi volunt, & dic nihilominus, illam esse meram cogitandi potentiam, in qua nullus est cogitandi actus, nedum habitus, & ostende modum quo hæc duo secum convenire queant.

XXXVII. 111. Ascendamus ulterius, & argumentemur ex ipsa veritate

ritate & animæ natura, five eam consideremus in sua natura separatim, five prout unita est corpori. In sese separatim considerata mens, sicut tota natura diversa est ab extensione, imo illi opposita & contraria, ita ut distincte & complete, five quantum sufficit ut habeatur pro re completa, intelligi possit, sine omni extensione, & vicissim; ita certum est, nihil relinqui quod ad naturam ejus pertineat, quam cogitare, quemadmodum nihil superest, quod naturam corporis constituat, nisi extensum esse. Sicuti autem corpus ut tale concipi non potest, nisi supponatur actu extensum esse, ita & mens concipi non potest nisi actu cogitans. Modi enim arguunt naturam suam substantiæ. Extensionis modi arguunt extensionem sic actu modificatam, sine quibus modis extensio existere non posset. Ita & cogitationis modi, sine quibus substantia cogitans actu non existit, arguunt illam actu cogitare. Ne quis enim opinetur, sufficere cogitationem potentialem, obstat quod omne quod existit, actu debeat res quædam esse, non vero potentia duntaxat; quod enim potentia duntaxat est, re ipsa, ut diximus, nihil est. Mens ergo, si existat, actu cogitare debet. Cogitandi enim mera potentia nihil actuale ponit in genere cogitationis, quam tamen solam ad mentis naturam requiri ostendimus; adeo ut, si existere debeat qua mens, certe actualis cogitatio ad ejus actualem existentiam requiratur. Secus dabitur actus illius entitativus, qui natura & essentia specifica careat: mera enim potentia actualem nullam essentiam constituit. Consentit hæc & efficaciter hæc proponit doctiss. Poiretus Cogit. rational. l. 2. c. 3. §. 5. Certum est, inquit, *Mentis rem five substantiam, five naturam, non esse cogitationem, si vel per momentum mens sine cogitatione existit. Sed negamus mentem à quo est creata unquam fuisse non cogitantem; etenim cum non sit nihil, cogitationem si tollas, nil superest quod de ea affirmes; adeoque hoc ipso eam in nihilum redigis. Quid enim cogitatione sublata restat quod menti assignes, imprimis tanquam ejus essentiam? Facultas cogitandi, dices. Bene, si per facultatem illam intelligas potentiam determinanda cogitationis existentis ad varia objecta: sed hoc ipsum dicit cogitationem actu esse, quod enim non est, determinari nequit à se aut ab alio. Et si eo velis mentem cogitatione actuali destitui, posse vero certo tempore, aliquave occasione eam recuperare, in significancia loqueris. Nam quodlibet existens aliquid actu possidet, aut ipsum est nihil: nec satis est potentia possidere, cum illud nil re ipsa possideat, quod sola potentia, qua actum excludit, aliquid possidere dicitur. Asserere vero mentem actu possidere ipsam cogitandi facultatem, idem esset ac si de corpore affirmare-*

zur, id extensionis facultate, non autem extensione ipsa esse præditum. Quippe notandum est omnem facultatem supponere aliquid reale & existens actu, in quo illa resideat, nisi libeat ipsi nihilo facultates tribuere: & quid aliud est facultas, si in re ipsa extra conceptum spectetur, nisi ipsa res variabilis? quid est in corpore facultas recipiendi figuras, nisi ipsa extensio, quatenus varie terminari apta est? quid facultas cogitandi, nisi ipsa cogitatio, quatenus ad varia objecta, & variis modis, potest applicari? An aliud in re ipsa concipi potest? aut illud si concipias, esset us verbis qua aliquid certi aut clari significent: certum enim est nil diversi sine nugis allegari posse.

XXXVIII. xv. Idem quoque ex vita mentis humanæ arguitur. Mittamus nunc ineptam quæstionem, an vita mentis & corporis eadem sit, cum utraque illa vita toto cælo distet. Hoc certissimum, mentem vivere, & quidem quatenus mens sive spiritus est, vitam spiritualem, qua à brutis aliisque rebus corporeis differt. Vita autem omnis in actu, sive actuacione, ita nunc loquamur, ex principio interno proveniente, consistere creditur. Ita vita plantarum describitur actu, sive motu succi alimentarii, vita bestiarum actu, sive motu partis sanguinis purissimi, vita mentis & spiritus actu cogitandi. Neque aliter vita quam per actum concipi potest. Quod vel pueris notum, qui rem moveri videntes, nec principium motus illius animadvertentes, illam vivere clamant. Ita quo major in re aliqua motus, actus, aut actuositas, ut E. G. in pueris præ senibus, eo major ipsis tribuitur vita. In vita ergo omni semper actus aut motus est. Jam vero nihil æque vivit quam spiritus, qui proprie principium motus, sive potius actuacionis, in se ipso habet, & ex sese actuosus est; quod nulli corpori convenit, licet ex præjudicii aliter opinemur. Non potest ergo à spiritu tolli cogitatio, quæ illius actus & vita est, nisi animæ vitam extinctam & abolitam velimus. Quod argumentum pariter procedit ex Peripateticorum hypothese, qui vitam quoque non in sola actuandi semetipsum potentia, sed in ipsa actuacione posuere. Ita enim *Aristoteles* ipse vitam actione definit, dicens lib. 2. de anim. c. 1. §. 3. ζῶν ἢ λέγομεν τὴν δι' αὐτῆς τροφὴν π, καὶ αὐξήσιν, καὶ φθίσιν. Vitam autem dicimus, qua per ipsum fit nutritionem, augmentationem & diminutionem. Ita & solidissimus Theologus *Ioh. Messtrezatus* Sermone 1. in 1. Epist. *Johannis*: Sed quid est vita? Est principium internum se movendi & agendi & fruendi bonis natura sua convenientibus. Dicimus enim creaturam habere vitam, quatenus se movet; quando vero non amplius motum habet ex se ipsa & non amplius frui potest ullo bono, mortu-

am illam dicimus. quid clarius? Ita autem vitam animæ attribuit Aristoteles, quando ipsam *εντελεχειαν* appellat. Latini *actum* dicunt. v. lib. 2. de anima c. 1. & Conimbric. ibid. quaest. 1. art. 5. Ita præclare Augustinus utramque hominis vitam, corporis nimirum & mentis distinguit, & hanc insuper in perpetua actione consistere testatur, Lib. 10. de Trinitate cap. 3. ubi de mente humana loquens, dicit: *Quid ejus ei tam notum est quam se vivere? non potest autem mens esse & non vivere sicut mens tota est, sic tota vivit, novit autem vivere se.* Et deinceps: *Ergo quoniam manifestum est. esse te, nec tibi aliter manifestum esset, nisi viveres, id quoque manifestum est te vivere; intelligis ista duo esse verissima?* Et aliter: *Sic ergo se esse & vivere scit: quomodo est & vivit intelligentia.* Alia ejus dicta insuper citat præstantiss. Forgeus, quæ brevitatæ causâ omittimus. Oblignabimus hæc eximiis verbis Doctiss. Poineti, Cogit. rational. l. 3. c. 2. §. 1. *Alias vocis hujus, vita nempe, significaciones, præsertim quæ in rebus corporeis obtinent, relinquo: nec jam ad illam nobilissimam attendo, quæ est, cum cogitatio mea ad gradum perfectionis suæ summum adducetur: sed de illa ago, quæ menti est naturalis, nec aliud per eam video posse designari, quam cogitationem, sive, actu esse consciunt, ad quam cætera quæ illa carent si comparentur, mortua dici possunt. Hinc de eo quod supra adduxi, nempe mentem semper cogitare, magis magisque persuadeor: nam cum mentis natura vivens sit, ergo natura sua est actualiter agens, (latiori sensu, qui passionem vividam includit) cum viventem esse, sit agere, & vita non sit FACULTAS, sed ACTUS. Quid autem est, præterquam cogitare, ob quod agere dici possit? Ad facultatem quod attinet, quod sola facultate sive potentia vivit, id actu mortuum est, nec vivens dicitur: neque etiam facultas pro vita sumi potest, nec distingui à mente, quatenus hæc est & existit, nisi mentem fatearis rem esse in se mortuam & brutam. Quæ de animalculorum quorundam vita sopita allegari possent, ad hanc rem nihil attinent.*

XXXIX. v. Accedit hisce, quod si mentis, omnisque adeo spiritus, naturam alia in re quam in cogitatione actuali colloces, & loco ejus cogitandi duntaxat potentiam relinquas, ita ut omnis omnino cogitatio ab anima abesse possit, revera animæ vitam tollas, eamque brutam quasi & omni vitam cassam, adeoque mortuam reddas, quin & revera aboleas. Absit enim ut vita illa spiritalis, quæ spirituum est & in cogitando consistit, eadem sit cum vita animali & corporis, quæ sanguinis spirituumque figura & motu perficitur. Contra vita spiritalis, omnisque intellectus sine cogitatione concipi non

potest : separa ergo ab animâ omnem cogitationem , & quid quæso vitæ, imo quid substantiæ, in illa superstes erit ? Plane ac si à corpore removerem omnem figurâ & extensionem, & meram potentiam ad extensionem in eo relinquerem , an non eo ipso ipsa corporis essentia tolleretur , cum in corpore nihil aliud concipiam quam actualem extensionem ; quemadmodum ab altera parte in spiritu actualem cogitationem, & nihil ultra, concipio ? Illa porro omnis cogitationis actualis cessatio & abolitio in mente, aut ab ipsa proveniet, aut à corpore. Si à mente, fiet illud aut defectu potentiæ cogitandi, aut voluntatis ipsius. Non potentiæ, illa enim ipsi denegari non potest, cum ipsa definiatur cogitandi potentia : non voluntatis , eo ipso enim dum à cogitando cessare vellet, jam cogitaret : quam cogitationem abolere non posset , nisi per novam cogitationem , & ita processus in infinitum erit , & mens dum à cogitando cessare volet, in æternum cogitabit. Non enim simplex cogitationis cessatio , sine voluntatis novo actu concipi potest , cum sic mansura sit prior cogitatio , quæ novo cogitandi actu discussa non est. Unde obiter quoque videre est, quomodo mens ex quo semel cogitare cœpit , in æternum cogitare perseveret, adeoque cogitandi actus , cum illo sibi succedentium cogitationum nexu , ipsi essentialis sit. Vide de hisce *Forgeum* de Spiritu hominis Cap. 6. Si vero à corpore proveniat quod mens, sive in infante, dum in utero hæret, sive in adultiore homine, omni omnino cogitatione privari possit , uti volunt ; quis non ipsam mentis naturam & essentiam à corpore dependere credat, cum per illud stet, quo minus illud quod menti essenziale est , illi adsit aut desit ? Quod si fieri possit , quid proclivius est inde conceptu , quam mentem esse modum corporis, quæ à corpore dependeat, illiq; innixa sit, imo illi inhæreat ? ita ut illa cogitandi potentia , cum actum perpetuum cogitandi non habeat sibi substratum, substratum sibi habeat corpus, cui insit, & à quo dependeat ut existat nec ne , adeoque cujus modus sit. An hæc cum intricata illa & incomprehensibili philosophatione non melius conveniant , quam fingere potentiam cogitandi sine subjecto omni (neque enim illud dare potuerunt) iudicet quivis , cui pepo non est cordis loco. Hac autem ratione de mentis à corpore reali distinctione , adeoque de ejus veritate actum esset. Quæ inferna opinio, religionis omnis certissima pestis ac exitium, quantum ex confusis hisce conceptibus præsidium hauriat , videre quivis, nisi qui blennus est, poterit.

XL. Ab alia parte cum bestiis tribuatur anima cognoscens & percipiens.

93

cipiens, quæ tertia sit substantia, à corpore æque ac mente nostra distincta, nulla est ratio cur non illa simul immortalis sit, æque ac mens nostra, quæ vera inde immortalis est. Nulla enim alia ratio, nullum iudicium est, cur res una ab alia distincta sit, adeoque separatim existere possit, quam quod toto genere ab ea differat, & in illius conceptu ac natura non involvatur. Nulla vero major essentiæ distantia est, quam extensum esse & cogitare, quæ non tantum à se invicem præcidi, sed & revera negari possunt. Quod nullum ex adversariis inficiaturum credo. Bestius vero si conveniat perceptio, certe etiam iis conveniet cogitatio: quid enim est percipere, nisi cogitare, sive illud per sensus fiat, sive pura intellectione? cujus rei quisque sibi testis est, se æque cogitare, sive mente quid ex domestica penu percipiat, sive per sensus illud hauriat: eademque erit brutorum ratio, si in sensu illorum ultra corporeum motum adfit perceptio: illa enim sine cogitatione concipi non potest, cum substantiæ rerum sint indivisibiles, & perceptio aliter concipi non possit: ita ut graduum forte hic aliquod discrimen esse queat, nullum vero ipsius speciei. Adeoque brutorum animæ ita percipientes & à motu corporeo distinctæ (præter motum enim organorum, perceptionem in ipsis esse volunt) à motu corporeo non dependebunt, sed illo cessante nihilo minus superstites erunt: quod negari nullo modo potest, cum illorum animam substantiam tertiam esse nostri velint. Quod autem tertium est, alterius generis & realiter à corpore distinctum, id certe ab eo separari potest, adeoque seorsim existere, & ita natura sua immortale erit. Non sine admiratione, ut omnia ferme, lego D. Opponentem in contrarium, ut probet substantia à materia distincta interitum à dissolutione totius absolute pendere posse, adducere Cartesium in respon. secund. §. 7. ubi Philosophus diserte probat ex distinctione mentis à corpore, mentem, quantum ex naturali philosophia cognosci potest, esse immortalem: sed si de absoluta Dei potestate queratur, an forte decreverit ut humana anima usque temporibus esse desinant quibus corpora quæ illis adjunxit destruantur; solus est Dei, inquit, respondere. Cumque jam ipse nobis revelaverit id non futurum, nulla plane vel minima est occasio dubitandi. Ex quibus sequitur, juxta Cartesium, supposito brutorum animam esse substantiam tertiam, illam, quantum ex naturali philosophia cognosci potest, esse immortalem. Cum enim destructio corporis brutorum non involvat annihilationem animæ ipsorum, substantiæ, ut supponitur, à corpore eorum realiter diversæ, non putandum est,

illam quoque desinere, nisi certissimis experimentis & rationibus id constet: quæ cum deficient, illam perennare credendum est. Hæc Cartesii in hisce mens & rationis ipsius vis est: & tamen contrarium ex hisce verbis Opponens noster elicere conatur. Ut vel hinc appareat, qua fide aut judicio Antagonistæ hi Cartesium citare soleant, quoties tam inclementer in eum declamant, & opiniones ejus tam violenter detorquent & mundo deridendas vel detestandas propinant. Hoc autem quod brutorum anima *natura sua immortalis* sit, æque ac mens humana (sicuti hisce vocibus usus eram, de illius immortalitate loquens) adeo ut non nisi per singularem voluntatem Dei annihilari possit, cujus annihilationis nullum in natura est exemplum, adeo absurdum & periculosum est, ut ad illud contemiscam, & mirari satis non queam, aut non videri ab adversariis, hoc ex illa hypothese de substantia tertia, quam ponunt inter spiritum & corpus mediam esse posse, imo esse, immediate sequi, aut si videant, illud nihilominus ab illis statui. Et hæc, ut hic id nunc obiter dicam, vera erat causa, cur juvene illo tam crude asserente, dari posse substantiam tertiam inter spiritum & corpora, imo dari illam in brutis reapse, horruerim, & heterodoxum illud judicaverim, quod testimonio condecorare non poteram, cum immediate, ut alia mittam, inde sequatur animarum brutorum immortalitas; sicut ex altera parte, separata à mente omni cogitatione, ejus mortalitas sive interitus ponitur. Quæ an in Theologo toleranda sint, quivis judicet. Chalibeum est acumen, quod velit *brutorum animam à sanguine distingui, cum Deut. 12:23, metonymica tantum sit locutio, ut docetur Levit. 17:11. nisi sanguis sit in sanguine.* Sed cum bestiarum anima consistat in artificiosa dispositione partium corporearum, sanguinis nimirum & spirituum, sive in motu partis sanguinis purissimæ, quemadmodum plantarum vita consistit in motu succi alimentarii, nulla omnino est contradictio, si sacra pagina uno loco testetur, *sanguinem ipsum esse animam*, & alio loco *animam carnis*, nimirum brutorum, *in sanguine ipsam esse*: cum enim in illo sanguinis purissimi & spirituum motu anima corporea consistat, certe sanguis ipse est anima; & cum ille purissimus sanguis in reliqua sanguinis massa contineatur, hæcenus etiam propria locutione, sanguis in sanguine est, purissimus ille in reliquo: licet cæteroquin idem sit, sive brutorum anima sanguis illorum esse dicatur, sive in sanguine illorum, cum res eodem redeat, quod nimirum anima & vita illorum in motu sanguinis

nis consistat, nullo vero modo ut substantia tertia concipienda sit. Et hæc obiter ad consecrarium, quod de anima brutorum ex illorum inauditis dictis elicueram. Cum enim D. Opponens argumentum illud de brutorum anima declinet, ablegans me ad suas de hac re disputationes, mihi non lectas, ulterius mihi id prosequi non lubet: nedum, cum ipse nihil probet, imo vix respondeat, ulterius probare lubet quinque quas proponit probandas assertiones, quibus tanquam totidem questionum & erotematum machinis murum sibi objectum quatere nititur; quanquam non leviter plerasque earum, si non omnes, ex hactenus dictis probatas censeam.

XLI. vi. Aliud argumentum dabit collatio naturæ mentis, ita in sese considerata, cum Angelis, ad quos proxime accedit. Notum est Angelos semper actu intelligere. Observatu digna hic sunt verba Thomæ in Summa part. 1. q. 79. art. 10. ubi refert, *in quibusdam libris de Arabico translatis, substantias separatas, quas nos Angelos dicimus, Intelligentias vocari: forte propter hoc, quod hujusmodi substantia semper actu intelligunt.* Jam vero notum est, Angelos & mentes humanas, quod ad intimam essentiam (qualecunque sit inter illa duo cæteroquin discrimen) ejusdem esse attributi, nimirum quod sint res cogitantes; ut apparet in anima separata, quæ instar Angeli subsistit, nisi quod externam relationem, & denominationem habeat ad corpus & à corpore, cui unita fuit, cuique rursus unietur. hoc vero in intrinseca illius essentia nihil mutat. Dent ergo, qui aliter sentiunt, causam, cur Angelus semper actu intelligat, anima separata semper actu intelligat, sola vero anima corpori unita non semper actu intelligat? Hæc mutatio necessario à corpore provenire debet. At vero impossibile est, corpus, rem menti extrinsecam, essentiam illius, quæ in cogitando consistit, tollere posse, manente ipsa. Actu ergo intelligit anima semper dum est, sive separatam, sive in corpore existens, quamcunque mutationem, aut etiam remoram, cogitationibus illius inferat & injiciat corpus. De hisce porro agemus inferius §. XLIX.

XLII. vii. Quin etiam huc facit mentis humanæ cum ipso Deo Opt. Max. collatio. Ego enim non mirari non possum, quibusdam actualem cogitationem in mente displicere, cum planum sit ipsam Dei essentiam non aliter concipi posse. Recte D. Amesius Medull. l. 1. c. 4. §. 35. *Actio vitalis Dei est ipsius essentia.* Potest ergo dari actio & cogitatio substantialis. In Deo enim cogitatio accidentaliter locum non habet, nedum ut illa Dei essentiam constituat. Cur non ergo illud in spiritu

spiritu omni & mente humana locum habeat, quæ ad Dei imaginem creata est, quæque Deum maxime refert, & proxime ad ipsum accedit? An vero eripienda est Deo vis creandi substantias nobilissimas ipsique simillimas, actus nimirum substantiales, sicut ipse actus purus est? Actum enim merum substantiam constituere posse in Deo Opt. Max. manifestum est. In creatis spiritibus, quæ illorum est imperfectio; actus ille non purus est, utpote multum potentia omnigenæ admixtum habens, hoc tamen non tollit quin maneat actus substantialis.

XLIII. v. 1. Denique ut in nos ipsos descendamus, quid ipsi aliud in nobisprehendimus? an aliud percipimus, aliud in nobis animadvertimus, quam actum, aut potentiam talem, quæ ex actu nascitur & ad actum refertur? quid aliudprehendimus in nobis, ubi sentimus, ubi intelligimus, ubi volumus; ubi corpus nostrum impellimus, aut ab eo vicissim impellimur ac patimur? Cur ergo aliud in anima concipimus? Et frustra quis dicat, aliud quid insuper esse in mente nostra, præter substantialem illum cogitandi actum, quod essentialis ejus fundum constituat, sed nobis incognitum. Cum enim ad animæ essentialiam, oppositè ad corpus, cogitatio unice faciat (missum nunc faciamus, an actualis, an potentialis) & illa in eo consistat, quod cogitationis nostræ nobis sumus conscii; quæso, quomodo concipi potest, mentem quæ sui ipsius sibi est conscia, sibi conscientiam non esse illius quod in ipsa maxime essentialis est, quale quid hic supponitur, cum nulla omnino in mente nostra sit facultas, nullus actus, quin illius sibi conscia sit, ubi eam habet aut exercet? Ita enim recte *Cartesius* in quartis responsionibus hæc distindit: *Notandum est actuum quidem, sive operationum nostræ mentis nos semper actu conscios esse, facultatum, sive potentialium non semper, nisi potentia; ita scilicet ut cum ad utendum aliqua facultate nos accingimus, statim, si facultas illa sit in mente, fiat ejus actu conscii, atque ideo negare possumus esse in mente, si ejus conscii fieri nequeamus.* Nunquam ergo mens sibi conscia erit illius suæ essentialis naturæ, à qua omnes ipsius operationes profluunt, quarum sibi est conscia, quæque adeo citra conscientiam ab illo interiori ejus principio promanare non possunt? illud principium jugiter in opus deducet omnes mentis facultates, adeoque maxime operativum erit, & tamen minime homini cognitum? Quanto rectius illud Pauli huc quadrabit 1. Cor. 2: 11. *Quis hominum novit illa que sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est?* quod & illustrat à *spiritu Dei, qui solus novit illa que Dei sunt.* Exigua autem est hæc notitia, si hominis spiritus

non noverit illud quod maximum in ipso est, propriam scilicet essentiam suam. Sed ita consequi necesse est apud eos, quibus illud placet, corpus omne notius esse spiritu : cum tamen spiritus intime sibi sit concius suarum actionum & potentiarum ; qui etiam nullum corpus cognoscere potest, quin eo ipso se ipse cognoscat multo magis. Sed demus Deum intimam mentis essentiam ita abdidisse in ea, ut ipsi non sit obvia, ipsaque sua ipsius essentiae sit ignara, hoc saltem in genere cognosci potest, illud occultum non esse corporeum quid, sed spirituale : & rursus, cum in omni spiritali nihil deprehendamus quam cogitationem, ad illam devolvemur : illaque adeo vel potentialis erit, vel actualis cogitatio. Et ita redibit dilemma bis jam à me propositum, at cui ne semel satisfactum est, imo quod in Annexo D. Opponentis vix, nisi ex parte tantum, repetitum est, nedum ut illi satisfaceret. Verum in hisce fallimur falsis praëjudiciis. Sicut multa nobis videmur cognoscere quae revera non cognoscimus, ita ab alia parte quaedam nobis videntur incomprehensibilia, quae jam revera cognoscimus, aut cognoscere saltem possumus. Inter quae etiam est ipsa mentis natura. quam per scholarum placita & notiones secundas ita nobismet proponimus, ut veram illius naturam & notionem primam ignorare nobis videamur : cum tamen quisque, qui in semet ipsum descendit, & attente mentem suam considerat, naturam & essentiam ejus qualis in sese ipsa est (obscurius enim est, quomodo corpori unita & quasi mixta sit) ex semet ipso optime discere & haurire possit. Mens enim nihil omnino in rebus aliis extra sese cognoscit, quin eo ipso semetipsam multo magis cognoscat, uti egregie illud ostendit *Cartesius* in Responsonibus quintis, exemplo cereae cognitae ; unde clare colligi docet, *nullius rei tot attributa cognosci, quam nostra mentis, quia quotcumque cognoscuntur in qualibet aliare, tot etiam numerari possunt in mente, ex eo quod illa cognoscat, atque ideo ejus natura omnium est notissima.* Hoc ipsum quoque planissime asserit, citante *Forgeo*, *Augustinus*, libro de spiritu & anima, hisce verbis : *Mens ergo cui nihil seipsa praesentius est, interiori, non simulata, sed vera praesentia videt se in se ; Nihil enim tam novit mens quam id quod sibi praesto est ; nec magis menti quicquam praesto est, quam ipsa sibi ; Nam cognoscit se vivere, se meminisse, se intelligere, se velle, cogitare, scire, judicare ; haec omnia novit in se, nec imaginatur, quasi extra se illa aliquo sensu corporis tetigerit, sicut corporalia quaeque tanguntur, ex quorum cogitationibus nihil sibi affingat, ut tale aliquid sese putet. Quicquid ei de se remanet, hoc solum ipsa est, nihil enim*

enim tam in mente est, quam ipsa mens, nec quicquam sic mentem novit, quemadmodum mens. Cum enim querit mens quid sit mens, profecto novit quod ipsa sit mens qua se ipsam querit. Nec aliunde se querit quam se ipsa. Quum ergo quarentem se novit, se utique novit, & omne quod novit tota novit, atque ita totam se novit. Et si forte parte inventa non se totam querat; quia tamen se tota querit, tota sibi præsto est, nihil enim sibi se ipsa præsentius esse potest. Quod verò aliter factum à multis, quodque iis quæ omnes in spiritu nostro deprehendimus, contenti esse noluerint, sed alia infu- per iis afluxerint, provenit à conceptu corporeitatis, qui illos occu- pavit: quo factum est, ut spiritum tanquam rem mere actuosam aut operantem non conceperint, & genuinum conceptum substantiæ immaterialis sive spiritualis non formaverint, sed sub corporea no- tione illam sibi repræsentaverint, concipiendo omnem substantiam tanquam extensam, plus vel minus: ita ut quæ crasse extensa est, corpus sit & materialis; quæ minus, sit immaterialis & spiritus. Ut re ipsa, licet verbis id a se amoveant, spiritum tanquam subtile corpus conceperint. Hinc factum, quod actuosam spiritus natura non con- tenti, substratum aliquod & subjectum requisiverint, sive illud esset potentia cogitandi, sive ignotum aliquid, sive confusum substantiæ nomen, aut aliud quid, quod ipsi necdum satis protulerunt: plane ad instar corporis, cujus operationibus & accidentibus huiusmodi sub- stratum, nimirum extensum quid, subjiciendum esse, quia ipsum actuosum non est ex sese, novimus. Cum abstrahendus esset ab omni corporeitate, adeoque ejus conceptu, spiritus, & mera actuositate, operatione & cogitatione circumscribendus.

XLIV. 1x. Progrediamur ad naturam animæ, quatenus unita est corpori. Anima nimirum, uti in confesso est, infundendo creatur. Simul ac ergo creatur, infunditur in corpus, & cum illo unitur: si- mul ac autem unitur corpori, per leges unionis afficitur à corpore, & vicissim illud afficit. Cum ergo perpetuo ita afficiatur, dum vin- culum inter ipsam & corpus manet, perpetuo quoque in actu est, & per consequens non potest mera potentia exhauriri. Cessante enim hac affectione illius à corpore, cessat quoque ipsa unio, & per conse- quens mortuus est homo; cujus imago est in extasi, lipothymia, si- milibusque passionibus. Hoc argumentum efficacissimum judica- bit, qui ad mentis naturam recte attenderit. Illa enim cum spiritus sit, non potest aliter corpori uniri, vel ei præsens esse, (nisi velimus ipsam liquoris aut fermenti instar misceri corpori) quam modo natu-

ra suæ congruo, scilicet ipsum corpus, vel aliquid quod corporis sit percipiendo, sive intelligendo, & volendo: imo non simpliciter percipiendo, hoc enim nauta quoque facit, ravi duntaxat assistens, & si quid in illa rumpatur, percipiens, sed percipiendo confusus illis percipiendi modis, qui sensus appellari solent, & juxta eos appetens volensque quæ ad corporis incolumitatem faciunt. Ita ut vel neganda sit animæ cum corpore infantili unio, vel illa admissa cogitandi actus necessario admittendus.

XLV. x. Præterea, si essentia mentis in sola potentia cogitandi consistat, manebit essentia mentis illaesa, licet vel nunquam cogitaret. Neque absurdum tum erit, animam tanto tempore, ab unione nimirum usque ad aliquot à nativitate menses, omni operatione destitui: imo innumeros homines è corpore abire, qui nullam omnino mentis suæ in corpore operationem exeruerunt, quotquot nimirum abortu in utero pereunt, aut in prima infantia moriuntur. Imo non poterit probari ex natura, hominem post mortem cogitare. Licet enim Noster inferius tam subtiliter distinguat inter statum animæ separatæ & conjunctæ, hoc tamen nodum hunc non solvit. In unione enim manet natura animæ, adeoque unio eam non tollit: non lædit enim unio, aut saltem non abolet ipsius actuositatem, nec impedit corpus actus animæ, saltem eos qui à corpore non dependent: quo maxime referenda est cogitatio. Aut ergo in corpore semper actu cogitat anima, siquidem id faciat extra corpus: aut si illud non fiat in corpore, utique neque extra illud fieri credendum est.

XLVI. xi. Huc denique facit argumentum desumptum à propagatione vitiositatis congenitæ per concupiscentiam, juxta Augustinum, & post eum juxta scholasticos, præcipue antiquiores, Petrum Lombardum, Bonaventuram, Thomam, Gregorium, alios, qui animam à corpore corrumpi docuerunt: sicut Innocentius III. loquitur in Psal. 50. id est, 51. *Quoniam & creando infunditur, & infundendo creatur. Sicut enim ex vase corrupto liquor infusus corrumpitur; & pollutum contingens ex ipso contactu pollutur; sic ex contagio corporis anima corrumpitur & sædatur.* Et Urbanus Quartus accuratissime Augustinianæ doctrinæ tramitem tenens, ita in eundem locum commentatur: *Sic & homo ille (primus) in se omnes de stirpe sua veniuros, occulta tæbe & sæditate sua libidinosa concupiscentiæ adeo tabificavit, quod anima à te, Deus, creando infusa corpori taliter labefacta maculatur, pollutur, & sædatur: sicut in vase non sincero vinum infusum, licet optimum, inficitur & acefcit.* Illa vero animæ à corpore corruptio aliter concipi non potest, quam

quod ex legibus unionis corpus animam afficiens, motibusque suis inordinatis abstrahens, illam, imagine Dei & iustitia primigenia destitutam, in consensum rapiat; ex quo concupiscentia in anima, carnalibus motibus obsequente, nascitur; quæ deinceps magis magisque corroboratur: unde illam corrupta vicissim in corpus agit, illoque ad impurarum suarum cogitationum & concupiscentiarum ministerium abutitur: eodem modo sicut vasis corrupti fœtor virum sincerum inficit, non quiete & torpore, sed motu & agitatione, qua particule, fœtorem vasi inferentes, vino permixtæ, & in eo agitæ, illud inficiunt: quemadmodum & vinum ita infectum, si vasi puro infundatur, illud vicissim eodem modo inficiet. Eadem ratione mutua actione corporis & mentis in se invicem originaria vitiositas excitatur, corroboratur & propagatur: quod non mero habitu aut quiete peragi potest, sed maxima actuositate sanguinis & spirituum ab una parte, animæ vero cogitationum ab altera parte conficitur. Unde & perpetua animæ, ab ipsa unione corruptæ, actio, & actio-
num illarum peccaminositas, in utero materno contracta, & ex actio-
num peccaminosarum perpetuo exercitio peccandi habitus acquisi-
tus, pariter manifesta sunt: quemadmodum illa duo, nimirum infantium cogitationes actuales, & illarum corruptio sive vitiositas, probanda hic erant.

XLVII. Labet hæc omnia illustrare ex Nobiliss. Cartesii libro de Passionibus, ubi part. 2. Artic. 107. seqq. ostensurus causas passionum ex nexu inter animam & corpus, ita inter alia loquitur: *Videntur mihi primæ passiones quas anima nostra sensit, cum cœpit corpori nostro jungi, inde orta esse, quod aliquando sanguis vel alius succus, qui ingrediebatur cor, erat alimentum solito convenientius conservando ibi calori, qui principium est vite: quod in causa erat ut anima sibi voluntate conjungeret hoc alimentum, id est, illud amaret; & simul spiritus fluebant ex cerebro ad musculos eos, qui poterant comprimere vel agitare partes ex quibus venerat ad cor, ut ipsi adhuc amplius ejusdem generis submitterent.* Parili modo ostendit, quomodo ab ipsa unione animæ cum corpore mox in illa natæ sint passiones odii, lætitiæ, tristitiæ, cupiditatis, quæ sunt primigeniæ passiones. Ex quibus duo hæc videre est. 1. quò pacto nihil magis sit adversum naturæ mentis humanæ, quam fingere illius essentiam in mera cogitandi potentia consistere, adeoque illam instar torpentis aut dormientis, imò potius instar extinctæ ac mortuæ concipere, quæ à cogitando cesset, & dum in utero agit infans, imò aliquot forte à nativitate mensibus, ne unam quidem cogitationem formet. Quasi misera illa
anima

anima toto illo tempore ne semel potentiam illam suam in actum deducere aut possit aut velit. Cum ex aduerso anima, quæ ab initio unionis sui cum corpore ab illo afficitur, vi unionis, cogitationes & sensus confusos, quæ passiones dicuntur, occasione corporis hauriat ac patitur, multisq; modis ab illo, cum à rebus externis isto in statu affici non possit, afficiatur, & in ipso existentie suæ principio illis cogitationibus, sensibus, passionibus aliisque impressionibus imbuatur, quas deinceps toto vitæ & hospitationis suæ in corpore tempore expertura est. 11. Quo pacto mens in corpore embryonis agens, & ab objectis externis seclufa, à solo vero corpore, cui juncta est, affecta, illique plane, ut ita dicam, immersa, nullasque nisi quas corpus illi suggerit cogitationes, sensus ac passiones experta, inde tota mancipetur corpori ac carnalibus illius motibus, illisque sese dedat ac abripiendam tradat. Cum enim iustitia originali careat, corpusque non idoneum, sed sibi grave ac incommodum nanciscatur (quale illud post lapsum in Adamo oborta concupiscentia factum est, & ab eo ad posteros transmissum) non potest ideas, quas innatas habet, exerere easque elicere, sed tota corporis motibus subiecta, & ab iis oppressa, inde carnalibus cogitationibus, desiderijs ac passionibus, pro varia corporis constitutione, tota addicitur; quæ per omnem deinceps vitam, diurno usu inolitæ & in habitum conversæ, illi adhærent; ita ut moraliter illi impossibile sit, nisi præueniente divina gratia, seruitutem illam excutere, juri suo sese asserere, & libertati suæ sanctioribusque cogitationibus sese tradere, ideasq; suas innatas à corporeis sensualibusque præjudicijs, ut ita loquar, plane extricare ac defæcare. Unde rursus magna panditur porta, ad actuales mentis in infantibus, imo in utero etiam materno, cogitationes, & simul actualem earum anomaliam, seruitutem, carnalitatemque, omnis corruptionis fontem ac scaturiginem, introspectendam & perlustrandam.

XLVIII. Unicum est, quod hisce obduci posset, quod nimirum non meminerimus cogitationum, quas dum in utero materno fuimus, habuimus: unde etiam nullas nos tum temporis habuisse sequi videtur. Ad illam autem objectionem respondebo ipsis Cartesii verbis in Responzionibus quintis, Meditationibus adjectis, ubi ita loquitur: *Hæres vero, inquis, an ego existimem animam semper cogitare? sed quidni semper cogitaret, cum sit substantia cogitans? & quid miri quod non recordemur cogitationum quas habuit in matris utero, vel in leihargico, &c. cum ne quidem recordemur, plurimarum, quas tamen scimus nos habuisse, dum*

effemus adulti, sani & vigilantes. Ad recordationem enim cogitationum quas mens habuit, quamdiu corpori est conjuncta, requiritur ut quaedam ipsarum vestigia in cerebro impressa sint, ad qua se convertendo sive se applicando recordatur: quid autem miri, si cerebrum infantis vel lethargici vestigiis istis recipiendis sit ineptum? Adde quae ad hanc rem habet egregia Doctiss. Poiretus Cogit. rational. l. 2. c. 3. §. 6. Fortassis vero contingeret, ut quidam ex iis, qui mentis naturam in cogitatione, qua semper adsit, poni audirent, sibi imaginarentur hoc esse interpretandum de sublimibus meditationibus, aut discursibus, res hujus mundi, aut forte etiam spirituales, spectantibus: quibus cum destituantur infantes, etiam mentis natura sic privarentur. Verum enim vero nil opus est, ut cogitatio ad haec objecta & hos modos adstringatur, cum perceptio immediata eorum quae sunt in nobis non magis denotet meditationes ratiocinationesque exquisitas, quam sensus doloris, voluptatis, tristitia, amoris, aversationis, colorum, sonorum, saporum & similes, qui omnes in infantibus recens natis, & ex parte in nondum natis, ex occasione corporis, ejusque alimenti, oriri possunt. Neque necesse est ad hanc veritatem, ut mens meminerit se semper cogitasse, sive ut omnium quas unquam habuit cogitationum sit memor, cum nec intellectualium ipsa meminerit, nisi & praevidet & diu sese eis applicuerit. nam quod ad eas attinet, quae cum corpore aliquem nexum habent, requiritur ad earum reminiscenciam, ut dum mens percipit aliquid, advertitque reflectendo super hoc pure & attente id sibi novum esse, utatur cerebro bene parato, firmo & tranquillo, ut vestigia hujus facile impressa constanter servantur. Quapropter non mirum est, si non infantes modo, sed & ipsi viri priorum cogitationum omnium non recordentur, cum nemo unquam possit omnes unius hebdomadis aut diei enumerare, etsi certus sit tempus illud cogitando impensum fuisse. Ex his ergo sequitur, actum quidem reminiscencia omnium actuum cogitandi non esse mentis naturam: at eam esse ipsissimam cogitationem manet haecenus inconcussum. Notum est vix quinquam meminisse, cogitationum, quas, trimulus cum esset, habuit, nisi admodum ficci sit temperamenti & memoriae tenacis, nemo saltem earum commemoravit quas bimulus formavit. Putandumne idco ante istud tempus mentem omni cogitatione caruisse? absit. In ipso somno negligentius quidem cogitat plerumque anima, aut saltem negligentius cogitationum vestigia cerebro imprimuntur: non tamen ideo animam a cogitando plane desistere, insomnia docent. Aliud ergo est non cogitare, aliud cogitationum suarum non meminisse. Nabuchodonosor sane quam maxime cogitationibus agitato erat in mirifico illo somnio, quod somniaverat: quod ipsum tamen illi

illi exciderat ; unde & fomnium ipsum & interpretationem ejus pariter sibi indicari petebat à Chaldæis , Dan. 2. Ita aliud est verbum proloqui , librum aut aliam supellectilem alicui mutuo dare , cujus tamen deinceps non memineris. Ut nulla à defectu memoriæ cogitationum quas habuimus , ad defectum ipsarum cogitationum , tanquam non habitaram , sit consequentia. Videfis de hisce eximium locum Nobiliss. Cartesii Epistolar. Tom. 1. Epist. 105. in fine.

XLIX. Novitatem huic sententiæ quod objiciat D. Opponens, exigui id est ponderis, cum opiniones non novitate aut antiquitate, sed veritate æstimandæ sint: licet Novatoris titulus quid hisce temporibus sibi velit, notissimum sit, adeoque merito illum quis repellat, ubi nimirum per illum qui S. S. literis directe contradicit designatur, sicut in corollario M. Regius loquebatur. Non adeo ventilata fuit superioribus retro sæculis hæc controversia, hominesque animam suam spiritum agnoscentes, per quem cogitarent, an ille cogitandi esset actus perpetuus, an potentia, non adeo sollicitè requirebant, & hoc sensu rectè dixi, *forte nec unum, nec alterum receptum fuisse*. Ne vero exprobrer mihi, *si quem nossem inter Antiquiores qui hic mecum faciat, me ostensurum fuisse absque dubio*. Hac enim in re, sicuti etiam in reliquis, prodit ignorantiam suam, cum bona fide noverim inter illos qui mecum hic faciant. Quemadmodum in Epimetro secundo jam dixeram: *Non defuisse qui hoc viderint inter antiquos, si hoc ageremus, ostendere possemus*. In quibus ne videamur verba dedisse, agendum importuno exprobratori nunc satisfaciamus. Citat quidem D. Opponens D. Forgeum, asserentem c. 6. *Mentem semper debere cogitare, neminem unquam ante D. Cartesium proposuisse*. Illum tamen illud non tam absolute asserere, videre est ex iis quæ paulo ante dixit, nimirum, *licet plures magni Philosophi, insignientes spiritus intelligentiarum nomine, aliquo modo illorum essentiam detexerint, certum tamen esse dici non posse, illos nobis plene monstrasse & nos docuisse quis esset fundus naturæ illorum*. Ita & ipse Cartesius alicubi, neminem ante ipsum illud asseruisse ait, sed isthac restrictione, *quod sciam*. Quod tamen factum fuisse, ipse Forgeus, cujus testimonium in contrarium modo adduxit D. Opponens, ostendit in præfatione operis sui de mente humana, ex Augustini non uno loco id probans. Ut ex libro de quantitate Animæ, ubi dicit: *Intelligendum enim (quamquam Deus fecerit animum) habere illum certam substantiam, quæ neque terrea, neque ignea, neque aërea sit, neque tumida, nisi forte arbitrandum est Deum dedisse terræ ut nihil aliud sit*
quam

quam terra, & non dedisse animo, ut nihil aliud quam animus sit. Si autem definiri tibi animum vis & quæris quid sit animus, facile respondeo, nam mihi videtur esse qualiam substantia rationis particeps, regendo corpori accommodata. Quam definitionem repetit libro de spiritu & anima, ubi simul explicat, quid per rationem intelligat: Ratio quidem est animi aspectus, quo per se ipsam verum intuetur; ratiocinatio vero est rationis inquisitio; quare ista opus est ad videndum, illa ad inquirendum. & apertissime l. 4. de origine animæ: Sicut motus non cessat in corde, unde se pulsus diffundit usquequaque venarum, ita non quiescimus aliquid cogitando versare. & lib. de spiritu & anima c. 13. Anima est spiritus intellectualis, semper vivens, semper in motu, &c. Electæ vero de anima infantium agens lib. 14. de Trinit. c. 5. Non ignorare se potest, sed cogitare se non potest. Ubi distinctionem sui cognitionem infantibus denegans, actualem tamen sui cognitionem illis tribuit. Ita Damascenus Angelum definit εὐσίαν νοερίαν. Eadem autem mentis nostræ est ratio. Quin imo ita dudum præiverat Aristoteles, animam ἐντελέχειαν vocans. De qua voce luculenter Cicero Tuscul. quæst. l. 1. Aristoteles longè omnibus (Platonem semper excipio) præstans & ingenio & diligentia, cum quatuor nota illa genera principiorum (elementa nimirum) esset complexus, è quibus omnia orientur: quintam quandam naturam censet esse, è qua sit mens. Cogitare enim, & providere, & discere, & docere, & invenire aliquid, & tam multa alia, meminisse, amare, odisse, cupere, timere, angi, letari: hæc, & similia eorum, in horum quatuor generum nullo inesse putat: quintum genus adhibet vacans nomine, & sic ipsum animum ἐντελέχειαν appellat novo nomine, quasi quandam continuatam MOTIONEM, & perennem. Quid clarius istac voce, quæ, teste Cicero- ne, continuatam & perennem motionem dicit? Hæc licet abunde sufficerent, quæ dedimus, addamus tamen iis ipsa Aristotelis verba & aliorum insuper testimonia, quibus veritatem hanc pridem firmissime adstruxit præstantissimus & solidissimus Theologus, amicus meus honorandus, Christophorus Wittichius, cujus fide illa subjun- gemus. Ita ergo ille loquitur lib. 2. de anima c. 1. §. 6. ψυχὴ ἐστὶν ἐντελέχεια ἢ πρώτη σώματι & φυσικῆ ζωῆν ἔχοντος δυνάμει, id est, anima est actus primus corporis naturalis potentia vitam habentis. & §. 7. εἰ δέ τι κοινὸν ἔστι πάσης ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη αὖν ἡ πρώτη ἐντελέχεια σώματι & φυσικῆ ὀργανικῆ, id est, Si autem aliquid commune in omni anima oportet dicere, erit utique primus actus corporis naturalis instrumentalis, sive organici. Supra ἐντελέχειαν oppofuerat materia, quam potentiam dicit, & ἐντελέχειαν pro forma habet. ἐστὶ δὲ ἡ μὲν ὅλη δυνάμις, τὸ δὲ εἶδος ἐντελέ-

ἐνπέλειαια. Quod ergo potentia opponitur, id actus sit oportet. Scaliger quoque ita rem accepit, Exercit. 307. Sect. 14. pag. 94. ubi sic colligit: *Igitur erit anima τῶν ἐν δυνάμει, non autem ἐνπέλειαια.* Ubi cum opponat ἐνπέλειαιαν iis quæ sunt ἐν δυνάμει, fati apparet, ipsum eam actum intellexisse. Non attendo nunc quod eam ἐνπέλειαιαν dicit corporis; id enim ex confusio conceptu, quo anima cum corpore confunditur, ortum habet, unde immortalitas animæ plane evenit; sufficit mihi, quod actum dicat: inde enim, si attendamus varios esse mentis actus, facile juxta dicta evincetur, animæ five mentis essentiam in eo consistere, quod in omni ejus actu reperitur, quod est cogitatio. Eidem veritati illustre testimonium dat *Cl. Mamertus, Viennensis*, quinti à Christo nato sæculi scriptor doctissimus, qui lib. 10. de statu animæ, cap. 24. ita fatur: *Tu enim (sic alloquitur Faustum) cum dicis, aliud esse animam, aliud anima cogitationem, melius fortassis dixisses; illa, de quibus cogitat, cum de se non cogitat, non esse animam, ipsam verò cogitationem non esse nisi animam: quia illud, quod subjiciendum esse dixisti, eatenus animam solere requirere, ut prorsus cogitet nihil, caret vero. Quid autem illud est, quod somnare dicimur, nisi quod nec defesso quidem corpore, in somnoque revolutò, anima vis à cogitationibus vacat? Tota vero ibi est, ubi cogitat, quia tota cogitat; verum tu idcirco vel maxime de anima statu falleris, quia aliud animam, aliud anima potentias credis. Quod enim cogitat, accidens ejus est, substantia vero quæ cogitat. Hoc equidem de voluntate oportet agnoscas. Nam sicut tota anima cogitatio est, ita anima tota voluntas est, & quidem perfectè vult, tota vult. Et ut supra dictum est, quacunque illi velle accidentia, ipsum vero velle substantia est.* Adde hisce *Zwinglium*, ita pronunciantem, in fidei Christiana expositione art. 12. *(de vitâ aeterna: Appellant animum Philosophi actum, sive actionem à vivaci vigilantique, hoc est, perpetua operatione ac virtute. Quam vim Græci significatiore vocabulo expriment, cum eam ἐνπέλειαιαν vocant, hoc est, jugem virtutem, operationem, actuationem ac ductum: & ipsum Calvinum, qui in Psychopannych. p. 391. ita statuit: Qui animam vivere fatentur, illamque simul omni sensu spoliant, prorsus animam fingunt, quæ nihil anima habeat, aut animam ipsam à se ipsâ avellunt, cum ejus natura, sine quâ consistere ullo modo nequit, sit moveri, sentire, vigere, intelligere, atque (ut ait Tertullianus) anima anima sensus sit.* Tertull. lib. de carne Christi. Abeat nunc & novitatis calumniam struat Opponens verissimæ huic sententiæ, quam non ipse solum *Aristoteles* tenuit, sed & tot *Ecclesiæ lumina*, vetera & recentiora, & inter illa ipsa *Reformationis nostræ capita*, *Zwinglius* & *Calvinus*, asseruere. Superacdam hisce *Henricum Morum*, qui in tractatu de anima,

○

licet

licet de natura spirituum singularia multa habeat, definiens spiritum creatum cap. 3. quod sit *substantia indiscerpibilis, qua potest movere se ipsam, item penetrare, contrahere, atque dilatare seipsam, quaeque potest penetrare aliterare & movere materiam*; hoc tamen fundamentum (adeo evidens est veritas) immortum tenet, perpetuam activitatem spiritui tribuendam esse. Ita enim Cap. 5. loquitur: *Per potentiam sese movens nihil intelligo aliud, quam activitatem sui, qua necessaria attribuenda est subjecto, cuiuslibet per se activo. Quicquid autem simpliciter activum est per se, non magis desinere potest activum esse, quam existere; id quod indicium est, materiam non esse per se activam, quia reducibilis est ad quietem. Hocque ipso probatur quod non tantum activitas per se pertineat ad spiritum, sed etiam quod tale aliquod ens, quale dicitur esse spiritus, revera in mundo existat, à quo nempe activitas sic communicata materia. Ita ut veritati huic nullum omnino testimonium à viris praestantissimis, cujuscunque fuerint ætatis, religionis & opinionis, unquam defuerit.*

L. Non possum autem, quin ostendam, quam ingenue & judiciose Cl. Bisterfeldium, Theologum subtilissimum & maxime receptum, quem in Epimetro posteriori produxeram, tractet, Excipit, ipsum agere de *anima separata*, quam post mortem hominis actu intelligere asserat. hanc vero non esse nostram controversiam, & gratis me asserere non esse hic eandem rationem *anima separata*, qua est ejusdem unita cum corpore; quin & rationem allegat ex D. Tileno, cur illa potentia cogitandi, qua animæ essentiam exhauriunt, non aequè sola subsistere possit extra corpus, quam in corpore, quia nimirum *modus existendi anima extra corpus diversus est ab eo, quem habet in corpore, & proinde quoque diversus est agendi modus ejus extra corpus. In corpore enim intellectio non fit citra conversionem ad phantasmata; soluta corpore non jam phantasmata, sed τὰ νοητὰ ἀπλῶς, vel per species ab aeterna mente fluentes, inuenitur. Ita sese habet fabula. Affabulatio est: Ecce rationem solidissimam. Non premam illud pus in Tileno, quod jam dudum adeo expressum est ab aliis, ut mirer reperiri adhuc qui illo se foedari finant: sed hoc solum dicam, neque illud ipsum juvare, neque ad rem facere. Non juvat; sive enim intellectio fiat per intuitionem phantasmatum, sive τῶν νοητῶν ἀπλῶς, perinde est: praesupponitur enim in utrovis modo, mentem, sive in corpore, sive extra corpus, intelligere & agere, quemadmodum etiam Tileni verba, in corpore animæ rationalis actio sive intellectus, &c. istud inferunt; praecipue cum idem mox addat: Interim manet utrobique eadem anima natura, §. 32. Nolter autem opponens actionem à mente, dum in corpore est, tollit, me-*

ram

ram relinquens potentiam. Sed nec ad rem facit. Scio equidem, aliam esse rationem in multis animæ separata & corpori unitæ, sed dixi, eandem esse rationem vitæ animæ separata & corpori unitæ, de illa enim agit D. Bisterfeldius, & quidem talibus argumentis, quæ in utrolibet animæ statu æque valent. Notanda maxime sunt ejus verba, quæ integra describere cum non ferret *impetres* ratio, nunc paulo plenius illa exhibebo. Sic ergo loquitur lib. 1. Sect. 11. Cap. xxix in fine. *Nam ut unicuique argumentum adferam, si anima seu spiritus hominis post ejus mortem actu nec intelligit nec vivit; aut adhuc aliquid est in rerum natura, aut prorsus nihil est. Si hoc; ergo prorsus perit, ac annihilata fuit: quod longe absurdissimum est. Si vero adhuc post mortem aliquid est in rerum natura, aut integra manet ejus essentia ac substantia, aut non manet. Si manet integra; utique vivet: tum quia integram essentiam integra actio essentialis necessario comitatur ac sequitur; at essentialis actio animæ est vita & intelligentia: tum quia fingi non potest, quod vita animæ cesset, integra ejus essentia, adeoque & proprietatibus, manente. Si non manet integra; utique resolvitur in quasdam partes substantiales atque adeo in corpora quoddam principia. Quicquid enim ex partibus substantiabilibus, & quidem à se invicem separabilibus; constat, illud & corpus est, & principia corporea, in que resolvatur, habet. At denno absurdum est animam hominis rationalem esse corpus. Ergo anima rationalis post hominis mortem & quoad essentiam suam, & quoad proprietates suas essentielles; & quoad actum suum formalem, qui est vivere & intelligere, perfecta manet. Etenim si post mortem anima non vivit, attamen est; moritur utique, & si non vivit, mentitur Christus, dum dicit Matth. 10. vers. 28. Et ne timere vobis ab iis qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare. Nam si vivere desinat, utique una cum corpore trucidata fuit. Post quæ concludit in hunc modum: Ergo anima rationalis post hominis mortem & quoad essentiam suam, & quoad proprietates suas essentielles & quoad actum suum formalem, qui est vivere & intelligere, perfecta manet. Ecce D. Bisterfeldio actio animæ essentialis est vita & intelligentia: idque hoc modo, ut vivere & intelligere sit actus ejus formalis. Quocumque ergo in statu sit anima, in corpore, extra corpus, quocumque modo intelligat, sive per phantasmatam, sive per intuitionem *non veram* *veram*, perinde est (mittamus illa mysteria) saltem intelligit & agit, ut Tilenus ait, & quidem ita intelligit, ut vita & intelligentia (non vero mera potentia vivendi & intelligendi) sit actio ejus essentialis; & vivere & intelligere sit actus ejus formalis, ut Bisterfeldius loquitur. Respondeat*

deat jam Noster, an *actus essentialis & formalis* animæ unquam ab illa, siue extra corpus, siue in corpore, abesse possit, sicut illum abesse docet Noster, qui actum omnem cogitandi siue intelligendi ab anima tollit, meram illi potentiam relinquens. Unde etiam patet, ipsos negare intelligere actum animæ essentialem esse & formalem (& qualis ergo est?) hoc enim si crederent, non tollerent actum illum ab anima in utero. Ita ergo in Bisterfeldii verbis non solum testimonii splendor est, sed & argumenti pondus, quod Noster aut non vidit, aut si viderit, dissimulavit ac subdixit, credens, se levi pulvere injecto oculis lectoris, illum talpa cæciorem redditurum, cum revera non solum Bisterfeldius, sed & quem produxit, Tilenus, ipsi adversi sint. O miseram vero animam! quæ dum in corpore phantasmata intuetur, ut oculus colores, in meram potentiam resolvi potest, & à phantasmatis intuentis cessare, nullos colores intuens, sed tetræ caliginis umbris eo usq; immergi potest, ut ne minimum quidem agat aut speculetur, sola potentia speculandi illi relicta. Mirum, phantasmata, quæ extra animam sunt, ita illius actiones, quas elicere deberent, inhibere posse, ut omni plane actione cassâ sit. Sic ergo corpus, quod extra animam est, internam ejus essentialemque actionem plane reprimer, ut non solum extra sese, verum etiam in semetipsa agere non possit anima. Et illa nihilominus realiter à corpore distincta erit, quæ tantum ab illo hospite patitur, ut intima quæque, quæ in adyto ipsius quasi hærent, exerere in semetipsa non possit, obfesso ab importuno hoc socio. An vero visorum & phantasmatum ope semper indiget anima in omni perceptione, etiam sui ipsius, quæ non solum immaterialis est, verum etiam sibi ipsi maxime proxima & intima, ita ut nihil inter ipsam & cognitionem sui ipsius intervenire queat? Si vero à corpore phantasmata semper formari necesse sit, an illud ipsum corpus, cui anima unita est, parcum nimis est in suppeditandis illi phantasmatis? an corpus infantis, vitæ nutritionisque particeps & sensus maxime capax, perpetua ad mentem phantasmata transmittere ex semetipso non valet? Sed quomodo separata à corpore tantam vim patitur à νοητοῖς, ut actionem suam internam illa intuenti inhibere non possit, quemadmodum in corpore fecerat ratione phantasmatum, uti vult Noster, quæ nihilominus validius illam pulsabant in corpore agentem, quam νοητῶν, quæ illam, corpori non unitam, languidius attingunt? Et cur non igitur æque subsistere potest, sola cogitandi potentia contenta, extra corpus, quam in corpo-

se, adeoque post mortem soporata & dormientis instar sese habere, quæ quorundam hæreticorum olim hodieque opinio fuit? Quanto rectius & judiciosius vir Doctissimus & Celeberrimus, Reinerus Vogelsångius, in specimine conflictus sui, ostendit ex Aristotele, phantasmatum contemplationem menti tantum necessariam esse circa perceptionem corporum extra nos existentium, cæteroquin mentem ab ipsamet origine notionibus firmis & minime dubiis instructam esse, & Aristotelem intellectui soli quædam vindicare, rationali consideratione pensitanda, puraque mentis attentione, tanquam secretiore quodam obtutu, quæ sensibus internis aut externis haud attinguntur: & ex Platone, animam nonnulla contemplari per sese ipsam; alia per corporis organa sive vires apprehendere? An ergo ita alligata erunt mentis actiones phantasmatis, cum vel in ipso corpore illis non semper egeat; ita ut omnis mentis actio nullo modo ab illis pendeat, ex ipsius Aristotelis sententia? Sed hoc unum adhuc rogare lubet, cum anima in cogitandi actu ita impediri possit, in & à corpore infantis, sive illud fiat volente anima, sive nolente (licet hic rursus rogari possit, quomodo anima tum cesset ab omni actu voluntatis) cur non quæso anima per semetipsam possit, quod in illam potest corpus, cum ipsa sibi sit propinquior, quam corpus, quocum unita est, quodq; tam immediate & intime in ipsam agere non potest, ac ipsa per seipsam? Et licet aliter interdum res sese habere videri possit, in actibus quibusdam, qui ex vi unionis animæ cum corpore in illa invita subinde profiliunt, attamen in iis quæ ipsi essentialia & propria sunt, ipsa suarum actionum est domina. Nemo potentiam habet sibi propriam ac domesticam, imo intimam, quin illa quemadmodum uti, ita etiam ab usu ejus cessare possit. Cur non ergo anima, quæ à corpore sæpius impediri dicitur ab omni cogitandi actu, ultro quoque ac sua voluntate ab omni cogitandi actu desistere potest, & sola sua potentia contenta esse? Nemo tamen illud in se experitur; sed contrarium licet, uti & superius adstruximus. Cogitationes divertere plerumque licet, non vero plane abolere & sine iis esse. Quod ipsum confirmat animæ essentialiam in cogitando consistere. Si quis excipiat, à corpore id esse, quod jugis nobis cogitationis fons est; præterquam quod illud non semper obtineat, præcipue in talibus cogitationibus, quæ cum corpore nullum videntur habere commercium, saltem id obtineret in anima à corpore soluta, quæ tum omni cogitatione facillime sese ad lubitum exuere posset: at vero contra-

rium D. Opponentem supra maxime affirmantem audivimus. Ut omnia hic sint perplexa & imperceptibilia.

LI. Ita ergo mentis humanæ naturam actuosam asseruimus. Verum cum M. Regius dilemmatis mei, quod ipsi proponebam, cornua, nimirum subjectum potentia cogitandi, si in ea mentis natura consisteret, esse debere substantiam spirituales, adeoque actuosam, vel corpoream, videretur effugere, fingendo substantiam tertii generis, quam ego plane rejiciebam, neque eam esse posse, neque si vel esse posset, actu tamen esse reponebam; illud autem nunc repetat ipse hyperaspistes, licet ceteroquin validissimum meum argumentum vix attingat, age, & hic fidem liberemus, ejuscemodique substantiam tertii generis esse non posse, multoque minus actu esse, breviter ostendamus. Non posse dari substantiam tertiam, sive tertii generis, inter spiritum & corpus, clarum est, quia illud contradictorium est, secundum ordinem Dei institutum, adeoque ideas exinde nobis innatas sive datas. Sufficit enim ut aliquid contradictionem implicet, ut repugnet conceptui nostro & distincte à nobis percipi non possit. Hoc vero ita patet. Media illa, sive tertia substantia inter spiritum & corpus, esset, ut illorum more nunc loquar, medium, vel participationis, vel negationis. Participationis esse non potest, spiritus enim sive res cogitans materialis esse non potest, cum Deo sit similis imaginemque ejus naturalem (ut ita loquar, non enim nunc de imagine morali, quæ in justitia & sanctitate consistit, agimus) referat: Deus enim spiritus est, intelligens, volens, liber, immortalis &c. quæ omnia cum in natura spirituali involvantur, non potest illa materialis esse: & eadem de causa neque materia cogitans vel spiritualis esse potest. Divisio ergo substantia in spiritum & corpus immediata est. Cum enim spiritum dico, nego corpus, & ita vice versa. Adeoque non datur medium participationis: exhauriunt enim hæc duo contraria, maxime universalia, totam entis latitudinem. Ideoque etiam inter illa non datur medium negationis. Nulla enim substantia mente concipi potest, quæ non sit extensa, vel cogitans. Et si concipi non potest, ergo neque existere potest. Concipi autem non posse, patet. Concipitur substantia tertia, quæ non sit neque spiritus, neque corpus. Si spiritus non sit, adeoque non immaterialis, non erit cogitans. Si vero corpus non sit, non erit materialis, adeoque immaterialis, & per consequens erit cogitans. Ceteroquin erit aliquid immateriale, adeoque spirituale, neque tamen cogitans & intelligens. Quæ omnia contra-

contradictione plena sunt. Non erit spiritus, vel immaterialis, est enim
 substantia tertia, & tamen erit spiritus sive immaterialis, cum non sit
 substantia materialis, vel corpus. Quæ directe opposita sunt; aut negan-
 dum erit, rem non corpoream neque extensam, esse immaterialem,
 sive spiritum. Quod tamen in terminis contradicit; repugnat enim
 ipsi notioni seu definitioni spiritus & corporis. Quod enim non est
 corpus, & tamen vera substantia, illud incorporeum est, adeoque
 spirituale: & tamen non est spiritus, cum supponatur esse substantia
 tertia. Aut assignent medium inter rem immaterialem sive spiritua-
 lem, & rem intelligentem sive cogitantem: cum communis sit no-
 tio, spiritum, sive rem cogitantem, idem esse. Hæc tamen notio hic e-
 vertitur. Recte vero Suarezius, *immateriale esse & intellectuale esse insepa-
 rabilia*. Ita ut manifestum sit, quam facile hæc divisio, secundo sal-
 tem, ad contradictionem, omni medio carentem, reduci possit.
 Quin imo potest hæc divisio substantiæ in corpus & spiritum, sive in
 rem extensam & cogitantem, facile revocari ad terminos contradi-
 ctorios primario & directe, ut patet ex utriusque hujus substantiæ
 proprietatibus, quæ inter alias sunt, esse divisibile & indivisibile, ma-
 teriale & immateriale; omne enim extensum divisibile, & omne co-
 gitans indivisibile est. Substantia ergo tertia, cum non sit corpus, erit
 indivisibilis, & cum non sit spiritus, erit divisibilis. Cæterum ite-
 rum proprietates rerum, quæ sunt divisibilitas & indivisibilitas, in
 corpore & spiritu, erunt separabiles ab ipsis, quod itidem contradi-
 ctorium est. Summa, ut concludamus hæc, substantia hæc cum
 non sit corporea, non erit divisibilis, & cum non sit spiritualis, erit
 divisibilis: adeoque neque divisibilis erit, neque indivisibilis, cum ta-
 mien alterutrum esse debeat: inter divisibile enim & indivisibile non
 datur medium; aut affectiones illæ aliis rebus inesse debent, quam
 corpori & spiritui, adeoque proprietates harum substantiarum alii
 substantiæ tertiæ, quæ plane alterius generis erit, communes esse
 poterunt, & consequenter corporis & spiritus proprietates non e-
 runt. Quæ omnia evincunt, substantiam illam tertiam non posse
 concipi, non hoc duntaxat modo, quia superat nostrum conceptum,
 quælibet innumera procul dubio sunt in infinita Dei natura & potentia,
 sed quia repugnat conceptui, quem ex ordine instituto de rebus
 omnibus habemus: non enim hic disputamus quid Deus forte potu-
 isset pro absoluta sua potentia facere, rerum ordine necdum institu-
 to, sicut ita quidam disputant, an potuisset contradictoria facere;

sed

sed, quod nobis sufficit, an secundum ordinem institutum hoc facere possit: quod negamus, quemadmodum jam probavimus illud fieri non posse, nisi destructa natura & proprietatibus substantiarum quæ nunc sunt. Et eo ipso probavimus, contradictionem illud involvere manifestariam. Unde patet quam vana & viro sapiente indigna sit hæc D. Opponentis exclamatio, instar galli gallinæci è sterquilinio suo, post imaginariam victoriam, vociferantis: *Cur obsecro HETERO-DOXA hæc assertio? Cedo Scriptura locum, D. Oponens! cedo fidei articulum! cedo caput confessionis aut Catecheseos Reformata, cui hæc thesis, mere Philosophica, contrarietur? non enim ego hic te dimittam.* Ubi lepidum est, ipsum velle *thesin hanc mere Philosophicam esse, & tamen exigere scripturæ locum, fidei articulum, caput Confessionis aut Catecheseos Reformata, cui contrarietur: quasi in omnibus illis instrumentis mere philosophica tractarentur; aut non satis illis omnibus contrarietur, adeoque heterodoxum sit, illud quod contradictionem implicat: præcipue cum ea involvat, quæ historiæ creationis in omnibus istis instrumentis memoratæ, & electe quæ religioni adversa sunt, ut inferius ostendetur.* Si mihi ita exclamare lubuisset, quoties illum constringebam, vereor ne dudum me præ raucedine vox defecisset, & forte in æternum ipsum, tanquam nexu & mancupio meum, non dimissurus fuissẽm.

LII. Ita ergo probatum dedimus, istiusmodi substantiam tertiam, quæ neque spiritus sit, neque res extensa, dari non posse. Sed non hæc præcipua fuit quæstio, an talis dari possit, verum an acta & re ipsa detur. Hoc enim asserere debuit M. Regius, si hypothefi suæ convenienter voluerit loqui, uti in Epimetra secundo ostendimus; imo hoc revera quoque asseruit, asserens istiusmodi brutorum animas, quæ neque spiritus, neque substantia extensa essent: hoc etiam nunc asserit hyperaspistes ejus, D. Opponens, qui ita pronunciat: *Afferere id, quotquot ex Peripatetica schola prodire Reformati Theologi & Philosophi, qui tuiti fuerunt formas substantiales, quorum numerus innumerus. Ea enim controversia huc redit, teste Herebordo, vol. 1. Diss. xxxiv. An forma in rebus naturalibus sit substantia, eaque diversa à materia (quæ extensio)? atque hæc de omnibus, præter rationalem animam (quæ spiritus) formis instituitur quæstio. En ipsam hanc controversiam! cujus Affirmativam ab aliquot jam seculis invaluisse, ait idem. Videt quisque, non minus gravem & injuriam esse hanc criminationem Opponentis, quam est illa, in qua amolienda tam anxie laborat.* Nunc igitur formæ substantiales

les vicem illius substantiæ tertiæ, quæ neque spiritus, neque corpus sit, subibunt. De hisce, quid sit, cominus experiamur, & hanc araneorum atque maniarum telam aliquantulum retexamus. Primum hoc dicam, dubium mihi fuisse, an majori indignatione, an risu exceperim hanc non tralatitiam philosophationem, quæ cum seriatim adeo inter me & M. Regium institui cœpit, nunc tandem ridicula adeo, dirigente hoc figulo rotam, exit. Hoc scilicet disquirebatur inter nos, an non fortassis ens aliquod chimericum, sive qualecunque sit, forma substantialis, existat in rerum natura, aut à Philosophis quibusdam asserta sit asseraturve? hoc nimirum me offendisset, hoc heterodoxum mihi visum fuisset? hoc Regius, non obtusi ingenii Doctor, non monuisset aut produxisset, cum ipsi adeo hæreret aqua? hoc ipsi non incidisset, cum ista nugalia maxime vulgata & obvia sint? apage. Sed disceptabamus, an non vera ac proprie dicta aliqua & per se subsistens substantia, neque cum spiritu, neque cum materia communionem habens, & verè ab utraque distincta ac diversa, existere posset, imo actu existeret. Probe commemini, dixisse tunc temporis M. Regium, cum urgerem ipsam, ut auctorem aliquem istius opinionis produceret, sese opinari, tempore Aristotelis non defuisse Philosophos, qui substantiam tertiam istiusmodi dari statuerint, sine quod formas substantiales exprimeret; me vero illi regeffisse, me non curare, quid fortassis Philosophus aliquis Aristotelis sæculo somniaverit (nihil enim tam absurdum est, quod non philosophus aliquis affirmaverit) quo ipso omnia Philosophorum commenta, adcoque & formas substantiales, si vel ad illas respexisset Regius, excipiebam & præcidebam: sed me loqui de Doctoribus Ecclesiæ, obtestarique, ut vel ex veteribus, vel recentioribus aliquem exhiberet, qui istiusmodi substantiam tertiam, verè & proprie dictam (de formis enim nihil omnino inter nos ne missitatum quidem) asseruisset; hanc enim novitatem mihi maximam videri. Ubi si de formis substantialibus actum fuisset, facillime reponere potuisset, multos Theologos, æque ac Philosophos, ex schola Peripatetica, illas tuitos fuisse. Sed de eo nihil omnino locutus est Regius, cum de eo non agi sciret, sed de veri nominis substantia, realiter à spiritu & corpore diversa: unde ille potius ad Theologum illum, qui animæ humanæ propagationem ex traduce videtur urgere, confugiebat, uti in Epimetro ostensum. Quod arguit, ipsum de vera substantia tertii generis sermonem nostrum, qualis vera erat, accepisse; quam substantiam terti-

am in anima humana, per traducem propagata, & proinde, ut ipsi videbatur, ab anima mere spiritali diversa, se putabat reperisse, siue saltem testimonium in illius sententiæ auctore pro illa opinabatur sese habere. Nunc vero hyperaspistes ipsius de substantia imperfecta agit, de forma substantiali: ita assertionem de substantia perfecta tertii generis, de qua nostra erat controversia, conclamatum esse ostendens. Quam egregie autem discipuli sui causam agit, substantiam imperfectam tantum urgens, cum alter de perfecta, mente humana, loqueretur? quo ipso clientem suum misere destituit. Nisi mentem quoque substantiis imperfectis, non vere aut proprie sic dictis, & per se non subsistentibus, accenseat. Unde secundo loco dico, nihil huc facere formas substantiales. Illæ enim (excepta anima rationali, quod & fateretur ex Cl. Heereboordio D. Opponens) substantiæ veræ & per se subsistentes non sunt, sed substantiæ veræ & per se subsistentis, quale est corpus, principia duntaxat, juxta Peripateticos, adeoque ad corpus, siue substantiam materialem & extensam, reducuntur. Quod & ipse D. Opponens fateri debet, secundum ea, quæ dicit §. 11. *Tyronibus in Logica notum esse, in duas istas species dividi substantiam predicamentalem duntaxat & completam, quæ ipsa per se subsistens (ita definiunt) pars alterius non existit.* Talis autem substantia cum forma à nemine asseratur, utpote substantiæ tantum principium, utique ad substantiam materialem revera revocanda est. Nos autem de substantiis per se subsistentibus & completis agebamus, spiritibus nimirum ab una, & corporibus ab altera parte, an inter eas tertia siue media dari possit deturque substantia. Talem ergo producere debuisset opponens, non formam aliquam, quæ materialis est, & è potentia illius educi creditur, adeoque ad materiam pertinet. Imo talem illam substantiam tertiam imperfectam describit, ut revera appareat illam concipi per modum accidentis, quæ nempe è materia educatur, in illam relabatur, sine illa subsistere non possit, quæque non sit materia, sed potius aliquid materiæ, & quæ porro sunt accidentis attributa, formis ad amissim convenientia. Qui falsus conceptus hujus figmenti absurditatem ad oculum demonstrat. Eodem jure quoque accidentia substantialia cudere potuisset, quæ sensu Pontificio à materia & subjecto separari possint, & ab iis realiter differre, æque ac formæ hæc substantiales, quæ revera nihil aliud sunt, quam accidentia materiæ. Sed & tertio non convenienter Peripateticorum hypothesi loquitur, quando de suo addit, *materiam extensionem esse.* Extensio enim in longum, latum

tum & profundum, in Peripateticorum Scholis quantitati tribuitur, quæ illis accidens est materiæ, non ipsa materia. Tam parum apposire philosophatur, dum Peripateticus vult videri, & formas substantiales, Peripateticæ Scholæ Palladium, defendere conatur. Sed quarto, cum hic præcipue pugnet clarissimi quondam Philosophi & præceptoris mei honorandi, Heereboordii, telis, ægecum, videamus quam dextre & hisce armis utatur. Admodum jactabundus gloriatur, alierere Cl. Heereboordium, *affirmativam* (nimirum formas naturales esse substantias à materia divertas) *ab aliquot jam sæculis invaluisse*. Rem, si videas, censeas. Ostendit Cl. Heereboordius isti hic loci ex Conimbricensibus, *negantem* sententiam plerisque ante Aristotelem Philosophis antiquioribus placuisse, *affirmantem* Aristoteli allubuisse, eamque Conimbricenses cum omni catena scholasticorum quoque sequi. Subdit tum: *Fateri sese, ab aliquot jam sæculis hanc affirmantium opinionem INVALIDISSE, atque illas radices egisse in MULTORUM animis, ut qui contra sentiunt, in ipsa censeantur philosophia principia impingere omnisque veritatis fundamenta subruere. quin & longius itum esse. Non erroris tantum aut falsitatis QUIBUSDAM, præcipitantis nimirum judicium hominibus, haberi reos, qui negantem questionis proposita partem defendunt, sed impietatis insuper. atque adeo fere excommunicationis fulmen negantibus pro terribulamento objici. Sed bene esse, quod non isti morum & pietatis exactores & censores sint constituti. Dandum hoc esse & condonandum nostri temporis vitio, quod homines QUIDAM (qui, nisi quod ipsi sentiunt, nihil rectum censent) ex innocuis in philosophia opinionibus impietatem statim norunt exsculpere aut heresim etiam. Totum quod hinc elici potest, est, ita sensisse ab aliquot retro sæculis QUOSDAM, nimirum Scholasticos, & apud illos hanc opinionem invaluisse, tanto cum fervore, ut impietatis etiam tantum non arcesserent aliter sentientes; quod detestatur Cl. Heereboordius. Videat D. Opponens, quos hic laudet sententiæ suæ patronos, Scholasticos, Pontificios, ita opinantes & furentes, in ista superiorum sæculorum barbarie, Hoc nimirum ad Doctores Reformatos attinet, hoc ad veritatem illius opinionis aliquid confert. Unde etiam, ut impietatem aut heresim à negantis sententia authoribus semel & serio amoliretur Cl. Heereboordius, visum ei fuit aliquot disputationibus ventilandas proponere pro negante sententia rationes Guiljelmi Pembelij, Angli, cujus vestigiis insistens, disputationibus aliquot formas istas substantiales convulsit, uti apud ipsum videre est: qui inter alia ex ipso Aristotele ostendit, formas non aliter sese habere ad materiam, quâ statuum ad eas, aut lecticam ad lignum,*

gnum, l. 1. Phys. c. 7. t. 69. hoc est, accidentales tantum esse materia, licet essentialia sint composito; quod latius ostendi posset. Imo sic demonstrative ex Pembelio argumentatur: *Si Forma educatur ex materia, fiet hoc, vel ex aliquo præexistente in materia, vel ex nihilo. Si prius, erit illud aliquid, vel ipsa materia essentia, vel accidentia quedam ipsius. Illud autem fieri non posse, per partes ostendit, adeoque formas illas ad internecionem usque tollit & abolet. Ut merito dubitem, an sterterit, an vigilaverit D. Opponens, quando Cl. Heereboortium in medium produxit, qui nihil asserit nisi hanc opinionem, apud Scholasticos superiorum sæculorum invaluisse, quam ipse repudiat & efficacissime convellit. quo nihil magis illi adversum esse potest. Licet enim istæ formæ substantiales vel darentur, non tamen substantiam istam tertiam, de qua inter nos disceptabatur, constituerent: longe minus autem, cum ne quidem in rerum natura unquam fuerint, neque esse possint. Quis enim concipiat substantiam è materia educi, quæ tamen materialis non sit, sive per modum generationis illud fiat, sive etiam creationis, quemadmodum ex viri costa educatur foemina corpus, utique materiale, si verò materiales sint, ut certe eas esse oportet, si corpus constituturæ sint, & quidem magis quam ipsa materia illud constituit, utique extensæ quoque esse debent: tales verò cum sint, cum alia entia nihilominus concipiantur esse quam materia, necessario in unione illarum cum materia, ut unum inde oriatur compositum, quod ens per se erit, mutua illarum & materiae penetratio locum habere debet. Quod licet maxime absurdum & imperceptibile sit, evitari tamen non potest, nisi illas immateriales & incorporeas fingas, quæ tamen cum materia, & quidem ut causæ internæ, adeoque partes componentes, corpus constituent. In hosce laqueos & insuperabiles difficultates sese induunt, qui chimerica ista entia tuentur. Quod si non fiat à nostro opponente, illaque non tueatur, cur ergo illa producit, quæ, si vel existerent in rerum natura, nihil ad nostram controversiam facerent? si vero illa tueatur, agedum solvat argumenta, quæ Cl. Heerboortius aliique in contrarium producunt, & videat an vitam reddere possit fugitivis umbraticisque illis entibus, quæ dudum in abyssum non existentia, è qua nunquam vere emerferant, demersa rebar. O miseri adolescentes, qui filiquis ejuscemodi pascuntur! Nobis certè, pane dudum reperto, glandibus vesci non lubet, secundum istud veterum, *ἄλις δρυός*. Et hunc putamus maximum esse veritatis triumphum, quod aliter sentientes ad tam absurdas*

157

hypotheses, quæ dudum sepultæ sunt, & non sine risu orbi literato
 nunc iterum propinantur, adigat. Age autem exedamus & absterga-
 mus omnem illum squalorem tam miserorum figmentorum & nu-
 gamentorum sale puriori meliorum cogitationum Cl. Heereboordii,
 qui in ipsa disputatione à D. Opponente citata, omnia illa portenta
 substantiæ terciæ, siue perfectæ, siue imperfectæ, hæc velut decretoria
 securi recidit, §. 6. ita loquens: *Forma corporis naturalis, est vel substan-
 tia, vel accidens. Si substantia sit, erit vel materialis & corporea, vel immate-
 rialis & spiritualis. Hæ divisiones sunt immediatæ, & ex terminis oppositis, to-
 to genere differentibus, constant: ita ut inepte diverticulum quaratur, in di-
 stinctione substantiæ in perfectam & imperfectam, aut in gradus quosdam inter-
 medios inter substantiam & accidens, inter materiam & spiritum, quos neque
 natura neque Philosophia Peripatetica ullo modo admittit: puritas enim purissi-
 ma materiæ non eximit rem è gradu rerum materialium, nec speciem variat:
 illa entitas media inter substantiam & accidens ne concipi quidem potest, &
 certe norum requireret predicamentum. Nec illud de perfectione aut imperfectione
 substantiæ magis è divisione predicamenti formam quam materiam. extermini-
 nat, qua imperfectius nihil. Sunt itaque secundum Philosophiam Peripateti-
 cam, & naturam quidem ipsam, distributiones illa irrefragabiles: ex quibus sic
 procedo. Forma nec est substantia materialis, nec immaterialis: Ergo ne omni-
 no quidem substantia est. Ita & Trelocatius in opusculis Theologicis pag.
 mihi 86. *Quicquid est in mundo creatum, est vel substantia, vel accidens.
 Substantiarum alia sunt immateriales, incorporea, invisibiles: alia materiales,
 corporea, visibiles.* Rogat insuper D. Opponens; at vero, an quis pro-
 nunciat eorum, tertiam per potentiam divinam dari non posse? Mira interro-
 gatio. Non mirum, si illud non pronunciaissent Ecclesiæ Doctores,
 cum de substantia illa terciâ ne per somnium quidem cogitaverint:
 nedum ut in illius possibilitatem inquisiverint. Illud tamen ex dictis
 illorum fundamentisque quæ jecerunt, abunde colligi posse, ex alle-
 gatis apud Cl. Heereboortium videre est. Sed sermo noster non erat,
 an Doctores Theologi impossibilem habuissent hanc tercii generis
 substantiam (hæc enim de impossibilitate talis substantiæ mea erat as-
 sertio duntaxat) verum an ullus eorum produci posset, qui illam un-
 quam asseruisset, aut, ut in Epimetro dicitur, *qui istius fuerit sententiæ,*
 nimirum dari istiusmodi substantiam terciam. hæc enim illorum meo-
 rum verborum mens erat. Unde ego illam esse novitatem maximam
 concludebam. Hoc vero neque à discipulo tunc temporis, neque
 nunc à præceptore præstitum est. Manet itaque firma & immota*

mea conclusio. Non possum quin hisce addam, quo pacto monstrificum illud figmentum de substantia tertia, quæ neque spiritus, neque corpus sit, quod ab omnibus retro sæculis inauditum fuit, & bonis omnibus abominationi est, proxime conveniat cum execrandis Spinozæ, & sequacium ejus, hypothesebus: quorum arcana & domestica opinio, quatenus mihi id compertum est, hæc est: *Substantia ex seipsa subsistit, & non aliunde dependet. Substantia non absolute, sed respectu semper suo modo nobis obvenit, quia intellectus noster adeo est determinatus, ut idea substantia semper sub idea modi nobis obveniat. Deus est perfectissima & independens substantia, qua in se comprehendit infinitas proprietates substantia, ut cogitationem & extensionem, qua dua sole nostris ideis distincte obveniunt, quæ tamen in Deo non sunt distinctæ. Ha nobis occurrunt sub diversis modis, & propterea ut diversa à nobis distincta. Non tantum duo, sed infiniti modi, natura planè distincti, quales sunt modi cogitationis & extensionis, à Deo per infinitam suam potentiam sunt producti: nostra autem idea ita sunt determinata, ut tantum duas modorum naturas cogitemus, juxta quos differentia generum modorum se representant spiritibus cogitantibus. Ex quibus videre est, quales sint hi de spina flosculi, & quo pacto myfteriorum horum epoptæ unicam duntaxat statuunt substantiam; attributa vero duo, extensionem & cogitationem, quæ ex rei veritate duas constituunt substantias, modos duntaxat esse velint, ita tamen ut illi ideas substantiarum nobis representent: præter quos cum alios infinitos modos fingant, revera infinitas substantias constituunt, præter mentem & corpus, adeoque non tantum tertiam substantiam admittunt, sed & quartam, quintam, & ita porro in infinitum. Scio Antagonistarum meorum mentem à blasphemis hisce hominum istorum dogmatis plane diversam esse; sed tamen eo magis decebat illos, nihil cum istis fidei & religionis omnis everforibus, neque in verbis, neque in conceptibus, commune habere, & præter extensionem & cogitationem nullam admittere substantiam tertiam (& consequenter quartam, quintam &c.) quod à nullo Theologo, aut cordato Philosopho unquam factum, nisi ab hisce Philosophiæ & Theologiæ omnis suffossoribus: quorum insignia, ne minima quidem ex parte, aptare sibi debuisset ullus melioris notæ Philosophus, nedum illi, qui Novatorum, ut audiunt, jurati videri volunt hostes.*

LIII. Hæc ergo inaudita & portentosa est novitas in iis, qui ad debellandos miseros illos Novatores & iis fauces elidendas, nati nunc videntur. Sed vide porro quam periculosa sit hæc novitas. In exemplum
 tertia

tertiæ ejuscemodi substantiæ adducebat Regius brutorum animas, in
 eo præceptore suo, quod cum bona ejus venia dictum sit, felicior, li-
 cet non judiciosior, cum illorum animæ vulgaribus rerum corporea-
 rum formis substantialibus longe antestent, vita, motu, sensibus, quin
 & si diis placeat, perceptione, multisque aliis præclaris & admirandis
 dotibus. Sed vide quo hæc mirifica inventa exeant! Qui tertiam isti-
 usmodi substantiam in rerum naturam introducunt, & illum quasi
 substantiarum triumviratum constituunt, certe univoce de trino hoc
 substantiarum genere prædicare necesse habent, quod veræ sint sub-
 stantiæ, adeoque per sese ipsæ subsistant. Substantiæ enim definitio uni-
 voce illis convenire debet. Hoc ipsum enim locum habere in divisio-
 ne animalis in hominem & bestiam, ipsi fatentur: itidem in divisione
 bestiarum in lupum, agnum &c. Definitio enim animalis univoce con-
 venit homini & bestiarum, illaque bestiarum rursus lupo, agno, & ita por-
 ro. Idem fatentur, ubi substantiam partiuntur in spiritus & corpora.
 Non possunt ergo hisce tertium substantiæ genus apponere, quin
 etiam fateri cogantur, tertium illud substantiæ genus æque per se sub-
 sistere posse, ac duo reliqua genera. Ne jam iterum repetam tertium
 illud substantiæ genus esse vel rationale, vel irrationale, sive cogitans
 aut non cogitans, divisibile vel indivisibile, & quæ plura sunt hujus
 commatis; saltem hoc clarum & evidens erit, tertium illud substan-
 tiæ genus, cum corporeæ molis expers sit, vel juxta proprias ipsorum
 hypothesas, immortale fore. Id enim *Tilenus*, cujus patrocinio tan-
 topere nititur *D. Opponens*, affirmat hisce verbis, de angelis lo-
 quens: *Sunt autem substantia illa, ut corporeæ molis, sic mortis interitusque*
expertes. Syntagm. Disp. 24. §. 7. Cum vero brutorum animæ e-
 juscemodi substantia tertia sunt, utique illæ natura sua, æque ac mens
 humana, immortales erunt. Hoc solum quam infinitum absurditatum
 in religione periculofarum sÿrma secum trahat, cuius, opinor, ma-
 nifestum est. Hoc autem illud erat, quod me tantopere offendebat
 in temeraria illa assertione tertiæ substantiæ istius, præter inauditam
 illius ab omni retro ævo novitatem, quod nimirum hinc tantum
 mentis nostræ immortalitati creetur præjudicium: cum enim bruto-
 rum animæ ita constituantur natura sua immortales, sequitur quo-
 que, eas revera immortales esse: Deus enim juxta naturas rerum agit
 ordinaria sua providentia, neque uspiam declaravit se minimam sub-
 stantiam annihilare velle: attamen constat nobis ex verbo Dei, bruto-
 rum animas mortales esse, & revera mori, ac perire cum corpore &

fanguine. Quis non ergo idem credat, eodemq; jure, de anima humana, quæ brutorum animas natura sua, ex hac hypothesi, non superat, cum illæ æque sint substantiæ veræ, per se subsistentes & corporeæ molis expertes, ac hæc. Nunc ergo saltem videant, si hactenus illud videre noluerint, aut non potuerint, quo jure orthodoxias testimonium, per conscientiam, ut loquuntur, denegare coactus fuerim juveni tam audacter & pertinaciter id asserenti: non vero, ut falsissime sparsit & disseminavit in plebes, eo nomine, quod heterodoxam asseruerim opinionem illam, quæ infantes in utero materno actu cogitare & per consequens quoque peccare negat. Quam sententiam falsam quidem habeo & gravissimæ consequentiæ, ut late nunc deduxi; non tamen hoc tunc temporis egi, sed tandem ostendi, non repugnare S. S. literis contrariam sententiam novatorum, ut loquitur in corollario Regius, quæ nimirum asserit infantes omnino actu cogitare, adeoque & peccare. Quæ toto celo distant. Unde nimis quam manifestum est, quo jure novum hoc bellum mihi motum sit à D. Opponente, qui, depugnata jam à me cum immodestis illis juvenibus lite, ex hoc capite inopinum & temerarium mihi intulit priorbellum, quod præter veritatem inchoatum, veritatem non habuit propitiam, & quemadmodum ipsa duce non fuit susceptum, ita nec ipsa comite ac propugnatrice fuit gestum, neque illa applaudente & coronam imponente, non ero falsus vates, terminabitur.

LIV. In Epilogo dicit inter alia Cl. Opponens, *dictatoris cujuscunque indignationem se non metuere, quoties de veritate agitur & boni nominis fama.* Hæc nimirum ipsius modestia, qua videri vult aliorum dictaturam non ferre, dum aliis insultat. Quod rursus inquietet Collegarum defunctorum manes, cum tam vehementibus minis, *dicat qui potest, de defunctis Collegis quæ vult, audiet profecto quæ non vult*, in eo an vivis an mortuis convitium faciat, nescio. Acerbum mihi est hæc audire ab isto viro, qui an suo, an Collegarum defunctorum honori hoc agendi modo consulturus sit, equidem nescio. Hoc nimirum defensore opus erat ad *crimen durum heterodoxia à se simul & τὸ μοναχίτυ Essenio depellendum.* Istud nimirum mendacium in lumen proferri non poterat, nisi simul in feralem lectum beati college insitisset, & quæ illorum est caritas, cum illo in extrema regula stante communicatum, piam animam jussisset cum gemitu fugere indignam sub umbras, & nunc spectri instar varie ostentatum, vivis ad terrorem exhiberetur. Quod denique fidem meam sollicitet, negantis, *unquam animum meum subisse*

ob hanc assertionem alicui testimonium orthodoxias denegare, & tamen rogantis, an per conscientiam liceat anima humana essentiam sola cogitandi potentia circumscribere, salva anima natura & religione Christiana, qua evincunt aperte, assertionem ipsius controversam haberi mihi omnino Heterodoxam: quid mirum ergo si dixerim idem? Ita nonnunquam murem rodendo se prodere; digna est ipsius subtilitate & caritate observatio. Quasi primo omne, quod mecum judicem de controversia aliqua, foris promere debeam, aut in illo sermone prompserim? & quasi porro non discernere queam inter opinionem qualis in sese est, & illum qui illam tenet. Opinionem quæ ab anima omnem omnino cogitationem removel, in sese falsam, imo periculosam censeo, cum inde, meo iudicio, aboleatur ipsa animæ essentia, & per consequens religio Christiana. Absit tamen ut vel minima ratione illud impingere velim adversariis, quos scio ab illis consequentiis abhorrere non minus ac ego: multo minus ut impingam illud innumeris hominibus, qui de interiori animæ natura non solliciti, non examinarunt unquam an omni cogitatione orbari possit, nec ne, recte cæteroquin de ejus natura sentientes. Licet ergo illam opinionem, qualis in sese est condemnem, non tamen illos condemno, qui præcisus illis consequentiis illam tenent. Et hac ratione nunquam animum meum subit ulli eo nomine orthodoxias testimonium denegare, aut heterodoxias ullum eo nomine condemnare. Et isthoc modo cum Magistro illo egi. Quod tamen non impedit, quin mihi liceat ubi de veritate hujus assertionis disputando controvertitur, & rationibus certatur, quibus demonstraretur illius falsitas & absurditas, adversario per modum *motoris* (ut locutus eram) *perpendendum* proponere, an ipsi per conscientiam liceat, anima humana essentiam sola cogitandi potentia circumscribere, salva anima humana natura & religione Christiana, postquam rationes quæ id meo iudicio probant, proposueram, & insuper scurriliter rogatus eram, tanquam per *questionem* *Ame si* *Ca* *sibus* *conscientiæ* *recudendis* *adjiciendam*, an si quis defendendam sumpserit hanc *thesin*. *Infantes in utero materno non actualiter peccare, tali, per conscientiam, dare liceat testimonium orthodoxias?* Videat ergo qui tam temere iudicat, an non muris instar, ut ipse loquitur, rodendo famam proximi hic se prodiderit. Tandem vir prudentissimus, qui ob denegatum testimonium Theologicum, ut sibi videtur, censorem egit auctoritate Philosophi, cum tamen ipse sua hic quæ maxime cædat habeat vineta, me in ordinem redigit, quantum ad agendi modum, quod prius ipsum *publico responso* non *monue-*

rim imprudentia sua, expectaturus, an, & quomodo, mihi satisfacere potuisset; missis tantisper ceteris ipsis. Nimirum oportuisset totum corpore excepisse telum, nulla reddita vocula, nisi quæ monuisset D. Philosophum imprudentiæ; quam ille scilicet eo modo agnovisset, quo nunc eam agnovit, & interim pati necesse habuissent non solum famam meam lædi mendaci narratione, verum etiam veritatem assertionis meæ *ψευδογραφήμασι* (ut alibi de me loquitur) accenseri, & telis ipsius undique publice impeti, prout in mantilla factum, & interea ne licuisset quidem mihi hiscere, sed tradenda fuisset veritatis causa, si forte de calumnia mihi satisfactum fuisset. Quæ præterea de novitatibus & heterodoxia addit, sicuti utramque hæcenus ipsi fecerunt paginam, ita mirum fuisset, si non extremæ quoque ipsius hæc fuissent voces, qui veterum ac novarum rerum sese æque peritum in hoc conflictu ostendit, & dum novitates oppugnare visus est, magnarum & absurdarum novitarum factus est exemplum. Ne tamen desiderii aut moniti sui rationem habitam non fuisse conqueratur, ecce, respondi ipsemet, non vero *Cepha Pistophili, aut Gelasiu majores, aut Galeni Favelli, aut similes illis alii* (quibus cum capitibus cur congregari tantopere horreat, ipse noverit) quos *subornatu niri* (quasi ita soleam, quæ ipsius est in iudicando æquitas) *expectabat*. Nunc ergo me ista manebit felicitas, ut ipse me *responsio* suo dignaturus sit, quemadmodum ejus rei spem facit, dicens, *se nulli alteri in hac controversia responsurum quicquam, præterquam D. Opponenti, qui primus eam movit*. Quæ ultima verba, in quæ definit, quam vera esse Deus & ipsius conscientia, quam compello, noverunt, tam felix & solidum futurum esse ejus responsum auguror & prædico, nihil metuens juveniles jactationes & ampullationes; quemadmodum ita superius cornua sumsit & ampullatus est, sese *argumentis & responsionibus meis satisfacturum esse factus, quam vulpes pyrum comest*. Sed dudum me docuit Aristoteles, de facili pronunciare qui ad pauca attendunt. Docebit res ipsa, qua vel corporis declinatione vel arte, & si non cursu, saltem flexu, possit vitare tela ista, quibus ipsius sententiam confecisse mihi visus sum, quibusque non solum, opinor, dissolutæ & dissipatæ jacent, si quas objecerit rationes, sed & contrariis argumentis multo & pluribus & gravioribus prorsus obrutæ. Volui enim paulo prolixius hæc tractare, non quod jejunæ ipsius exceptiones & evasiones (nihil enim aliud in prolixo isto Annexo, in quo nihil magis splendescit quam vitrea bilis, habet, ne unico quidem

dem, quod memini, argumento producto) id requirerent, verum ut mihi ipsi & nobili argumento, quod tractandum suscep-
 ram, satisfacerem. Nusquam enim tutius & commodius in accura-
 tam dogmatum horum similitudine veritatem inquiritur, quam in
 scholis & umbra Academica, ubi id placide fit. In quo si aberraverim,
 opto venerorque Deum supplex, ut meliorem mihi mentem ducit, &
 ut omnia quæ male scripsi, evanescant & in fenum abeant: sin secus,
 ut veritas & pax, quarum hic unice rationem habui, redeant & sese
 mutuo amplectantur, & à me meisque Antagonistis pariter agno-
 scantur, amentur ac recipiantur; ut non tam amemus *δολοειρήνη* ὑπο-
 θέσει, quam veritati, quam candori, quam caritati, quam concordia
 sincera & ædificationi publicæ, *εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης ἢ καλῶν ἔργων*.
 Quæ omnia vix exspectare audeo, ubi tanta confidentia & vanitate
 agi video, ut *argumentis & responsionibus* meis, quæ mihi non plane
 inepta produxisse videbar, quibusque vix quicquam repositum est,
 nihilominus *facilius satisfactum* iri audiam, quam *vulpes pyrum comest*,
 aut *canis exta*. Quid talibus arduum aut impervium esse poterit?
 Scilicet *centum in Cilicia, & quinquaginta Sycolatronide; triginta Sardes;*
sexaginta Macedones, sunt homines, tu quos occidisti uno die. Quid & in Ca-
padocia? ubi tu quingentos simul, ni hebes machera foret, uno ictu occideres.

F I N I S.

A D D E N D A

Ad Pag. 64. lin. 23. *posset?*

ITa & Munsterus ad Gen. 8: 21. ad vocem *Figmentum*, ita fatur: *Formatur* hoc nomen à verbo צַר, i. *formavit*. Exponunt tamen Hebræi pro האוה, i. *concupiscentia* & *inclinatione*, sive ea sit bona sive mala. Locus iste secundum Christianos describit peccatum originale, quod ab incunabilis usque ad extremam ætatem in hominem SÆVIRE non desinit. — Philosophia nescit unde hi horribiles IMPETUS ad peccatum in pueris, adolescentibus & senibus existant.

Ad pag. 72. lin. 5. *Quid clarius aut efficacius?*

Sic & Cl. Petrus Molinaeus in disputationibus Sedanensibus, de peccato originali parte tertia §. 32. seqq. loquitur.

Hec est igitur super hac re nostra sententia. Animam Deus infundendo creat & creando infundit. eamque creat naturaliter bonam, sed destitutam donis cælestibus & luce supernaturali. Non dare autem lucem supernaturalem menti, non est indere peccatum, etsi cæcitatem mentis aversio voluntatis consequatur. Voluntas enim destituta luce supernaturali intellectus & cognitione bonorum supernaturalium non potest se movere ad ignota, sed tantum ad præsentia & nota, qualia sunt VOLUPTATES corporis, cibus, potus, generatio, opes, &c. quæ quidem cum sint naturaliter bona, fiunt tamen moraliter mala, quia avertunt ab amore & studio rerum supernaturalium: & amor nostri, qui naturaliter bonus est, incipit esse moraliter malus, quia locum amoris Dei invadit.

Hiuc

Hinc propensio illa ad malum, nempe ex inordinato amore sui ipsius, quem lux supernaturalis non dirigit. Quam lucem Deus non dans animæ, non idcirco ei indit peccatum. Non, si quis lucem non dat, cum posset, idcirco viatorem impellit in errorem, aut eum avertit à recta via; sed tantum non dat id, sine quo recta via dignosci non potest. Quam privationem lucis cum Deus juste infligat, & ex lege Naturæ, per quam id quod generatur non debet esse perfectius generante, non potest per id dici causa peccati.

Hanc labem auget temperamentum corporis. Nam male temperati humores sunt quasi prunæ subjæta appetitibus, eorumque motum irritant. Appetitus autem etsi cogere non possunt voluntatem, nec afferunt assentiendi necessitatem, alliciunt tamen & sollicitant. Sic experimento compertum est sanguineos esse hilares, edaces, libidinosos: biliosos esse temerarios & iracundos: melancholicos suspicaces, & tenaces propositi.

Ita ad peccatum originale producendum hæc tria concurrunt. Primò Deus justus judex, non quidem indens aut instillans peccatum; sed non dans id, quod ad directionem voluntatis in justitia necesse est. Secundò proclivitas naturalis voluntatis ad se MOVENDUM ad nota, & quæ OTIOSA esse non potest, unde sequitur aversio à bono supernaturali ignoto. Tertiò temperamentum corporis, quod quidem non est causa creans peccatum, sed irritamentum.

BREVI-

B R E V I A R I U M C A P I T U M

C A P. I.

Institutum auctoris & divisio operis ac causae conjectio,

1. *Lis mota super binis respondentis ipsius corollarius, de latitudine sensus scripturae & de amore qui in fide est,*
2. *Lis altera prima vice ipsi mota circa modum omnipresens divina,*
3. *Lis tertia ipsi facta circa divisionem attributorum Dei in interna & relativa,*
4. *Lis quarta ipsi intentata super infantium cogitationibus actualibus & peccato in utero materno,*
5. *Lis secunda vice excitata circa modum omnipresens divina, per Antagonistarum corollarium & mantissam.*
6. *Quibus oppositum ἐπιμετρον ipsius prius,*
7. *Instauratio litis de actualibus infantium cogitationibus eorumque peccato,*
8. *Cui objectum ἐπιμετρον ipsius alterum,*
9. *Huic repositum Antagonistarum corollarium & annexum,*
10. *Recapitulatio precedentium & assertio innocentiae Auctoris,*
11. *in causa Job. Luysii,*
12. *Fred. Oosterlandi,*
13. *Job. Regii,*
14. *cum sublacione exceptionum pro hoc factarum,*
15. *& assertione juris denegandi ipsi testimonium Academicum,*
- 16.

C A P. II.

Transitus ad rem ipsam. Male Antagonistam auctori Opponentis nomen tribuere, quod ipsi jure meritoque competit,

17. *An ex ordine Corollaria Philosophica dictis Scripturae S. farciantur?*
18. *An infantes in utero materno actu peccent? Ἀνασκευή locorum D. Opponentis contra hanc assertionem productorum. An contra illam recte producat 1. locus Gen. 25: 22, 23? 19. locus Rom. 9: 11? qui vindicatur, adducta ratione 1, 2.*
20. *cum sublacione contraria instantia, unius,*
21. *& alterius, ubi simul discutitur questio, an labes originaria in omnibus equalis sit?*
22. *Adducitur ratio 3, 4, 5, 6.*
23. *111. locus Rom. 5: 12. & mala D. Opponentis ex eo deducta consequentia,*
24. *non repugnare peccatum imputatum & inherens, imo suo modo actuale, in infantibus,*
25. *de bona auctoris fide in allegandis D. Opponentis verbis,*
26. *Κατασκευή hujus assertionis, infantes actus peccaminosos edere, ex variis Scripturae locis & rationibus,*
27. *cum remotione duarum difficultatum,*
- 28, 29. *de Theologorum Reformatorum circa hanc rem auctoritatibus & testimoniis,*
- 30.

CAP. III.

Progressus fit ad fundamentum prioris sententiæ, de actibus infantium peccaminosis, an nimirum mentis essentia consistat in perpetuo cogitandi actu? ubi 1. discutitur, an mens possit esse mera cogitandi potentia? 31. 11. quomodo in mentis essentiali actu sit potentia & habitus? 32. 111. An omnis actio vel actus requirat principium, vel subjectum à se distinctum? 33. 1V. quomodo mens sit cogitatio, sive res cogitans? 34. Hoc mentis actus sitas, sive perpetuus hic cogitandi actus, probatur insuper variis argumentis, 1. ex natura actus & potentia, 35. quod argumentis quatuor ad hominem confirmatur, 36. 11. ex natura mentis, quatenus est spiritus, 37. quo facit ipsius vita, 38. qua ceteroquin à mente tollitur, 39. sicuti ab alia parte brutis immortalis vita ex contraria opinione tribueretur, 40. Facit huc quoque mentis collatio cum aliis spiritibus semper cogitantibus, 41. imo cum ipso Deo, 42. Idem etiam arguit mentis ipsius propria conscientia, 43. 111. ex ejus cum corpore unione, 44. que illius essentiam non tollit, sicuti ceteroquin fieret, 45. quo facit & labis congenita per corpus propagatio, 46. & passionum ab ipsa ejus cum corpore unione ortus ac regnum. 47. removetur difficultas ex eo petita, quod cogitationum in infantia habitatum non meminerimus deinceps, 48. removetur itidem invidia novitatis, & novam non esse hanc sententiam pluribus testimonis ostenditur, 49. & vindicatur testimonium D. Bisterfeldii nuperius citatum, 50. Refatatur monstruosa opinio, dari posse substantiam tertiam, mediam inter spiritum & corpus, 51. & ostenditur istiusmodi substantiam non esse brutorum animas, aut formas substantiales Peripateticorum, 52. sententia hujus novitas & periculi plena absurditas, 53. Epilogus, 54.

ERRATA EMENDANDA.

Pag.	Lin.	Leg.	Pag.	Lin.	Leg.
8.	29.	primum	40.	18.	oppugna- tus
9.	11.	verbis			oppugna- tus
17.	23.	ab	62.	22.	כשנער כשנער
19.	8.	carebant	66.	6.	post potest
23.	10.	ego	69.	15.	post potest
	33.	exagitate		16.	post potest
24.	22, 23.	prodrom- rum	72.	5. à fin.	homi- minus num
27.	9.	patet	87.	ult.	efficit efficit,
	131.	Falstis	90.	6. à fin.	ipsum ipsam
	32.	Falstatis	91.	5. à fin.	vitam vita
31.	19.	Causus	100.	5.	illam illa
34.	13.	sua		7, 8.	virum vinum
29, 23.		Novato- res	105.	6.	confusio confuso
			106.	27.	phantamata phantasmata